

İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN
BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

HATİCE GÜLAY DERMEZ
Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gürbüz OCAK

Afyonkarahisar
2008

İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ
DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(Afyonkarahisar İl Örneği)

HATİCE GÜLAY DERMEZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlköğretim Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gürbüz OCAK

Afyonkarahisar
Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs 2008

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Hatice Gülay DERMEZ

İlköğretim Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs 2008

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Gürbüz OCAK

Çalışmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine bazı değişkenlerin etkisi incelenmiştir. Araştırma 2006–2007 öğretim yılında Afyonkarahisar ilinde merkeze bağlı 15 ilköğretim okulunda 450 öğrenci ile yapılmıştır.

Araştırmada tarama modeli uygulanmıştır. Sosyal beceri anketi ile kişisel bilgilerin yer aldığı form ölçme aracı olarak kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini tespit edebilmek amacıyla her bir öğrenci için hem ailesi hem de sınıf öğretmeni tarafından sosyal beceri anketi doldurulmuştur. Araştırmada uygulanan faktör analizi sonucunda; uyumluluk, plan yapma ve problem çözme, stresle başa çıkma, grupla bir işi yürütme, duyguları kontrol ve ifade etme, tanıtma ve bireysel ilişkiler, duyguları anlamaya yönelik alanlardaki, sosyal beceri yetilerini belirlemek için soru grupları oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılacak bazı değişkenlerin (cinsiyet, eve alınan süreli yayın, çocuğun fikrinin alınması, anne-babanın eğitim durumu, anne-babanın çalışıp çalışmaması) tespiti içinde ayrı bir form doldurulmuştur.

Ölçme aracı ile elde edilen puanların ortalamaları istatistiksel olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Ölçme araçlarından elde edilen puanların gruplar arasında karşılaştırılması için, “t” testi ve tek yönlü anova kullanılmıştır. Dağılımı belirlemek için frekans, yüzde ve ortalama kullanılmıştır.

Bu araştırmaya göre, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin; eve alınan süreli yayın, evde alınan kararlarda çocuğun fikrinin alınması, açısından anlamlı, cinsiyet ve babanın eğitim durumu açısından kısmen anlamlı farklılıklar oluşturduğu, annenin eğitim durumu, anne babanın çalışıp çalışmaması açısından ise farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

MASTERS THESIS ABSTRACT**ANALYSIS OF THE SOCIAL SKILLS OF PRIMARY SCHOOL 4TH AND 5TH
GRADE STUDENTS IN TERMS OF CERTAIN VARIABLES**

Hatice Gülay DERMEZ

Department of Primary School Teaching

Afyon Kocatepe University, Institute of Social Sciences

May 2008

Instructor: Assistant Prof. Gürbüz OCAK

In this study, the effects of certain variables on the social skills of primary school 4th and 5th grade students are analysed. The research was conducted on 150 students at 15 primary schools in the city centre of Afyonkarahisar during the 2006-2007 education period.

Survey model was used in the study. The scales used in the study were a social skills questionnaire and an identification form. In order to determine the social skills levels of the students, a social skills questionnaire was filled in for each student by both his parents and his class teacher. As a result of factor analysis, question groups were formed in order to determine the social skills in such areas as compatibility, planning, problem solving, coping with stress, group work, controlling and expressing feelings, self-introduction and individual relations, and in areas aimed at understanding one's feelings. To determine certain variables used in the research like gender, subscribed periodicals, asking the child' opinion, education status of the parents and occupational status of the parents, a separate form was filled in.

The mean values of the scores obtained through the scale were assessed statistically. The meaningfulness level was accepted as 0.05 in the study. In order to compare the scores obtained through the scales, t-test and one-way ANOVA were used. Frequency, percentage and mean were used to determine the distribution.

According to the study, it was concluded that the social skills levels of primary school 4th and 5th grade students showed significant differences in terms of subscribing a periodical for home, asking the child's opinions for decisions at home, while showing partly significant differences in terms of gender and education status of the father and no significant differences in terms of education status of the mother and occupational status of the parents.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI**İmza**

Danışman Üye :Yrd. Doç. Dr. Gürbüz OCAK .....

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Mustafa ERGÜN .....

: Yrd. Doç. Dr. Şaban ORTAK .....

İlköğretim Anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi Hatice Gülay DERMEZ'in "**İlköğretim 4. ve 5.Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**" başlıklı tezini değerlendirmek üzere 21.05.2008 günü saat 14.00'de Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mehmet KARAKAŞ
MÜDÜR

ÖNSÖZ

Günümüzde sağlıklı iletişim için sosyal beceri kazanımının belli bir düzeyde olması gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. İlköğretimin temel işlevlerinden biri de bu çağ çocuğuna belli sosyal becerileri kazandırmaktır.

Bu çalışmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine bazı değişkenlerin etkili olup olmadığı araştırılmıştır. Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine cinsiyet, eve sürelili yayın alınması, herhangi bir ailevi konuda çocuğun fikrinin alınması gibi değişkenlerin etkisi olduğu görülmüştür.

Çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Yard. Doç. Dr. Gürbüz OCAK'a, değerli yorum ve önerileriyle katkıda bulunan tez jüri üyeleri Sayın Prof. Dr. Mustafa ERGÜN'e ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Şaban ORTAK'a teşekkür ederim.

Ayrıca yüksek lisans çalışmaları boyunca beni her zaman destekleyen aileme ve bu çalışmada yardımlarını esirgemeyen, beni destekleyen ve yüreklendiren sevgili eşim Rasim DERMEZ'e çok teşekkür ederim.

Hatice Gülay DERMEZ
Afyonkarahisar / Mayıs 2008

ÖZGEÇMİŞ

Hatice Gülay DERMEZ
İlköğretim Anabilim Dalı
Yüksek Lisans

Eğitim
Lisans:1995 Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği
Bölümü
Uzman Öğretmen: 2006
Lise: Gölcük Lisesi

Kişisel Bilgiler
Doğum yeri ve yılı: Gölcük, 17 Eylül 1973

Cinsiyet: Bayan

Yabancı Dil
İngilizce

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZGEÇMİŞ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
EKLER LİSTESİ.....	xiii

GİRİŞ.....	1
I.ÖNEM.....	5
II. AMAÇ.....	6
III. PROBLEM CÜMLESİ.....	6
A) ALT PROBLEM.....	6
B) DENENCE.....	7
IV. SAYILTIAR.....	8
V. SINIRLILIKLAR.....	8
VI. KAVRAMLAR.....	8

BİRİNCİ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

I. SOSYAL YETERLİLİK.....	9
A) SOSYAL YETERLİLİĞİN AVANTAJLARI.....	12
B) SOSYAL YETERLİLİK İLE SOSYAL BECERİ ARASINDA BİR İLİŞKİ VAR MIDİR?.....	12
II. SOSYAL BECERİ.....	13
A) SOSYAL BECERİ ANALİZLERİ.....	16
B) REHBERLİK FAALİYETLERİ VE SOSYAL BECERİ.....	18
C) ÖĞRETMEN VE SOSYAL BECERİ İLİŞKİSİ.....	20
D) SOSYAL BECERİLERİN FAYDALARI.....	21

E) SOSYAL BECERİ GELİŞTİRME.....	22
III. 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ.....	23
A) FİZİKİ GELİŞİM.....	23
B) HAREKİ GELİŞİM.....	24
C) ZİHİN GELİŞİMİ.....	24
D) DİL GELİŞİMİ.....	24
E) DUYGULARIN GELİŞİMİ.....	24
F) SOSYAL GELİŞİM.....	25
G) AHLAKİ GELİŞİM.....	25
IV. İLGİLİ YAYINLAR.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

I. ARAŞTIRMA MODELİ.....	33
II. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	33
III. VERİ TOPLAMA ARACI.....	35
IV. VERİLERİN TOPLANMASI VE UYGULAMA SÜRECİ.....	36
V. VERİLERİN ANALİZİ.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

I. UYUMLULUK GRUBU SORULARI İÇİN $F, \%, \bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	39
II. PLAN YAPMA VE PROBLEM ÇÖZME GRUBU SORULARI İÇİN $F, \%, \bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	40
III. STRES DURUMLARIYLA BAŞA ÇIKMA GRUBU SORULARI İÇİN $F, \%, \bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	41
IV. GRUPLA BİR İŞİ YÜRÜTME GRUBU SORULARI İÇİN $F, \%, \bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	41

V. DUYGULARI KONTROL VE İFADE ETME GRUBU SORULARI İÇİN F,%, $\bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	42
VI. TANITMA VE BİREYSEL İLİŞKİLER GRUBU SORULARI İÇİN F,%, $\bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	43
VII. DUYGULARI ANLAMAYA YÖNELİK BECERİLER GRUBU SORULARI İÇİN F,%, $\bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	43
VIII. ÖĞRENCİLERİN CİNSİYETLERİNE GÖRE SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	44
IX. EVE ALINAN SÜRELİ YAYIN AÇISINDAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	48
X. ÇOCUĞUN FİKRİNİN ALINMASI AÇISINDAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	51
XI. ANNENİN ÇALIŞIP ÇALIŞMAMASI AÇISINDAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	53
XII. BABANIN ÇALIŞIP ÇALIŞMAMASI AÇISINDAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	56
XIII. ANNENİN EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	58
XIV. BABANIN EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

I. TARTIŞMA VE SONUÇLAR.....	66
II. ÖNERİLER.....	71
KAYNAKÇA.....	85

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Öğrencilerin Aile ve Sınıf Öğretmenlerine Göre Sosyal Beceri Puanlarının Ortalamaları.....	34
Tablo 2. Sosyal Beceri Anketinin Uygulandığı Okullar ve Öğrenci Sayıları.....	35
Tablo 3. Sosyal Beceri Anketinde Kullanılan Puan Aralıkları ve Değerlendirmesi.....	37
Tablo 4. Faktörlerin Kapsadığı Anket Maddeleri.....	38
Tablo 5. Uyumluluk Grubu Soruları İçin f , $\%$, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri.....	39
Tablo 6. Plan Yapma ve Problem Çözme Grubu Soruları İçin f , $\%$, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri.....	40
Tablo 7. Stres Durumlarıyla Başa Çıkma Grubu Soruları İçin f , $\%$, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri.....	41
Tablo 8. Grupla Bir İş Yürütme Grubu Soruları İçin f , $\%$, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri.....	42
Tablo 9. Duyguları Kontrol ve İfade Etme Grubu Soruları İçin f , $\%$, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri.....	42
Tablo 10. Tanıtma ve Bireysel İlişkiler Grubu Soruları İçin f , $\%$, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri.....	43
Tablo 11. Duyguları Anlamaya Yönelik Beceriler Grubu Soruları İçin f , $\%$, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri.....	44
Tablo 12. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması.....	45
Tablo 13. Eve Alınan Süreli Yayın Açısından Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması.....	49
Tablo 14. Çocuğun Fikrinin Alınması Açısından Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması.....	51
Tablo 15. Annenin Çalışıp Çalışmaması Açısından Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması.....	53
Tablo 16. Babanın Çalışıp Çalışmaması Açısından Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması.....	57

Tablo 17. Annenin Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması.....	59
Tablo 18. Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması.....	63

EKLER

	Sayfa
Ek 1 : Sosyal Beceri Anketi Soruları.....	77
Ek 2 : Kişisel Bilgi Formu.....	83
Ek 3 : İzin Belgesi.....	84

GİRİŞ

İnsanoğlu, sürekli gelişen ve değişen çağa uyum göstermek zorundadır. Bireyin bilgisinin artması, yeteneklerinden faydalanmayı öğrenmesi ve böylece gelecek yaşama hazırlanması için eğitimden geçirilmesi gerekir. Birey ve toplulukların beklentilerini elde etmede eğitim, hem değişimin başlatıcısı hem de değişimden etkilenen özelliklere sahip bir dizi dinamik süreçler içeren toplumsal bir olgudur. Bu doğrultuda, bilgi çağında bütün ülkelerin üzerinde önemle durdukları ve giderek daha fazla kaynak ayırdıkları sektör eğitimdir. Toplumlara şekil vermenin yolu eğitim ve öğretimle başlar.

Globalleşen dünyada çevremiz çok hızlı değişmektedir. Her gün önceki buluşlara onlarcası eklenmektedir. Bu hızlı tempoya ayak uydurmak ne kadar zor olsa da bunun bir gereklilik olduğu herkes tarafından yadsınamaz bir gerçektir. Bu hızlı değişim ve gelişimden tüm kurumlarda nasibini almaktadır. Bunların en başında gelenlerinden biri de eğitimdir. Bu sebeple çağın paralelinde gidebilmek için eğitim sistemlerinin kendilerini sürekli olarak yenilemeleri ve geliştirmeleri gerekmektedir. Zira toplumun ihtiyaç duyduğu kaliteli ve donanımlı bireylerin yetiştirilmesi eğitim sistemlerinin en başta gelen görevlerinden biridir. 18.yy da yaşamış Fransız filozofu Helvetius “Aldığımız eğitim ne ise o kadar oluruz.” demiştir. Eğitim insana belirli konularda bilgi sağlar, değer sistemlerini ve inançlarını etkiler ve her açıdan hayata bakışını belirler. Belki bunlardan daha önemlisi eğitim, kişinin mesleğini ve toplumdaki statüsünü, kendi ailesine sağlayacağı imkân ve itibarı belirler. Romalı filozof Syrus der ki: “Sadece cahiller eğitimi inkâr eder”. Zira insan bildikleriyle düşünür, düşünce ufkunu genişletmek ancak eğitimle mümkündür.”

Eğitim sistemleri içinde bireylere belirli bilgi ve becerileri planlı, programlı bir şekilde verebilmek için öğretim kademeleri oluşturulmuştur. Örgün eğitim sisteminin ilk basamağı olarak ilköğretim kademesi sistemde yerini almıştır. Milli eğitimin temel amaçlarına dayalı olarak her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırmak, onu ilgi, istidat ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirmek ve hayata hazırlamak ilköğretimin amacıdır. Yine sosyal ve kültürel gelişimin ve devamlılığın sağlanması, demokratik bir toplumun oluşturulması ve geliştirilmesi, toplumun hayat standardının yükseltilmesi, ilköğretimin önemli işlevlerindedir

İnsanlar, doğduklarında toplumun kurallarını bilmezler. Dünyayı başkalarıyla paylaşmayı, duygularını açığa vurmaya sonradan öğrenirler. Oysa yaşamak için, bu davranışların öğrenilmesi gerekir. Bunların elde edilmesi sürecine sosyalleşme denir (Binbaşıoğlu, 1978). Bireyin yaşamında sosyalleşme süreci ayrı bir öneme sahiptir. Sağlıklı olarak sosyalleşen bireyler toplumsal işlevlerini sağlıklı biçimde yerine getirebilirler. Sosyal beceriler, kişilerin başkaları ile olumlu etkileşimleri başlatmaları ve sürdürmeleri için önemli davranış elemanlarıdır (Westwood, 1993, akt: Avcıoğlu, 2001). İçinde bulunan sosyal ortama uygun davranma becerisi olarak tanımlanan sosyal beceriler, kişiler arası ilişkilerin kurulmasında ve sosyal amaçların gerçekleştirilmesinde çok önemli rol oynarlar (Avcıoğlu, 2001). Gelişim ile ilgili araştırmalar okula uyum ve okul başarısında çocukların sosyal davranışlarının önemini vurgular (DeRosier, Kupersmidt and Patterson, 1994; Dishion, 1990; Ladd, 1990; Ladd and Price, 1987, akt: McClelland, Morrison, 2002; Porath, 2003). Okula düşük sosyal yeterlilikle giren çocuklarda sıklıkla, akranlar tarafından red edilme, davranış problemleri ve düşük akademik başarı gibi problemlerle karşılaşmaktadır (Alexander, Entwisle and Dauber, 1993; Cooper and Farran, 1988; McClelland, Morrison and Holmes, 2000, akt: McClelland, Morrison, 2002). Bu bilgiler, çocuğun erken dönemde sosyal becerileri sağlıklı biçimde kazanmasının önemli olduğunu göstermektedir.

Sosyal becerilerin gelişiminde temelleri atacak kurumlar ise önce aile ve daha sonra eğitim kurumlarıdır. Bireyin yaşamı üzerinde doğum öncesinden başlayarak ömrünün sonuna kadar etkisini sürdüren ebeveynler, çocuğun gelişiminde büyük önem taşımaktadır. Okul döneminde çocuğun anne ve babasıyla kuracağı duygusal bağlar, onun ileriki yaşamında nasıl bir insan olacağını büyük ölçüde belirleyen bir etkidir. Aileler çocukların ilk öğretmenleridir ve anne-babalar günlük yaşam olayları içinde çocuklarının araştırmasına, çevreyle aktif etkileşim içine girmelerine ve gözlemlerini taklit etmeleri yoluyla öğrenmeleri için zengin olanaklar sunabilmektedir (Gürşimşek, 2002).

Ailenin çocuğun gelişimine katkısı büyüktür ancak aile çocuğun gelişiminde etkili olan tek unsur değildir. Bronfenbrenner'e (1979: akt. Sucuka ve Kimmet, 2003) göre aile iç içe geçmiş birçok sistemle ilişki halindedir. Aileyi ve çocuğu etkileyen bir diğer önemli sistem okuldur. Okul bir diğer sistem olan toplumla ilişki halindedir. Bu durumda, okul ve ailenin işbirliği çocuğun çok yönlü ve sağlıklı gelişimi için çok

önemlidir. Bu işbirliği, öğretmen ile ebeveynin çocuğun gelişimini birlikte takip ederek desteklemesini ve öğrenilenlerin pekiştirilerek sorumlulukların paylaşımını sağlar (Sucuka ve Kimmet, 2003). Gordon, aileyi toplumsal bağlamda mikro-sistem olarak tanımlamıştır. Okul kurumlarının ve yakın çevreyi içeren mezo-sistem ile bunun kuşatan ve genel olarak eğitim sistemini oluşturan eko-sistemle çevrelendiğini ve tüm bu sistemler arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusu olduğunu belirtmiştir. Bu durum eğitim sisteminde iyileştirmeyi hedefleyen her tür girişimin aile ile okul kurumunun birlikte ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu görüşten hareketle, eğitim sistemi içerisine aileyi yetkisiz ve atıl durumda değerlendiren “geleneksel model” son 15–20 yıldır yerini “aile destek modeli”ne bırakmıştır. Ailelerin okuldaki eğitim sürecine etkin olarak katılımı hem eğitim programlarının zenginleştirici, hem de çocuğun ve ailenin gelişimini destekleyici nitelik taşımaktadır (Gürşimşek, 2002).

Aile yaşantısı, çocuğun zamanının büyük bölümünün geçtiği ve gelişimi açısından doğal yaşantıların paylaşıldığı temel etkileşim ortamıdır. Her çocuk, okula başladığı zaman, yetiştiği aile ortamında belirgin izler taşır. Okul, eğitim-öğretim görevini yerine getirirken aile ortamının çocuk üzerindeki etkisine dayanmak ve onlardan yola çıkarak hareket etmek zorundadır (Gürşimşek, 2002). Çocuk eğitiminin öneminin artmasıyla birlikte evde de nitelikli bir eğitim verilmesi gerektiği bilincine varılmıştır (Zembat ve Unutkan, 2001). Çocuk için gerekli olan etkin eğitim aile ve öğretmenin birlikte çalışmasıyla gerçekleşir (İşmen ve Yıldız, 1996).

İnsan sosyal bir varlıktır. Ve her toplumun bir yapısı, değerleri, normları v.b. vardır. Kişinin toplumla barışık yaşayabilmesi için bunları öğrenmesi gerekir. Bu öğrenme alelacele belli bir dönemde olup biten bir şey değildir. Tıpkı eğitim gibi hayat boyu devam eden bir süreçtir. Sosyal gelişim, “bireyin sosyal uyarıcıya, özellikle grup yaşamının baskı ve zorunluluklarına karşı duyarlılık geliştirilmesi, grubunda ya da kültüründe başkalarıyla geçinmesi, onlar gibi davranması” olarak tanımlanmaktadır (Başaran, 1974). İnsan biyo-kültürel ve sosyal bir varlıktır (Ertürk,1994,3). Kültürel koşullar içinde sosyal ilişkiler, hem toplumun, hem kültürün; hem de bireyin yapısını etkiler (Yavuzer,1992,49). Tüm bireyler diğer insanlarla olumlu ilişkiler içine girmek için çaba sarf ederler. Bireyin tüm hayatı, çevresine uyum sağlama çabası içinde geçer. İnsanın temel sosyal becerileri kazanabileceği en uygun ve geçerli ortam okullardır. Bu

becerileri edinebileceği en uygun yaşlar anaokulu ve ilköğretim çağlarıdır. Bu konuda öğretmenlerimize önemli görevler düşmektedir.

Kadish'e göre (2002) etkili yaşamak için akademik becerilerden çok yaşam becerilerinin öğrenilmesine gereksinim vardır. Gilchrist, Schinke ve Maxwell de (1987) yaşam becerileri eğitimlerinin, gençlerin potansiyel olarak ciddi sosyal ve sağlık sorunlarından kaçınmalarına yardım etmek için düzenlenen davranışsal yaklaşımlar olduğunu savunurlar. Botvin (1996) de yaşam becerileri eğitimlerinin, bilişsel ve davranışsal bir yaklaşıma sahip olduğunu söylemektedir. Sonuç olarak yaşam becerileri programları genel sosyal ve bilişsel becerilerin kazanılmasını vurgular. Yaşam becerileri adı da verilen bu beceriler; başa çıkma, sosyal beceriler ve iletişim becerileri, problem çözme, karar verme ve çatışma çözme becerileri olarak özetlenebilir. Bunlara ek olarak kendilik değerini (self-esteem) artırmak da önemli bir boyut olarak ele alınabilir.

Okullar, tüm dünyada çocukların ve gençlerin gelişimsel gündeminde merkezi bir yerde bulunmaktadır (Korkut, 2003). O nedenle okul ortamı gençlere ve çocuklara bu becerilerin kazandırılması için yürütülecek olan önleme çalışmalarını gerçekleştirmek için en uygun yer olarak görünmektedir. Bu sayılı, yeterli kaynakların ilk yıllarda yer almasına ve problemlerin ortaya çıkmasının ve gelişmesinin okul yıllarına denk geliyor olmasına dayalıdır. Temel sosyal becerilerin kazanılmasında okul kadar çevresel ve ailevi şartlar da etkilidir. Öğrencilere kazanmaları gereken sosyal yaşam becerilerini en güzel şekilde verebilmek için aile-öğrenci –öğretmen üçgeni sağlam temeller üzerine oturtulmalı ve iletişim içinde olunmalıdır.

I. ÖNEM

Sosyal beceri eğitiminde kalitenin artması, kalıcılığın sağlanması için kullanılacak yöntem ve yaklaşımların doğru seçilmesi ve uygulanması, ailesel şartların ve durumların düzeyi öğrencilerin sosyal beceri başarı düzeylerini etkilemektedir. Hayatın tamamını etkileyen ve kişinin başarı grafiğinin yükselmesini sağlayan sosyal beceri kazanımı için okuldaki sosyal beceri programı kadar ailesel ve çevresel şartlarda önemlidir. Örneğin anne babanın eğitim durumu, aile içi konularda çocuğun fikrinin alınması, ebeveynin çalışıp çalışmaması v.b. değişkenler öğretim basamaklarının her birindeki öğrenciler için sosyal beceri kazanımında etkilidir.

Hayatın her evresinde ihtiyaç duyulan, iletişim, uzlaşma, birlikte hareket etme, özgüvenin gelişimi, problem çözme yeteneğinin oluşması gibi sebeplerden dolayı sosyal beceri eğitimi ayrı bir öneme sahiptir. Öğrenciler için gerek okul içi gerekse okul dışı kurması gereken etkileşimlerde sosyal beceriyi üst düzeyde edinmek ve kullanmak özellikle sosyal beceri kazanımındaki hassasiyette önemli eksiklikleri bulunan ülkemiz için göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Bu öğrenciler kendini ve duygularını ifade etmede, grupta bir işi yürütmede, stresle başa çıkmada, problem çözmede, dinleme ve konuşma becerileri kazanmada hep sosyal becerilere ihtiyaç duyacaklardır. Bununla birlikte farklı öğrenme alanlarına, öğrenme karakterlerine sahip ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri için farklı öğretim metot ve teknikleri kullanılmalı, ailesel ve çevresel değişkenler de göz ardı edilmemelidir.

İlköğretim çağındaki öğrencilerin sosyal becerileri yeteri seviyede kazanmaları ve hayata uyumda bunları kullanmaları, öğrenme sürecinde bilgilerin ve davranışların kalıcılığını sağlamakta ve akademik başarının yanında arkadaş ilişkilerinde ve toplum içinde kabul görme durumlarında da etkili olmaktadır. Özellikle çevresel şartları diğer öğrencilere göre farklılık gösteren öğrenciler için sosyal becerileri edinme ve bunları günlük hayatta kullanma oldukça önemlidir. Öğrencilerin içinde bulunduğu şartlar dikkate alınarak sosyal beceri eğitimi verildiğinde bu becerileri edinme düzeyinin artacağı araştırmacı tarafından varsayılmaktadır. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini, ailesel ve çevresel değişkenlerin önemli ölçüde etkilediği düşünülmektedir. Çalışma bu açılarından önem kazanmaktadır.

II. AMAÇ

Sosyal becerilerin kazanılmasının günümüzde büyük önem taşıdığı ve henüz yeterince bu işe sahip çıkılmadığı gözlenmiştir. Sosyal beceri eğitiminde etkili olabilecek değişkenler incelenmiş ve bazı şartların bunda etkili olabileceği düşünülmüştür. Bu etkenlerin sosyal beceri kazanımında önemli bir yer kapladığı ve süreci etkilediği yapılan literatür çalışmalarıyla görülmüştür. Bu araştırma belirtilen bu gerekliliklerle ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın amacı; ilköğretim 4. ve 5.sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini belirlemek ve bu sonuçları bazı değişkenler açısından incelemektir. (cinsiyetin, eve alınan süreli yayın, evdeki alınan kararlarda çocuğun fikrinin alınıp alınmaması, anne babanın çalışıp çalışmamasını, anne babanın eğitim durumu)

III. PROBLEM CÜMLESİ

İlköğretim 4.ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine bazı değişkenlerin(cinsiyet, eve alınan süreli yayın, çocuğun fikrinin alınıp alınmaması, anne babanın çalışıp çalışmaması, anne babanın eğitim durumu,) etkisi nedir?

A) ALT PROBLEMLER

Yukarıda genel olarak belirtilen araştırma problemine çözüm getirebilmek amacıyla şu alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre, sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Eve gelen süreli yayın açısından, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Evde alınan kararlarda çocuğun fikrinin alınması açısından, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında annenin çalışıp çalışmaması açısından, anlamlı bir farklılık var mıdır?

5. Öğrencilerin babalarının çalışıp çalışmamasına göre; sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında, annenin eğitim düzeyi açısından, anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında, babanın eğitim düzeyi açısından, anlamlı bir farklılık var mıdır?

B) DENENCE

Yukarıda belirtilen bu temel probleme yanıt aramak amacı ile aşağıdaki denence test edilmiştir.

1. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre, sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.
2. Eve gelen süreli yayın açısından, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.
3. Evde alınan kararlarda çocuğun fikrinin alınması açısından, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.
4. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında annenin çalışıp çalışmaması açısından, anlamlı bir farklılık vardır.
5. Öğrencilerin babalarının çalışıp çalışmamasına göre; sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.
6. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında annenin eğitim düzeyi açısından, anlamlı bir farklılık vardır.
7. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında babanın eğitim düzeyi açısından, anlamlı bir farklılık vardır.

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinde bazı değişkenler etkilidir.

IV. SAYILTILAR

Bu araştırmada;

- Gözlem formlarını doldurulması aşamasında, çalışma evrenini oluşturan kişilerin doğru ve güvenilir bilgiler verdikleri,
- Bazı değişkenlerin sosyal beceri kazanımında etkili olacağı varsayılmıştır.

V. SINIRLILIKLAR

Bu araştırmada sonuçların yorumu ve genellenebilirliği;

- 2006–2007 eğitim ğretim yılında Afyonkarahisar il merkezindeki 4.ve 5. sınıf öğrencileri ile
- Örnekleme alınan 450 ğrenci ile
- Veri toplama aracı olarak ise, öğrencilerin sınıf öğretmenleri ve aileleri tarafından doldurulacak sosyal beceri anketi ile sınırlıdır.

VI. KAVRAMLAR

Sosyal Yeterlilik: Sosyal etkileşim de eş zamanlı olarak pozitif ilişkiyi koruyarak kişisel hedefleri başarma yeteneği.(Rubin ve Rose-Krasnor 1992: 285)

Sosyal Beceri: Bireyin tabii çevrelerinde; okul, ev ve işte başkalarıyla başarılı bir Şekilde etkileşimde bulunma yeteneği.(Jenson ve diğerleri, 1988)

Sosyal Beceri Eğitimi: Kişiye tabii çevresinde; okul, iş ve evde başkalarıyla bir Şekilde etkileşimde bulunma yeteneği kazandırmak için verilen eğitimidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

I. SOSYAL YETERLİLİK

Sosyal yeterlik kavramını sosyal beceriden ayırt etmek güçtür; bazen bu iki kavramın birbiri yerine kullanıldığı, daha doğrusu aralarında ayırım gözetilmediği görülmektedir. Temelde yatan mantık, “kişinin sosyal becerisi varsa, sosyal açıdan yeterlidir” düşüncesidir. Hatta heterososyal yeterlik (örn.Glass, Merluzzi, Bieuer& Larsen, 1982), kişilerarası yeterlik (örn. Curan, Wallender & Farrell, 1985) gibi kavramların sosyal yeterlikle yakın veya eş anlamlı olarak kullanıldığı da görülmektedir. Kısacası kavramlar henüz yerli yerine oturmamıştır. Gelişim edebiyatında “sosyal yeterlilik” terimi, sıklıkla üzerinde çalışılan bir konudur. Pek çok yazar sosyal yeterliliğinin tanımıyla ilgili çok farklı görüşler ortaya atmışlardır.

Sosyal Yeterlik Tanımına Bazı Örnekler

White (1959: 297) Organizmanın çevreyle etkili etkileşim kapasitesi.

Weinstein (1969: 755) Kişilerarası ödevleri becerme yeteneği. Diğerlerinin tepkilerini yönetme yeteneği.

Goldfried ve D’Zurilla (1969:161) Bir bireyin onu rahatlatacak değişik problem durumlarına uygun tepki gösterebilme yeterliliği ve etkililiği.

Ogbu (1981: 414) Kültürel olarak belirlenmiş ödevleri gerçekleştirme yeteneği.

Ford (1982: 323) Sosyal bağlamda belirlenmiş hedefleri, pozitif gelişimle sonuçlanacak uygun anlamları kullanarak kazanma.

Taylor ve Asher (1984: 57) Belirli sosyal durumlara uygun kişisel hedefleri benimseme ve hedeflere ulaşmada etkili davranışsal stratejileri yerine getirme.

Howes (1987: 253) Başarılı sosyal işlevselliği yansıtan davranış.

Yeates ve Selman (1989: 66) Sosyal bilişsel becerilerin gelişimi ve duygusal kontrol kapasitesi içeren ve belirli durumlarda kendisi ve diğerleriyle ilgili karar verme davranışların performansına aracılık eden bilgi.

Duck (1989: 92) Arzulanan ürünleri başarma yeteneği ve değişik durumlara uyum gösterme

Attili (1990: 241) Sosyal başarı.

Rubin ve Rose-Krasnor (1992: 285) Sosyal etkileşim de eş zamanlı olarak pozitif ilişkiyi koruyarak kişisel hedefleri başarma yeteneği.

McFall (1982) e göre, yeterlik “belli bir görevde bir kişinin genel performansının niteliği ve uygunluğuna işaret eden genel bir değerlendirme terimidir.”

McFall şu noktaları vurgulamaktadır: Öncelikle, yeterlik performansta değil, performansın birileri tarafından değerlendirilmesindedir. İkinci olarak bu değerlendirmeyi birileri yaptığı için hata, yanılğı ve eğilimin etkisine açık demektir. Üçüncü olarak, değerlendirme her zaman bir ölçüt (grubu) gerektirir; dolayısıyla yeterliğin ölçütlerinin belirlenmesi gerekir. Dördüncü olarak, değerlendirme belli bir göreve özgüdür; yani değerlendirilecek bir görev vardır ve bu görevle ilgili olarak yeterlik saptanabilir; genel yeterlik olmaz. Beşinci olarak, eylemde bulunan kişinin özellikleri yeterlik yargılarını etkileyebilir; insanların yaş, cinsiyet gibi özellikleri onlardan beklenen yeterlik standartlarını etkileyebilir. Son olarak yeterli olarak değerlendirilen bir performans, bir görev içindeki performans tutarlılığın bekleneceği anlamına gelir. Yani kişinin kaza eseri başarıları yeterlik sayılmaz; bir görevde yeterli görülen bir kişinin, aynı görevle karşılaştığında gene yeterli olacağı kabul edilir.

Argyle (1990) de sosyal yeterliğı etkililik olarak ele almakta ve öğelerini şöyle sıralamaktadır: Algısal duyarlık, sıcaklık ve rapport, sosyal teknik repertuarı, esneklik, enerji ve ilişki başlatma ve düz tepki örüntüleri. Argyle'nin bu etkililik öğeleri tabî ki daha çok sosyal ilişkilere dayalı işler yürüten profesyonellerle ilgilidir ve sosyal beceriden ayırt edilmesi de zor görünmektedir. Cantor ve Kihlstrom'un “sosyal zekâ” sı, bu analizde “sosyal teknik repertuarı” olarak sosyal yeterliğin bir öğesi halindedir.

Trower (1982) de sosyal yeterliğı “becerikli davranışı ortaya koyma yeteneğine sahip olma” olarak tanımlamaktadır. Sosyal yeterliğin sosyal becerinin değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonucunda kişinin gelecek davranışları hakkında ipuçları veren ve davranışlarda tutarlılığı varsayan bir kavram olarak ele alınması yerinde görünmektedir. Ayrıca, sosyal yeterliğin belirlenmesi, birazda sosyal becerilerin belirlenmesine bağlıdır. Sosyal beceriler konusunda uzlaşma sağlandığında sosyal yeterlikle ilgili olarak uzlaşma sağlamanın temelleri de atılmış olacaktır.

Sosyal yeterlik için, sosyal problem çözme, sosyal karar verme gibi bazı kavramların kullanıldığı çalışmalara da rastlanmaktadır. (örn: Elias& Allen, 1991). Kuşkusuz problem çözme, karar verme yukarıdaki sosyal yeterlik anlayışından farklı olarak, bilişsel ağırlıklı bir kavram ve yöntemdir. NAEYC (National Association for the Education of Young Children) tarafından çocuklarda gözlenebilir sosyal yeterlilik davranışları belirlenmiştir (Kostelnik ve diğerleri, 2002: 5). Bu davranışlar şunlardır:

Kişisel nitelikler:

Çocuk;

- 1- Genelde olumlu ruh halindedir, aşırı bir şekilde öğretmene bağlı değildir.
- 2 - Genelde, kuruma veya programa istekli olarak gelir.
- 3- Terslenme ve geri çevrilme durumlarıyla başa çıkabilir.
- 4- Diğerleriyle empati kurma yeteneği gösterir.
- 5 - Bir veya iki arkadaşıyla pozitif ilişkisi vardır; onları koruma davranışı gösterir.
- 6 – Ortamda olmadıklarında onları özler.
- 7 - Mizahi davranışlar gösterir.

Akran ilişkileri:

Çocuk;

- 1- Diğer çocuklar tarafından ihmal ve reddedilmeden çok, genellikle kabul görür.
- 2- Diğer çocuklar tarafından oyuna, arkadaşlığa ve çalışmaya davet edilir.

Sosyal beceriler:

Çocuk genellikle;

- 1- Diğerlerine olumlu yaklaşır.
- 2- Tercihlerini ve isteklerini net bir şekilde ifade eder ve her davranışına ve durumuna sebep gösterir.
- 3- Haklarını uygun bir şekilde arar.
- 4- Zorbalar tarafından kolaylıkla gözü korkutulamaz.
- 5- Düş kırıklıklarını ve kızgınlıklarını diğerlerine ve kendisine zarar vermek sizin etkin olarak ifade eder.
- 6- Oyun ve çalışmada devam eden gruplara girmekte zorlanmaz.
- 7- Süren etkinliklerden payı olduğuna dair sürmekte olan tartışmalara girer.
- 8- Kolayca kurallara uygun bir biçimde fikrinden dönebilir.

9-Diğerlerine ilgi gösterir; bilgilerini diğerlerinin istenilen bilgileriyle uygun şekilde değiştirebilir.

10- Diğerleriyle uygun şekilde görüşür ve uzlaşır.

11- Diğerlerinin oyunlarını veya işlerini bozucu uygunsuz hareketler göstermez.

12- Kendi etnik grubu dışındaki yetişkin ve akranlarını kabul eder ve onları sever.

13- Diğer çocuklarla gülümseyerek, başını sallayarak ve uygun jestlerle sözsüz etkileşimde bulunur (Kostelnik ve diğerleri, 2002: 5).

A) Sosyal Yeterliliğin Avantajları

Sosyal yeterlilik, çocukların kendilerini nasıl hissedecekleri ve diğerleri tarafından nasıl algılandıkları konusunda büyük farklılıklar oluşturur. Sosyal olarak yeterli olan çocukların yeterliği düşük akranlarına göre daha mutlu olduklarını gösteren veriler bulunmaktadır (Pellegrini ve Glickman, 1990: 40). Bu çocuklar, diğerleriyle etkileşimlerinde daha başarılıdırlar, yaşamlarında daha yeterlidirler ve daha popülerdirler. Ayrıca, çocukların sosyal ilişkileri akademik başarıyla ilişkilidir ve olumlu sosyal ilişki gösteren çocuklar okulda daha başarılı olmaktadır (Pellegrini ve Glickman, 1990: 40). Bu olumlu ürünler, sosyal yeterliliği olan çocukların kendilerini diğerlerinden farklı, değerli insanlar olarak görme eğilimi ile sonuçlanmaktadır. Sosyal ilişki kuramayan ve sürdürmeyen gençler erken yaşlarda bile sık sık şiddetli acı ve yalnızlık deneyimi yaşarlar. Sosyal yeterliliğin yokluğu akranları tarafından reddedilmeyle, kendini beğenmemeye ve zayıf akademik performansla bağlantılı bulunmaktadır (Crockenberg ve diğerleri, 1996: 41). Bundan başka sosyal olarak yeterli olmayan çocuklar olgunlaşan şüpheli davranış kalıplarının sürdürülmesiyle büyük risk altındadırlar (Hartup, 1992: 1).

B) Sosyal Yeterlilik ve Sosyal Beceri Arasında Bir İlişki Var mıdır?

Sosyal yeterlilikle sosyal beceri aynı kavramlar değildir. Sosyal yeterlilik, bireyin belli durumdaki performansının genel niteliği hakkında sosyal yargı bildiren geniş bir kavramdır. Sosyal beceri ise sosyal durumda sergilenen davranış biçimidir.

Sosyal olarak yeterli olan bireyler sosyal beceriye de sahiplerdir. Ancak bireylerin sahip oldukları bu becerileri hangi durumlarda ve nasıl kullanacaklarını yeterince öğrenmemiş olmaları sosyal beceri eksikliğini doğurmaktadır (Hops, 1983: 3). Genel bilişsel yapılar, arkadaşlık oluşumu ve kişiler arası bilişsel problem çözme becerileri sosyal yeterlilikle ilgili önemli bilgiler sağlamaktadırlar fakat sosyal yeterlilik için yeterli bir tanım sağlayamamaktadırlar. Araştırmacılar sosyal yeterliliği, sosyal becerileri veya arkadaşlık ürünlerini bireysel sosyal yeterliliklere bakarak tanımlamaya çalışmışlardır (King, 2000: 15; McFall, 1982: 539). Sosyal becerilerin diğerlerinin sosyal yeterliliğine ilişkin kararlarıyla sonuçlanan belirli durumlarda gösterilen davranışlar olduğunu iddia etmiştir. Bu düşünceye göre sosyal beceriler davranışları, sosyal yeterlilik ise davranışta etkili karar almayı ifade etmektedir. Gresham, sosyal yeterliliğin tanımlama, sınıflama ve toplumda bireyselleşme için öncelikli öneme sahip olan uyum davranışları ve sosyal beceriler olmak üzere iki alt alandan oluştuğu görüşündedir (Gresham,1988; Akt. Forman, 1987: 39).

II. SOSYAL BECERİ

Sosyal beceriler kavramı social skills karşılığıdır ve kelimenin İngilizce aslı çoğuludur. Burada sosyal beceriler olarak kullanılmasının nedeni ise, konuyla ilgilenenlerden bazılarının sosyal beceri ile sosyal beceriler ayrımı yapmalarınıdır. Örnek olarak, Trower (1982) “sosyal beceriler”i “sıradan insanların sosyal etkileşimde kullandıkları ve kurallar tarafından yönetilen gerçek normatif öge davranışlar veya eylemler (bakış, sözcükler v.b.) tekil öğeler veya (selamlama gibi) öğelerin, eylemlerin veya senaryoların belirlenebilir ardışıklığı” şeklinde tanımlamaktadır. Trower’e göre sosyal becerilerden farklı olarak, sosyal beceri ise “bir hedefe yönelik, becerikli davranışların ortaya konması sürecidir”. Görüldüğü gibi sosyal beceriler belli davranışları ifade ederken sosyal beceri belli bir süreci ifade eder.

Sosyal Beceri Tanımlarına Bazı Örnekler

1. Belli bir durumda etkili olan veya etkileşen için olumlu etkiler üretme, sürdürme veya artırma ihtimalini artıran tepkiler (Foster & Ritchey,1979: 626).
2. Belli bir sosyal bağlamda, sosyal açıdan yararlı ve öncelikle başkalarına yararlı olacak şekilde etkileşim kurma yeteneği (Combs & Slaby, 1977: 161).

3. Bireylerin kişilerarası durumlarda çevrelerinden pekiştirme elde etmek veya sürdürmek için kullandıkları belirlenebilir(teşhis edilebilir),öğrenilmiş davranışlar (Kelly, 1982: 3).
  4. Bireyin tabii çevrelerinde; okul, ev ve işte başkalarıyla başarılı bir şekilde etkileşimde bulunma yeteneği (Hersen&Eisler, 1976: 362).
  5. Hops'a göre (1983) sosyal beceri, sosyal durumda sergilenen davranış biçimidir.
  6. Marlowe (1986: 52–58) ise sosyal becerileri, kişilerarası durumlarda, kişinin kendisi dâhil insanların duygu, düşünce ve davranışlarını anlama ve bu anlayışa uygun davranma yeteneği olarak tanımlamaktadır.
  7. Çocukların kişiler arası bağlamda diğer bireylerin tepkilerini etkiledikleri sözel ve sözel olmayan davranışlar repertuarı. Çocuklar başkalarını incitmeden istenir sonuçları elde etme ve istenmeyenlerden kaçma ve kaçınmada başarılı oldukları ölçü, onların sosyal açıdan becerikli olduklarının düşünüldüğü ölçüdür (Rinn & Markle 1979: 108).
  8. McFall (1982: 539), sosyal becerilerin, belirli durumlarda gösterilen diğerlerinin sosyal yeterliliğine ilişkin kararlarıyla sonuçlanan davranışlar olduğunu savunmuştur.
  9. Dowrick (1986: 5)'e göre sosyal beceriler; “belli bir ortamda toplum sal olarak kabul görecektir ve hem kişinin kendisi, hem de karşısındaki için yararlı olacak şekilde davranabilme becerisi”dir.
  10. Gresham ve Elliott (1990: 1) sosyal becerileri, “ Kişinin diğerleriyle daha güçlü bir etkileşim kurması ve sosyal olarak kabul görmeyen tepkilerden kaçınmasına olanak veren sosyal olarak kabul edilen öğrenilmiş davranışlar” olarak tanımlamışlardır.
- Yukarıdaki tanımlarda ortak olarak sosyal çevreye ve davranış biçimlerine vurgu yapılmıştır. Bu da bireyin sosyal çevreye uygun davranış kalıpları geliştirilmesinin sosyal beceri olarak kabul edildiğini göstermektedir. Bununla birlikte bu tanımlarda birbirlerinden farklı olarak bireyin yararı, diğerleriyle etkileşim ve öğrenilmiş davranışlarda sosyal beceri ile ilgili görülmüştür.

Bahsedilen tanımlara bağlı olarak sosyal becerileri oluşturan çeşitli yapılar oluşturulmuştur. Bunlardan Riggio (1986; 1989) tarafından ortaya atılan yapı bilim dünyasında en çok kabul görenlerden birisidir. Riggio (1986; 1989) sosyal becerileri oluşturan altı yapı olduğunu belirtmektedir. Riggio'nun geliştirmiş olduğu Sosyal Beceri Envanteri'nde (Social Skills Inventory) sosyal beceri ve sosyal becerileri oluşturan yapılar aşağıdaki gibi ele alınmaktadır:

1. Duyuşsal anlatımcılık (emotional expressivity): Bireylerin sözel olmayan iletişim becerilerini, özellikle duyuşsal mesajları gönderme becerilerini ifade etmektedir.

2. Duyuşsal duyarlık (emotional sensitivity): Diğerlerinin sözel olmayan mesajlarını alma ve anlamlandırma becerisi ifade eder.

3. Duyuşsal kontrol (emotional control): Bireylerin duyuşsal ve sözel olmayan tepkilerini düzenleme ve kontrol becerileriyle ilgilidir.

4. Sosyal anlatımcılık (social expressivity): Bireylerin birbirleriyle sosyal iletişim kurma ve iletişime katılma becerilerini ifade etmektedir.

5. Sosyal duyarlık (social sensitivity): Diğerlerinin sözel iletişimlerini alma, anlama ve yorumlama becerilerini içermektedir.

6. Sosyal kontrol (social control): Sosyal rol oynama ve bireyin sosyal olarak kendini ortaya koyma becerilerini ifade eder.

Yukarıdaki tanımlar ve sosyal becerilere yönelik yapılmış diğer tanımlar üç kategoride incelenebilir (Gresham ve Elliot, 1987: 167):

1. **Akran kabulü tanımı:** Akran kabulü tanımlarında çocuklar, diğerleri tarafından kabul edildiklerinde sosyal yeterliliğe sahip olarak algılanırlar.

2. **Davranışsal tanım:** Bu tanımlamalarda sosyal beceri davranışları, başka birinin davranışına bağlı maksimum pekişme olasılığı olan belirli durumlarda gösterilen davranışlardır.

3. **Sosyal geçerlik tanımı:** Sosyal geçerlik tanımlarında sosyal beceriler, bir çocuğun edindiği sosyal ürünleri kazanmasının sağlamaştırılmasına yardım eden belirli durumlarda gösterilen davranışlar olarak görülür. Bu tanım sosyal becerilerin akran kabulü ve davranışsal tanımını birleştirici özellik taşımaktadır. Hargie (1986: 12), sosyal becerilerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Sosyal beceriler amaç yönelimlidir. Birey istenilen sonuca varmak için kullanır.

2. Sosyal beceriler karşılıklıdır. Ortak bir amaca yönelik olarak bireylerin her davranışı birbiriyle ilişkilidir.

3. Sosyal beceriler duruma göre uygunluk gösterir. Sosyal becerilerini gösteren birey, içinde bulunduğu sosyal durumlardaki ihtiyaçlarına göre kendisini uydurabilir.

4. Bireyin davranışları bir bütünü n parçaları olarak değerlendirilebilir. Sosyal beceri tepkileri hiyerarşik bir düzen içindedir.

5. Sosyal beceriler öğrenilen davranışları içerir. Gösterilen davranış formları genel olarak bireyin öğrendiği davranışlarıdır.

6. Sosyal beceriler birey tarafından kontrol edilen davranışlardır.

Çocuğun duygusal-sosyal gelişimi içinde sosyal beceriler ayrı bir önem taşımaktadır. Sosyal beceriler, iletişim, problem çözme, karar verme, kendini yönetme ve akran ilişkileri gibi diğerleriyle olumlu sosyal ilişkileri başlatmaya ve sürdürmeye izin veren becerilerdir (www.behavioradvisor.com/socialskills.htm, 05.01.2008).

Beceri analizine göre, sosyal beceriler; etkileşimi başlatma, sürdürme ve sonlandırmaya ilişkin beceriler, hoş olmayan durumlarla başa çıkma, çatışma çözme ve atılganlıkla ilgili beceriler olarak sınıflandırılmıştır (Jenson, Slone ve Yough, 1988; akt: Bacanlı, 1999: 49). Sosyal beceri yetersizliği ise; beceri yetersizliği, performans yetersizliği, kendini kontrol etme yetersizliği ve beceriyi ortaya koyamama yetersizliği olarak belirlenmiştir (Gresham, 1988; akt: Çiftçi ve Sucuoğlu, 2003: 23).

A) Sosyal Beceri Analizleri

Rinn ve Markle sosyal becerileri kendini anlatma, çevresini genişletme, atılganlık ve iletişim becerileri olmak üzere dört gruba ayırmışlardır.

1.Kendini anlatma becerileri

Duygu (üzüntü ve mutluluk) anlatımı, kanı (opinion) anlatımı, kompliman kabul etme, kendisi hakkında olumlu düşünceler ifade etme

2. Çevresini genişletme becerileri

İyi bir dost hakkında olumlu düşünceler ifade etme, başkasının düşüncesine içten katılım ifade etme, başkalarını övme

3. Atılganlık becerileri

Basit ricalarda bulunma, başkasının kanısına katılma, akıldışı (mantıksız) ricaları reddetme

4.İletişim becerileri

Konuşma, kişilerarası problem çözme (Cartledge&Milburn, 1983: 182'den).

Eisler ve Fredericksen (1980) tarafından geliştirilen model ise, sosyal beceriyi sözel, sözsüz ve motor öğelerine ayırarak ele almaktadır:

a.Sosyal becerinin sözel – içerik öğeleri

1.Uygun bir istekte bulunma 2.Bir isteği reddetme 3.Kompliman yapma 4.Olumsuz geri bildirim verme 5. Empatik bir ifade kullanma 6. Geri bildirim için bir istekte bulunma

b. Sosyal becerinin sözsüz öğeleri

1. Göz kontağı 2. Gülümsemeler 3. Sesin yüksekliği 4. Konuşma akıcılığı 5. Duygusal ton

c. Sosyal becerilerin motor ve jest öğeleri

1 Duruş (posture) 2. Jestler (gestures) 3. Kafa sallama 4. Yüz ifadeleri

Young ve West'e göre sosyal beceriler işlevlerine göre beş kategoride toplanabilir:

- 1) Sosyal beceriler etkileşimi artırabilir.
- 2) Sosyal beceri hoş olmayan durumlarda başa çıkmamıza yardım edebilir.
- 3) Bazı sosyal beceriler çatışmayı ele almayı veya çözmeyi amaçlar.
- 4) Diğer sosyal beceriler hali hazırda başlamış bulunan sosyal etkileşimleri sürdürmemize yardımcı olur.
- 5) Atılgan davranışlar sık sık sosyal beceri olarak sınıflanır. (Jenson, Sloane& Young,1988'den)

Goldstein ve arkadaşları sosyal becerileri 6 kategoride incelemişlerdir:

- 1) Başlangıç sosyal beceriler(dinleme, konuşma, başlatma, konuşma, kendini tanıtm)
- 2) İleri sosyal beceriler(Yardım isteme, Katılma, özür dileme)
- 3) Duygularla başa çıkma becerileri (Duyguları bilme, başaklarının duygularını anlama)
- 4) Saldırganlığa alternatifler becerisi(izin isteme, başkalarına yardım etme, dövüşmekten uzak durma)
- 5) Stresle başa çıkma becerileri(Şikâyet etme, terk edilmekle başa çıkma, başarısızlığa tepki verme)
- 6) Planlama becerileri(bir şey yapmaya karar verme, bir hedef belirleme, bilgi toplama) (Cartledge&Milburn, 1983: 182-183'ten)

Sosyal hayatımızın vazgeçilemez unsuru olan sosyal becerileri Akkök, altı ana başlık altında ele almıştır (1999: 22–23).

- 1) **İlk Kazandırılacak Beceriler:** Dinleme, konuşmayı başlatma, konuşmayı sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtm, başkalarını tanıtm, iltifat etme, yardım isteme, bir gruba katılma, yönerge verme, yönergelere uyma, özür dileme, ikna etme.

- 2) **Grupla Bir İşi Yürütme Becerileri:** Grupta iş bölümüne uyma, grupta sorumluluğunu yerine getirme, başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma
- 3) **Duygulara Yönelik Beceriler:** Kendi duygularını anlama, duygularını ifade etme, başkalarının duygularını anlama, karşı tarafın kızgınlığı ile başa çıkma, sevgiyi, iyi duyguları ifade etme, korku ile başa çıkma, kendini ödüllendirme
- 4) **Saldırgan Davranışlar İle Başa Çıkmaya Yönelik Beceriler:** İzin isteme, paylaşma, başkalarına yardım etme, uzlaşma, kızgınlığı kontrol etme, hakkını koruma, savunma, alay etmeyle başa çıkma, kavgadan uzak durma
- 5) **Stres Durumlarıyla Başa Çıkma Becerileri:** Başarısız olunan bir durumla başa çıkma, grup baskısıyla başa çıkma, utanılan bir durumla başa çıkma, yalnız bırakılma ile başa çıkma
- 6) **Plan Yapma Ve Problem Çözme Becerileri:** Ne yapacağına karar verme, problemin nedenlerini araştırma, amaç oluşturma, bilgi toplama, karar verme, bir işe yoğunlaşma.

B) REHBERLİK FAALİYETLERİ VE SOSYAL BECERİ

İlköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin önemi büyüktür. Sosyal becerilerin kazanımında bu rehberlik hizmetlerinin katkısı göz ardı edilemez. Bunu genel amaçlarından da anlayabiliriz. Eğitim-öğretim etkinlikleri içerisinde yürütülen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin genel amaçları şöyledir:

Öğrencinin;

1. Kendisi ve çevresi hakkında edindiği bilgileri özümseyerek sağlıklı bir benlik kavramı oluşturmaya ve bu kavramı korumasına,
2. Kendisini fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden tanımasına; yetenekleri ve başarısı arasındaki ilişkiyi görebilmesine,
3. Toplumda kişisel gelişimi için açık fırsatları, okul içi ve okul dışı eğitim olanaklarını, meslekleri ve toplum değerlerini tanımasına,
4. Temel eğitimden başlayarak ilgi, yetenek, değerler ve ihtiyaçları doğrultusunda kendisine uygun bir eğitim programı ve meslek seçmesine,
5. Kendi problemlerini kendisi çözebilme gücü kazanmasına, başkalarının da problemlerinin çözümünde etkili olabilme özelliği geliştirmesine,
6. Çevresi ile gerekli olumlu ilişkiler kurabilme ve sürdürülebilir becerisi kazanmasına,

7. Ruhsal, fiziksel, bedensel ve sosyal yönden sağlıklı ve dengeli gelişim sağlamasına,
8. Boş zamanlarını daha iyi değerlendirerek, planlı çalışma alışkanlığı kazanmasına,
9. Kendini gerçekleştirmesine yani kendi özelliklerine göre gelişip farklılaşmasına, daha sosyal ve tüm güçlerini kullanabilir hale gelmesine,
10. Başkalarını ve kendisini olduğu gibi kabul etme becerisini kazanmasına yardım etmektir.

Görüldüğü üzere ilköğretimde yeni yeni işlevi anlaşılmaya başlayan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin genel amaçları arasında öğrencinin temel becerileri kazanmasında etkili olacak maddeler vardır. Akıcı bir şekilde bu hizmeti veren okullardaki öğrencilerin ihtimal ki sosyal beceri düzeyleri iyi çıkacaktır.

İlköğretimin 1. kademesinde çocukların kazanmaları gereken sosyal beceriler vardır. Çocukların bu becerileri kazanmamaları onlar için büyük sosyal riskler doğurur. Bu beceriler şunlardır (Worzbyet ve O'Rourke 1989; Katz ve McClellan, 1997; Cartledge ve Milburn, 1980):

1. Basit İletişim becerileri: Dil, gülümseme, göz kontağı, dineleme gibi becerilerdir. Etkili bir iletişim için çocuğun, sosyal becerileri öğrenmesi gerekmektedir.
2. Paylaşma becerileri: Paylaşmaya istekli çocuklar sınıf içinde daha iyi kabul görürler. Bu beceriler özellikle ilk sınıflarda cesaretlendirilmelidir.
3. Kurallara uyma becerileri: Kurallara uyma becerileri sınıfta düzenli olarak uygulanırsa çocuklar bu alışkanlığı kazanabileceklerdir. Bu beceriyi uygulayan çocukları düzenli olarak pekiştirmek, çocukların bu davranışlara daha fazla ilgi duymasını sağlayacaktır. Kurallara uyma, katı bir biçimde öğrencilerin davranışlarını sınırlandırmak değildir. Okulda kazandırılmaya çalışılan bilişsel, psiko-motor ya da duyuşsal davranışların, alışkanlık hâline gelmesini sağlamaktır.
4. Giriş ve işbirliği davranışları: Gruba girme, işbirliği ve yardımlaşma gibi becerileri içerir. Bu becerileri gelişimi için grupla çalışma imkânı oluşturulmalıdır.
5. Hedef belirleme ve karar verme becerileri: Yetişkinler çocukların çok küçük olduklarını ve kendi başlarına karar veremeyeceklerine inanırlar. Gerçekte uygun koşullar sağlandığında çocuklar bu becerileri kazanabilirler.

C) ÖĞRETMEN –SOSYAL BECERİ İLİŞKİSİ

İlköğretimdeki saç ayaklarından biri öğretmendir. Öğrencinin iyi ve güzel özelliklerle donanabilmesi ve yeteneklerinin ortaya çıkabilmesi için öğretmen önemli hem de çok önemli bir etkidir. Öğretimin dışında çocuğu hayata hazırlayacak bilgi beceri ve davranışlarla öğrenciyi donatmak bu mesleğin temelinde var olan bir şeydir. 7–11 yaş arası, Çocukların öğretmenlerini model alarak onun gibi davranma eğiliminin en yoğun olduğu dönemlerden biridir. Bu yaşlar arasında çocuğun sosyal gelişimine, eğitim programları ve çocuğun sosyal özelliklerinin yanı sıra sınıf öğretmenin sosyal özellikleri de etki etmektedir (Yüksel, 2001). Çocuğun temel sosyal becerileri edinmelerinde öğretmen hem bir eğitimci hem de bir model olarak önemli bir role sahiptir. Bu nedenle öğretmenlerin sosyal becerileri ve bu becerilerin oluşmasına neden olan etkenler önemli görülmüştür.

Sınıf öğretmenin sınıf öğretim etkinlikleri dışında öğrencilerin sosyal beceri kazanımında da önemli görev ve sorumluluklarının bulunması gerekir. Bu sorumluluklar arasında öğretmenin:

- * Dinleyici ve yol gösterici olması,
- * Havale edici ve psikolojik yardım almayı destekleyici olması,
- * İnsan potansiyellerini keşfedici olması,
- * Kariyer eğitimcisi
- * İnsan ilişkileri moderatörü; olması gibi roller yer alır (Can (edt), 2002: 112–135).

Her sınıf öğretmeni öğrencilerle haftada en az beş gün, günde en az 45–50 dakika, yıllık olarak da ortalama 150–180 gün yüz yüze gelmektedir. Bu durum öğretmeni öğrencinin ebeveynler dışında en çok gördüğü kişi konumuna getirir. Bu oran bazen ebeveynleri bile geride bırakır. Böyle bir durumda öğretmenin herkesten daha çok öğrencileri tanıma ve onlarla iletişim kurma özelliği ortaya çıkmaktadır. Bu ilişki ve birliktelik karşılıklı saygı ve güvene dayalı olarak tesis edildiğinde, öğretmenin öğrenci üzerindeki etkin dinleyici, yol gösterici ve yönlendirici rolünü ortaya çıkarır.

Öğretmenin günlük olarak öğrenci ile temasta olması, öğrencinin her türlü durumundan haberdar olmasını sağlar. Öğretmen, öğrencilerin psikolojik danışma ihtiyaçlarını zamanında fark eden, öğrenciyi ilgili servise havale eden ve ihtiyaç duydukları yardımın alınmasında destekleyici sürekliliği sağlayan kaynak kişidir.

Öğretmenlerin öğrenciyi dikkatle dinlemesi, içtenlikle davranması, güven

duyguları uyandırması ve pozitif yönde bazı telkinlerde bulunması, içinde bulunduğu gerginliği hafifletebilir. Öğretmen, bu tür görüşmeleri öğrencilerin anne ve babaları ile de yapabilir.

Öğretmenler, gerekli bilgi ve beceri ile donanık olduklarında öğrencilerin özgün yeteneklerini ve potansiyellerini keşfetmede formal okul sistemi içerisinde yetkin bir konumda yer alırlar. Özellikle ülkemiz açısından değerlendirilecek olursa, yetenek ve potansiyellerin ortaya çıkarılmasında eğitim sistemimizin fazla işlevsel olmadığı bilinmektedir. Yapılacak gözlem ve diğer çalışmalarla her öğrencinin bir yetenek alanının ortaya çıkarılması ve potansiyellerinin geliştirilmesi modern öğretmenin görevleri arasındadır. Öğretmenin bir diğer rolü kariyer eğitimciliğidir. Kariyer eğitimi, okulun toplam eğitiminin bir parçası olarak öğretmenin sunduğu alan bilgisi ile edinilmesi gereken bir eğitimidir. Öğretmenin kariyer eğitimcisi olarak sorumlulukları:

1. Öğrencilerin tüm iş ve mesleklere olumlu tutum geliştirmelerini sağlamak.
2. Toplumun ve yetişkinlerin sunduğu mesleklere ve işlere yönelik ön yargıları ortadan kaldırmak.
3. Genel olarak eğitime ilişkin olumlu tutum geliştirmekle kariyer hazırlığı ve karar verme konusunda eğitmek.
4. Yetenek ve potansiyeller doğrultusunda beceri, rol ve değerlerin kazanılmasında yardımcı olmak. Eğitim ve öğretim etkinliklerinde, öğrencilerin genel gelişimlerini dikkate alan, etkinliklerde öğrenciyi ve öğrencilerin temel gereksinimlerini merkez alan, insancıl ve demokratik eğitim tutumlarını benimseyen öğretmenlerin insan ilişkilerinde rehberlik hizmetlerine daha yatkın olduğu belirtilmektedir.

D) SOSYAL BECERİLERİN FAYDALARI

Yaşamın olmazsa olmazlarından olan sosyal becerilerin sayılamayacak kadar çok yararları vardır. Bunlar Young ve West'e göre beş başlık altında ele alınabilir (Bacanlı:1999: 48-49):

a) Sosyal beceri etkileşimi artırabilir. Başkalarını selamlama, başkalarını oyuna davet etme, başkalarının oyun davetini kabul etme, soru sorma, paylaşma, başkalarına yardım önerme, başkalarını övme ve onlara kompliman yapma, teşekkür etme, rica etme, açıklama isteme, yakınlık belirtme, bilgi sunma, ilgi gösterme, rahatlık sunma.

- b) Sosyal beceri hoş olmayan durumlarla başa çıkmamıza yardım edebilir: İstekleri reddetme, lakap takma ve takılmayla başa çıkma, olumsuz geri bildirim verme, akran baskısına direnme, özür dileme, şikâyetle bulunma, özürle (accusation) başa çıkma.
- c) Bazı sosyal beceriler çatışmayı ele almayı veya çözmeyi amaçlar: Uzlaşma, görüşme, problem çözme.
- d) Diğer sosyal beceriler hali hazırda başlamış bulunan sosyal etkileşimleri sürdürmemize yardımcı olur.
- e) Atılgan davranışlar sık sık sosyal beceri olarak sınıflanır: Duygularını ifade etme, isteği tekrarlama, anlayışı açıklığa kavuşturma, hayır deme, özürle başa çıkma, ilgi gösterme (Jenson, Sloane&Young, 1998'den).

E) SOSYAL BECERİ GELİŞTİRME

İnsan gelişiminin sosyal yönü, insanın sosyal bir varlık olarak başka insanlarla var olmasını vurgular. Bu anlamda insanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliğin de sosyal bir var oluşa sahip olması gösterilebilir. İnsanın başkalarıyla birlikte gelişme, öğrenme, değişme daha doğrusu yaşama zorunluluğu vardır. Geçmişte daha yavaş değişen toplumsal yapıda belli sosyal beceriler daha küçük toplumsal dokular içerisinde kazanılıp kullanılmaktaydı. Günümüzde ise, bir taraftan hızlı değişim diğer taraftan insanların sosyal ve mekânsal hareketliliği, yapılan işlerin karmaşıklığı ve farklı yapılarda işbirliğini gerektirmesi kişinin belli sosyal becerilerle donanık olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu sosyal beceriler şunlardır:

1. İletişim kurma
2. Kendini sunma
3. Empatik anlama
4. Bilgi alma ve verme
5. Sosyal rahatlık
6. Karşılıklı bağlılık içerisinde olma
7. Grup içi ve dışı performans sergileme
8. Kendine ve başkalarına güvenme
9. İşbirliği gerçekleştirebilme
10. Başkalarının ihtiyaç ve beklentilerini yordayabilme

11. Arkadaşlık kurma ve sürdürülebilirlik
12. Yakın ilişki geliştirebilirlik

Okul, sınıfta grup formatında sunduğu eğitim ve öğretimle öğrencinin sosyal becerilerine ilişkin sınırlılıkları anlamada önemli bir ortamdır. Üniversiteye gelen öğrencinin 18–22 yaşlarında bile hala arkadaşları önünde konuşma zorluğunun olması, gerekli önleyici ve düzeltici çalışmaların yapılmadığını göstermektedir. Okulun bir bütün olarak çocuğun sosyal beceri alanlarında yetenekleri ve diğer kişisel özellikleri doğrultusunda gelişimini teşvik edici eğitsel, sosyal, sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler yapması gerekmektedir. Bu konuda en önemli görev sınıf öğretmenlerine düşmektedir. Sosyal beceri eksikliğine neden olan problem durumları vardır. Bunlardan en önemlileri şunlardır:

1. Sosyal anksiyete/fobi
2. Çekingenlik
3. Kaçınma
4. Kaçınmacı kişilik bozukluğu
5. Sıkılganlık
6. Test/sınav anksiyetesi

Bu problem durumları, sosyal beceri eksikliği sonucu gelişebileceği gibi sosyal beceri eğitimi ile bunların problemlilik düzeylerinin azaltılması da gerçekleştirilebilir.

III. 4. ve 5 SINIF (9-11 Yaş) ÖĞRENCİLERİNİN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

A) FİZİKİ GELİŞİM

- 1- Çocuk uzamaya ve ağırlığı artmaya devam eder. Ortalama yılda 5 cm uzar ve 2,5 kg alır.
- 2- Kız çocuklarının beden gelişimi erkek çocuklara oranla daha hızlıdır. Bunun için kız çocukları hareketlerine daha kolay hâkim olurlar ve el becerileri daha çabuk gelişir.
- 3- Küçük kaslarının gelişimi sonucu el becerileri artar.
- 4- Diş değişimi tamamlanmıştır.

B- HAREKİ (psiko-motor) GELİŞİM

- 1- Hareket etkinlikleri için gerekli kuvvet sağlanır.
- 2- Hareki etkinliğinin gerektirdiğini gösterebilirler.
- 3- Hareketleri belli bir hızla yapabilirler.
- 4- Vücut harekete uygun bir şekilde esneklik kazanır.

C. ZİHİN GELİŞİMİ

- 1- Bu dönemde sayı, uzay, zaman, ağırlık, boyut, hacim kavramları iyice yerleşmeye başlar.
- 2- Deyimleri anlamakta güçlük çekenler olabilir.
- 3- Mantıklı ve soyut düşünme yeteneğinde kuvvetli bir ilerleme olmuştur.
- 4- Çocuklar birkaç hafta ilerisi için plan yapabilirler.
- 5- Kendi kendilerine öğrenme ve çalışma yapabilirler.
- 6- Matematiği kavrama özellikleri gelişmiştir.
- 7- Kendilerini eleştirebilirler.

D-DİL GELİŞİMİ

- 1- Çocuğun kelime hazinesi çok gelişmiştir.
- 2- Okuması bir büyük insanınki kadar olabilir.
- 3- Ansiklopedi ve diğer kaynaklardan yararlanabilirler.
- 4- Yazı ile kendilerini anlatabilirler.

E- DUYGULARIN GELİŞİMİ

- 1- His ve heyecan hayatı dengelidir.
- 2- Sevilmek, beğenilmek, başarılı olmak, kendini güven altında hissetmek, yeni tecrübeler kazanmak belli başlı ihtiyaçlardandır.
- 3- Duygularına hâkim olma özellikleri artar.
- 4- Erkek çocuklarda Ana-babaya karşı açık sevgi belirtileri azaltılır.
- 5- Öğretmenden, başarısızlıktan, arkadaşsız kalmaktan, ölümden korkma hali devam eder.
- 6- Kendi kabuğuna çekilme, zulüm yapma, fazla hayal kurma durumları gözlenebilir.
- 7- Çocuklar davranışlarının büyükler tarafından beğenilmesine önem verirler.
- 8- Bu dönemde korku, öfke, kıskançlık, neşe, sevgi gibi duygusal halleri çabuk değişir.

F- SOSYAL GELİŞİM

- 1- Diğer insanlarla fikir alışverişine girme konusunda durmadan ilerlerler.
- 2- Bir takım veya kulübün başarı ya da başarısızlıklarıyla kendilerini özdeşleştirme yetenekleri artar.
- 3- Cinsler arası gruplaşmalar daha yoğunlaşır.
- 4- Öğrenci bencil duygulardan sıyrılarak uyumlu ve işbirlikçi durumuna gelir. Grup içindeki rolünü benimser.
- 5- Grubun vereceği sorumlulukları yüklenir.
- 6- Toplumun onaylamayacağı, suç olarak kabul ettiği davranışlardan sakınır.
- 7- Arkadaş edinmeyi bilir.
- 8- Duyguları sağlıklı olarak ifade eder.
- 9- Yaşına uygun oyunlarla ilgilenir.

G- AHLAKİ GELİŞİM

- 1- Dürüst ve adil davranmaya karşı büyük duyarlılık vardır.
- 2- Dünya görüşü ve toplumsal bilgileri bakımından hala ailelerin etkisi altındadır.
- 3- Evde, Okulda nezaket kurallarına uymayı, gerektiğinde duygularına hâkim olmayı öğrenir.
- 4- Suç işleme eğilimi artar. (Yalan, büyüklerine karşı gelme, çalma, arkadaşlarına tehdit, yaramazlık. vs.)

Kazandırılacak davranışlar

- 1- Öğrencilerin kendilerini tanıması (genel ve özel yetenek, ilgi ve ihtiyaç)
- 2- Geleceğini planlama
- 3- Davranışları hakkında özeleştiri yapabilme
- 4- Verimli ders çalışma
- 5- Başkaları ile iyi ilişkiler kurma
- 6- His ve heyecanlarını olgunlaştırma
- 7- Mutlu aile ilişkileri geliştirme
- 8- Sevimli bir kişilik
- 9- Uygun dinlenme faaliyetleri
- 10 -Boş zamanlarını değerlendirme
- 11 -Gerekli hoşgörüyü sahip olabilme

- 12 -Büyükler saygı, küçüklere sevgi
- 13 -Toplam problemlerini genel hatlarıyla bilme
- 14 -Ders dinleme
- 15 -Sorumluluğunu yerine getirme
- 16 -Ödevlerini eksiksiz hazırlama
- 17 -Okuma alışkanlığı
- 18 -Vatan ve millet sevgisi
- 19 -Kütüphanelerden yararlanma
- 20 -Dürüst olma
- 21 -Sözlük, atlas ve ansiklopedilerden yararlanma
- 22 -Peşin yargıyla davranmama
- 23- Yalan söylememe
- 24- Hırsızlığın önlenmesi
- 25 -İnatçılığın önlenmesi
- 26 -İçe kapanıklığın aşılması
- 27 -Affetme duygusunun yerleştirilmesi
- 28 -Tatlı bir rekabet
- 29 -Özgüven duygusu
- 30 -Otonomi (Kendi kendini yönetme)
- 31 -Lakap takmayı önlemek
- 32 -Dedikodu yapmama

Örnekler aşağıda belirtilmiştir.

1- **Yalan söylememe:** Çocuğu yalandan uzaklaştırma için ya yalanı doğuran nedenleri ortadan kaldırmalıyız ya da yalanın zararlarını, Doğru söylemenin yararlı sonuçlarını gerçeklere dayanarak örnekler göstererek anlatmalıyız.

2- **Çalma (Hırsızlık):** Çalma olayı karşısında çok duyarlı olunmalıdır. İlk hırsızlıkta başışlayıcı olmalıyız. Çocuklara sevgi ile yaklaşmalı ve korkutmamalıyız.

3- **Saldırganlık:** Çocukların kendilerine güvensizliğinden doğar. Eğitim ile çocukta güven duygusu geliştirmelidir. Güven duygusu kazandırmak istenen çocuk denetim altında tutulursa saldırganlık ortadan kaldırılabilir.

4- **Yerinde duramama (Hiperaktiflik):** Bu çocuklar için özel eğitim uygulanmalıdır Aşırı hareketliliği giderici ilaçlarla iyi sonuçlar almayabilir.

5- **İnatçı çocuk:** İnatçı çocuğun genel tutumu çoğunlukla gergin ana-çocuk ilişkisinin sonucudur. Annenin genellikle çok katı ve ısrarlı olması sonucu çocuk pasif direnmeye geçer. Çok koşan, çok söylenen, ayrıntılar üzerinde çok duran bir anne çocuğu böyle bir savunma yoluna kolayca iter. Bu tür çocukların aileleri ile bağlantı kurulmalı ve bu aileler bilgilendirilmelidir.

6- **İçe kapanıklık:** Çocuğa yaklaşmak ve onunla ilişki kurmak gerekmektedir. Çocuğu kabuğundan çıkarıp çevreyle ilgilenmesini sağlamalıyız.

7- **Ödevlerini yapma:** Her gün ödevler kontrol edilerek çocuk ödev yapmaya teşvik edilmelidir.

8- **Kurallara uyma:** Bazı kurallar çocuklarla beraber alınmalıdır. Çocuklarla beraber alınan kurallara çocuklar daha rahat uyarlar.

9- **Programlı ve verimli ders çalışma:** Yöntem çocuklara öğretilmelidir. Bu hususta aileden de yardım istenmelidir. Çocuk denetim altında tutulmalıdır.

10- **Öğrenmeye istekli olma:** Çocukta merak duygusu kamçılanmalıdır.

11 - **Affetme:** İki çocuk arasında bir sorun olduğunda çocuklar birbirlerinin yerine koyarak aynı davranışları sergilemelerini isteriz. Çocuk kendini arkadaşının yerine koyacağı için daha olumlu düşünecektir.

12 - **Tatlı bir rekabet:** Seviyesine uygun arkadaşlarından biri ile kıskançlık olmadan tatlı bir rekabet başarıyı arttıracaktır.

13 - **Kıskançlık:** Kıskançlıkla ilgili bazı önemli olaylar anlatılarak bu davranış kaldırılabilir.

14 - **Temizlik:** İyi bir kontrol ile sağlanabilir. Yemekten önce ve sonra ellerin yıkanması, bulunduğu yerin temizlenmesi ve bunların kontrolü bu alışkanlığı kazandıracaktır.

15 - **Büyüklere saygı-küçüklere sevgi:** Öğrenciye kendini büyük ve küçük yerine koyarak kendine nasıl davranılması gerektiği düşündürülmelidir. Bu sayede davranışları daha iyi ayarlar.

16 - **Özgüven:** Çocuğun ihtiyaçları fark edip onları karşılamaya çalışırsak çocuk özgüvene sahip olur.

17 - **Otonomi (Kendi kendini yönetme) :** Anne, baba, öğretmen çocuğun dış dünyayı keşfetmek ve tanımak için yaptığı girişimleri desteklediği, bağımsız olması konusunda çocuğu teşvik ettiği takdirde çocuk kendi kendini yönetme hazzını yaşar.

18- **Alay etme:** Çocuklar kendi kusurunu kapatmak ve eğlenmek için alay ederler. Karşılıklı konuşma ve kendisiyle alay edildiğinde düştüğü durum anlatılarak açıklama yoluyla giderici çalışmalar yapmak.

19- **Karşı koyma:** Kendi özgüvenini ortaya koymak için, kendisinin büyüdüğünü birey olduğunu kabul ettirmek için çocuklar karşı koyarlar. Çocukların karşı koymalarını çözmek için onların fikirlerine değer verdiğimizizi göstermeli sözlerim kesmeden dinlemeliyiz. Sınıfta yapılacak çalışmalarda öğrencileri ön plana çıkarmalıyız. Sorumluluk vermeliyiz. Aile ile problemin çözümünde işbirliği yapmalıyız. Çocuklara evde küçük çocuklar için yasak olan bazı şeyleri yapmasına, kendi kendine öteye beriye gitmesine izin verilmelidir.

20- **Dedikodu yapma:** Çocuklar birbirlerini kötölemek için dedikodu yaparlar. Büyüklerini örnek alırlar. Özellikle 4. ve 5. Sınıftaki çocukların yaşı ergenlik öncesi dönemi kapsadığı için hırçın olurlar, arkadaşlarını kıskanırlar, birbirlerinin üstünlüğünü kabul etmezler, kusurlu taraflarını bulmaya çalışırlar. Bu davranışlar sonucunda arkadaşları hakkında dedikodu yaparlar. Çocuklara günlük hayattan örneklerle çok kötü bir davranış olduğu anlatılır.

21- **Lakap takma:** Arkadaşlarını kıskandığı için vücut özelliği (biçimi) üzerine lakap takarlar. Kendi farklı olduğu için, sevmediği için, çekemediği için, eğlenmek için lakap takarlar. Alay ettiği çocuğun yerine kendini koyarak, karşılıklı konuşarak giderilir.

IV. İLGİLİ YAYINLAR

Sosyal becerilere ilişkin yazın alanına baktığımızda, sosyal davranışlar çeşitli değişkinlerle ilişkilendirilmiştir. Bu değişkenler arasında, bağlanma stili, sosyal yeterlilik (arkadaşlık becerisi ve akran ilişkileri), cinsiyet ve anne-babanın çocuklarıyla ilişkileri yer almaktadır.

Phillipsen, Bridges, McLemore ve Saponaro (1999), çocukların, ebeveynlerin ve öğretmenlerin arkadaşlık becerisine yönelik görüşlerini incelemişlerdir. Bu araştırmada, çocukların ve ebeveynlerin görüşlerine göre arkadaşlık becerisinin akran kabulü ile ilişkili olduğunu ve öğretmenlerin düşüncelerine göre, arkadaş kabulü ne kadar fazla ise geri çekilmenin ve utangaçlığın o kadar düşük olduğunu saptanmışlardır.

Choi ve Kim (2003) düşük arkadaş kabulünün sosyal olarak uygun olmayan davranış örüntüleriyle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Wentzel, McNamara- Sosyal

beceri eksikliği olarak saldırganlık araştırmalarına baktığımızda, erkekler çocukların izledikleri filmlerdeki saldırgan erkek karakterle özdeşim kurdukları kızların ise hem erkek hem kadın saldırgan karakterle özdeşim kurdukları görülmüştür. Bu yüzden, kızların saldırgan görüntülerden daha çok etkilendikleri kaydedilmiştir (Huesman, Moise-Titus, Podolski ve Eron, 2003). şiddet araştırmaları boylamsal olarak incelendiğinde şiddet içeren görüntülerin, daha çok durumluluk düşmanlık yarattığı belirtilmektedir (Anderson , Carnavey ve Eubanks, 2003).

Başka bir çalışma ise, sosyal olarak kaygılı olan çocukların sosyal beceri puanlarının yüksek olduğu, ancak durumluluk sosyal kaygısı yüksek olan çocukların sosyal becerilerinin düşük olduğu saptanmıştır (Cartwrigh- Hatton, Hodges ve Porter, 2003). Yine, depresif kişilerin başkalarının mesajlarını daha olumsuz olarak değerlendirdikleri ve daha az işbirliği yaptıkları kaydedilmiştir (Tse ve Bond, 2004). Liu (2004) çocuğun davranışlarının dışsallaştırmasının ileri yıllardaki suçun ve şiddetin güçlü yordayıcısı olduğu belirtilmektedir.

Başka bir sosyal beceri müdahale programıyla, çocukların sosyal ve duygusal yeterliliklerini geliştirmeleri amaçlanmıştır. Bu program, çocukların daha az yetişkin müdahalesine ihtiyaç duymalarına, daha az saldırgan olmalarına ve kızların daha fazla işbirliği yönelmelerine yol açmıştır. Mclelland, Morrison ve Holmes (2004), anaokuluna devam eden 540 çocuk üzerinde yaptıkları araştırmada sosyal beceri düzeylerinin sosyo-demografik özelliklere göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür.

Dinç ve Gültekin (2003), okul öncesi eğitimin çocukların sosyal gelişimine etkilerini öğretmen görüşleri çerçevesinde incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini 2000–2001 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı anaokullarına devam eden 4–5 yaş grubu 162 çocuk ve öğretmenlerinden oluşmaktadır. Çocukların sosyal gelişim düzeylerini belirlemek üzere “Davranış Derecelendirme Ölçeği” öğretmenler tarafından doldurulmuştur. Öğretmenlerin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, anaokuluna devam eden 4–5 yaş çocuklarının sosyal gelişim düzeylerinin ortanın üstünde gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Powless ve Eliot (2002), Amerika’da risk altındaki gruplara yönelik hazırlanan ve uygulanan bir program olan Head Start dâhilinde toplam 100 anaokulu öğrencisinden oluşan gruba sosyal beceri eğitimi uygulamışlardır. Çalışma sonucu yapılan ölçümler

verilen eğitimin istendik sosyal davranışların görülmesinde etkili olduğunu göstermiştir. Gürşimşek, Girgin ve Harmanlı (2001) erken çocukluk döneminde ailenin çocuk yetiştirme tutumu ile eğitime katılımının çocukların psiko-sosyal gelişimine etkisini incelemişlerdir. Yapılan araştırma sonucunda ailenin eğitime katılımı ile çocukların psiko-sosyal gelişimi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Yüksel (1997), tarafından yapılan çalışmada, üniversite öğrencilerine verilen sosyal beceri eğitiminin öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma 33 deney ve 33 kontrol grubu olmak üzere toplam 66 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Deney grubundaki öğrencilere 9 haftalık sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri araştırmacı tarafından Türkçe'ye uyarlanan Riggio'nun (1986, 1989) Sosyal Beceri Envanteri ile ölçülmüştür. Elde edilen bulgular sosyal beceri eğitiminin, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini olumlu yönde etkilediğini göstermiştir.

Hawkins (1992), Seattle bölgesindeki ilk ve ortaokullarda öğrenciler arası ilişkilerde kaliteyi artırma amaçlı olarak Sosyal Gelişim Projesini geliştirmiştir. Uygulama sonunda yapılan değerlendirmelerden elde edilen bulgular, programa katılan gruplardaki erkeklerin daha az saldırgan, kızların ise kendine zarar vermeye daha az eğilimli olduğu, öğrencilerin aileleri ve okulla daha olumlu ilişkiler kurdukları, uyuşturucuya başlama, suç işleme, okuldan uzaklaştırma ve disiplin cezalarında azalma ile standart başarıda artma olduğu görülmüştür. Argle(1990), tarafından yapılan çalışmada sosyal beceri ile mutluluk arasındaki ilişki incelenmiş, sonuç olarak sosyal beceri ile mutluluk arasında önemli bir ilişki olduğu görülmüştür (Salman, 2005). Handersen ve Holling (1983), suç işlemiş gençlerde sosyal beceri eğitiminin suçu azaltmadaki etkisini incelemişler, araştırma sonunda sosyal beceri eğitiminin suçu azaltmada önemli etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Salman, 2005).

Topukçu (1982), yaptığı çalışmada, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine 6 haftalık sosyal beceri eğitimi vermiş ve bu eğitimin öğrencilerin atılganlık düzeyine etkilerini araştırmıştır. 6 haftalık eğitim sonunda araştırmacı tarafından hazırlanan atılganlık ölçeği uygulanmış ve verilen sosyal beceri eğitiminin öğrencilerin atılganlık düzeylerini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Riggio ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmada, sosyal beceri ve benlik algısı arasındaki ilişki incelenmiş, sonuç olarak sosyal beceri puanları ile benlik algısı arasında olumlu ilişki bulunmuştur (Yüksel, 1997).

Gottman ve başkaları (1975), sosyal etkileşim, sosyal beceri, popülerite üzerine betimsel bir araştırma yapmışlardır. Denekler orta ve alt gelirli ailelerin çocuklarının okuduğu okulların üç ve dördüncü sınıflarından alınan 198 öğrenciden oluşmuştur. Arkadaş sayısı, sosyo -ekonomik düzey ve sınıf düzeyi değişken olarak kabul edilmiştir. Bu araştırmada iki ayrı ölçüm yapılmıştır. Birinci ölçümde her bir çocuğa bireysel olarak uygulanan testler sonucunda yüz yüze duyguları ifade etme, arkadaşlık yapma konusunda bilgi ve beceri düzeyleri ile yardım etme, rol alma gibi becerileri ölçülmüştür. İkinci ölçümde deneklerin sınıf içerisindeki sosyal etkileşimleri doğal ortamda gözlemle saptanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sınıf içinde popüler ve popüler olmayan çocukların arkadaşlığın nasıl yapılacağı ile ilgili bilgilerine farklılık gösterdikleri, sınıf içerisinde popüler olan çocukların olmayanlara göre çevreleri ile daha iyi etkileşimde buldukları ve onlardan da olumlu tepkiler aldıkları görülmüştür.

Gresham ve diğerleri (1996) “ Sosyal Yeterlilikle İlgili Öğretmen Yargıları” konulu çalışmalarında düşük akademik başarı gösteren ve öğrenme güçlüğü çeken 7–12 yaş çocuk üzerinde araştırma yapmışlardır. Beceri, akademik başarı, sosyal beceriler, problem davranışları, algısal motor beceriler ve okul tarihi ile ilgili 41 ölçek kullanılarak karşılaştırmalar yapılmıştır. Sosyal becerileri ölçmek için her öğrenci için öğretmenleri tarafından SBDS öğretmen formu doldurulmuştur. SBDS kullanılarak alınan grup puanlarına göre işbirliği, atılganlık ve öz-kontrol beceri alanları ve sosyal beceriler, problem davranışları ve akademik uyum ölçekleri arasında anlamlı farklılık bulunamamıştır. Buna karşılık bütün gruplarda içselleşmiş davranış problemleri, hiperaktivite ve dikkatsizlik puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Bierman ve Furman 1984 de arkadaşları tarafından sevilmeyen 5. ve 6. sınıf öğrencisi 56 çocukta sosyal beceri eğitiminin etkinliğine ilişkin bir çalışma yapmıştır. Çocuklara dört tedavi koşulundan biri uygulanmıştır.1-Konuşma becerisi eğitimi (kendini ifade etme, soru sorma, fikir verme ve davet etme alanlarında) 2-Yönlendiren grup yaşantısı koşulu 3-Konuşma beceri eğitimiyle yönlendiren grup yaşantısı 4-Tedavi verilmeyen kontrol grubu. Konuşma eğitiminin, beceri kazanımını kolaylaştırdığı ve sosyal etkileşimi arttırdığı gözlenirken, konuşma eğitimi almaksızın sadece grup

yaşantısı koşulunda olan çocukların, arkadaşları arasında kabulün arttığı, ancak konuşma becerilerinde bir değişiklik olmadığı gözlenmiştir. Konuşma beceri eğitimi ve grup yaşantısının birlikte olduğu koşulda ise anlamlı gelişmeler arkadaş grubu, aile ve öğretmenler tarafından bildirilmiştir (<http://www.gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/social.htm>.(01.05.2008).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin çözümlenmesinde yararlanılan istatistiksel yöntem ve tekniklerin açıklamalarına yer verilmiştir. Çalışma literatür tarama yöntemiyle ulaşılan bilgilere, ölçme aracıyla alınan verilere dayandırılan bir araştırmadır. Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır.

I. ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmada kullanılan veri toplama teknikleri bakımından çalışma, tarama modeli, gözleme dayalı (ampirik) bir nitelik taşımaktadır. Verilerin toplanmasında katılımcılara hiçbir müdahalede bulunulmamış, veriler var olduğu şekliyle yansız gözlemler şekliyle toplanmaya çalışılmıştır. Araştırma verilerin analizi dikkate alındığında, betimsel tekniklerin yanı sıra, hem gruplar arası karşılaştırmaları hem de korelasyonel analizleri gerektirmektedir. Bu nedenle araştırma genel tarama modellerinden ilişkiyel tarama modeli özelliğine sahiptir. Wiersma(2000)e göre tarama tekniği, “doğal ortamda tutum, düşünce ya da başarı gibi birçok değişkenin ölçülmesinde kullanıldığı” için bu çalışmada temel araştırma deseni olarak benimsenmiştir.

II. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın çalışma evrenini, 2006–2007 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar ilinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi ilköğretim okullarında okuyan öğrenciler, bu öğrencilerin sınıf öğretmenleri ve ebeveynleri oluşturmaktadır. Çalışma evreni çok geniş olduğu için örneklem alma yoluna gidilmiştir. Bunun için küme örnekleme yoluyla, farklı sosyo-ekonomik düzeyden rastlantısal yolla okullar belirlenmiştir. Böylece belirlenen 15 ilköğretim okulunda okuyan 4. ve 5. sınıf öğrencileri bu öğrencilerin ebeveynleri araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Afyonkarahisar ilindeki toplam ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin toplam sayısı 20.000 civarındadır ve bu sayı örneklem çizelgesinde anket yapılan 450 öğrenci için $p=0.5$ ve $q=0.5$ dir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan). Verilen çizelgeye göre ana kütleyi temsil etme oranı oldukça

iyidir. Araştırmanın kapsamında örnekleme yer alan ilköğretim okullarında görevli 41 öğretmene, 476 ebeveyne anket gönderilmiş, anketi geri iade etmeyenlerin, anketi yanlış ya da eksik cevaplayanların çıkarılmasıyla 40 öğretmen ve 450 ebeveyn örnekleme alınmıştır. Anketlerin geriye dönüş oranı %94,5 olmuştur. Araştırma örnekleme alınan 450 öğrencini 216'sı erkek (%.48) ve 234'ü kızdır (%52).

Tablo 1.Öğrencilerin, Aile ve Sınıf Öğretmenlerine Göre Sosyal Beceri Puanlarının Ortalamaları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S
Aile	Erkek	216	2.495	.341
	Kız	234	2.575	.338
Öğretmen	Erkek	216	2.3356	.4976
	Kız	234	2.4366	.4595
Ortalama	Erkek	216	2.4155	.3456
	Kız	234	2.5060	.3291

Burada ailelerin çocuklarına verdikleri sosyal beceri puanlarının ortalaması öğretmenlerinkinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Sonuçların daha gerçekçi ve objektif olması için aile ve öğretmenin verdiği puanların ortalamaları alınıp bulgulara o şekilde ulaşılmıştır. Fox ve Boulton (2005) sosyal beceri maddelerini kişinin kendisi, arkadaşı, ebeveynleri ve öğretmeni doldurduğunda farklı algılamaların olduğunu saptamışlardır. Örneğin, Milford ve Greenfield (2002)'in sosyal becerileri değerlendirdikleri bir araştırmada, öğretmenlerin uzman gözlemcilerden çocukların sosyal becerilerini daha olumlu olarak değerlendirdikleri saptanmıştır. Ölçme araçlarını, çocukların kendileri doldurabileceği gibi (Phillipsen, Bridges, McLemore ve Saponaro,1999), çocuğun arkadaşı, ebeveynleri veya öğretmeni de (Milford ve Greenfield, 2002; Phillipsen, Bridges, McLemore ve Saponaro,1999) doldurabilir.

Afyonkarahisar Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin ile aşağıda belirtilen okullardaki 4. ve 5. sınıf öğrencilerine sosyal beceri anketi uygulanmıştır.

Tablo 2. Sosyal Beceri Anketinin Uygulandığı Okullar ve Öğrenci Sayıları

Okul Adı	Tarih	Öğrenci Sayısı
Kadınana İlköğretim Okulu	8.05.2007	30
Gedik Ahmet Paşa İlköğretim Okulu	8.05.2007	30
Afyonkarahisar Ted Koleji	8.05.2007	30
Özel Zafer İlköğretim Okulu	8.05.2007	30
Hacı Hayriye Özsoy İlköğretim Okulu	8.05.2007	30
Kazım Özer İlköğretim Okulu	10.05.2007	30
Salim Pancar İlköğretim Okulu	10.05.2007	30
Fatih İlköğretim Okulu	10.05.2007	30
Hoca Ahmet Yesevi İlköğretim Okulu	10.05.2007	30
Işıklar Dumlupınar İlköğretim Okulu	10.05.2007	20
Işıklar Kocatepe İlköğretim Okulu	10.05.2007	20
Çobanlar Ahmet Özyurt İlköğretim Okulu	10.05.2007	30
İsçehisar Atatürk İlköğretim Okulu	15.05.2007	30
İsçehisar Mercan İlköğretim Okulu	15.05.2007	30
İsçehisar Fatih İlköğretim Okulu	15.05.2007	30

III. VERİ TOPLAMA ARACI

Veri Toplama Aracı

Sosyal Beceri Anketini geliştirmek için başlangıçta kaynak taraması yapılarak alan uzmanlarının belirledikleri sosyal becerilerden yararlanılmıştır (Çubukçu ve Gültekin,2000; Akkök, 1996; Senemoğlu,1997). Kaynak taraması sonucunda başlangıçta 50 soru hazırlanmış ancak alınan uzman görüşleriyle sorular 42 ye düşürülmüştür. Sosyal Beceri Anketinde anlaşılmayan yerlerin tespiti amacıyla benzer bir gruba uygulanarak anlaşılmayan sorular düzeltilmiştir Bu ankette üçlü 3=yeterli 2=orta düzeyde 1=yetersiz arasında değişen bir dereceleme yapılmıştır. Daha sonra anket örneklem grubuna 450 kişiye uygulanmıştır. Uygulamadan elde edilen verilere göre öncelikle K.M.O. değerine bakılmış ve elde edilen değer 0.95 olması nedeniyle faktör analizinin uygulanabilirliği görülmüştür (Büyüköztürk, 2005). İlköğretim seviyesindeki çocuklarda gözlenebilecek sosyal becerilerin yer aldığı 42 maddeden

oluşan veri toplama aracına yapı geçerliliği ve tanımlayıcı faktörleri belirlemek için faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi, bir faktörleşme ya da ortak faktör adı verilen yeni kavramları (değişkenleri) ortaya çıkarma ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak kavramların işlevsel tanımların elde etme süreci olarak tanımlanır (Büyüköztürk, 2005). Bu analiz sonucunda faktör yükleri 45-.78 arasında değişen 42 madde ve bu maddelerin yer aldığı 7 faktör tespit edilmiştir.

Birinci faktör “uyumluluk”, ikinci faktör “plan yapma ve problem çözme”, üçüncü faktör “stres durumlarıyla başa çıkma”, dördüncü faktör “grupla bir işi yürütme”, beşinci faktör “duyguları kontrol ve ifade etme”, altıncı faktör “tanıtma ve bireysel ilişkiler”, yedinci faktör “duyguları anlamaya yönelik beceriler” olarak adlandırılmıştır. Birinci faktörde 10 madde, ikinci faktörde 8 madde, üçüncü faktörde 6 madde, dördüncü faktörde 7 madde, beşinci faktörde 4 madde, altıncı faktörde 3 madde, yedinci faktörde 4 madde bulunmaktadır. Belirlenen bu faktörlere anlamlı isimler verilmeye çalışılmıştır. Yapılan güvenirlik analizi sonucunda ölçeğin genel güvenirliği $\text{Alfa}=.93$ olarak hesaplanmıştır. Özdamar (1997)’a göre alfa kat sayısının 0.80–1.00 arasında olması ölçme aracının yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu anket hem öğrencinin sınıf öğretmeni tarafından hem de ebeveyni tarafından doldurulmuştur.

IV. UYGULAMA SÜRECİ VE VERİLERİN TOPLANMASI

Afyonkarahisar ilindeki 15 ilköğretim okuluna gidilerek, öğrencilerin sınıf öğretmenlerine anket hakkında bilgilendirme yapılarak nasıl doldurulacağı konusunda açıklamalar yapıldı. Öğrencilerin ailelerinden de sosyal beceri anketini doldurmaları istendi. Kişisel bilgilerin yer aldığı kişisel bilgi formunun da aileler tarafından doldurulması sağlandı. Veriler değerlendirmeye tabi tutulmadan önce, gözden geçirilerek kurallara uygun olarak doldurulup doldurulmadığı kontrol edilmiş sekiz anket eksik ya da yanlış doldurulduğu ve 18 anket ise geri iade edilmediği için değerlendirme dışı tutulmuş, diğer anketlerin istenilen şekilde doldurulduğu tespit edilmiştir.

V. VERİLERİN ANALİZİ

Sosyal Beceri Anketi ve Kişisel Bilgi Formu'ndan toplanan veriler istatistiksel işlemler yoluyla değerlendirilmiştir. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Değerlendirme toplam 450 anket üzerinde yapılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, öğretmenlerin verdikleri cevapların puanlarını hesaplamak amacıyla ankette yer alan maddelere; “yeterli” için 3, “orta düzeyde” için 2, “yetersiz” için 1 puan verilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde, aritmetik ortalama, frekans, yüzde, t testi, tek yönlü Anova ve Tukey testi istatistik işlemleri kullanılmıştır.

Çözümlemeler sonucunda elde edilen bulgular 2.50–3.00 yeterli, 1.5–2.49 orta düzeyde, 1.0–1.49 yetersiz aralıkları temel alınarak yorumlanmıştır.

Tablo 3. Sosyal Beceri Anketinde Kullanılan Puan Aralıkları ve Değerlendirmesi.	
Puan	Değerlendirme
1.00–1.49	Yetersiz
1.50–2.49	Orta düzeyde
2.50–3.00	Yeterli

Anketin birinci bölümünde öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini ölçmeye yönelik 42 ifade yer almaktadır. Bu anket hem aile hem de sınıf öğretmeni tarafından ayrı ayrı doldurulmuştur. Anketin ikinci bölümündeki aile bilgilerine yönelik sorular yer almaktadır. Burada 7 değişken söz konusudur. Bu değişkenler cinsiyet, eve alınan süreli yayın, çocuğun fikrinin alınıp alınmaması, anne babanın çalışıp çalışmaması, anne babanın eğitim durumu gibi değişkenlerdir.

Tüm faktörler için toplam puan 100 üzerinden değerlendirilmesi daha uygun görülmüştür. Bu nedenle her faktörün içine giren anket maddelerinden en düşük ve en olası ham puanların hesaplanması yapılmıştır. Tüm anket soruları 1,2,3 değerlerini alabildiği için aşağıdaki tabloda bu ham puanlar belirlenmiştir. Buna göre 100 üzerinden toplam puan aşağıdaki formülle bulunmuştur.

$$100 \text{ üzerinden puan} = \frac{\text{Elde edilen ham puan} - \text{En düşük ham puan}}{\text{En olası ham puan}} \times 100$$

Örneğin faktör 1 de alınabilecek en düşük puan 10'dur.Zira bu faktörde 10 madde vardır. Ve madde başına verilebilecek en düşük puan 1'dir. Alınabilecek en yüksek puanda 30'dur. Çünkü madde başına verilebilecek en yüksek puan 3'dür.En olası ham puan ise en yüksek ham puandan en düşük puan çıkarılarak bulunur. Elde edilen ham puan ise kişi için verilen puanların karşılığıdır. Mesela bu faktöre göre öğrenci için toplam 24 puan verilmiş olsun.100 üzerinden elde edilen puan $= (24 - 10) / 20 \times 100 = 70$ bulunur.

Tablo 4. Faktörlerin Kapsadığı Anket Maddeleri

Faktörlerin içine giren maddeler	En düşük ham puan	En olası ham puan
Faktör 1: Uyumluluk 3+11+15+16+25+26+27+28+29+32	10	20
Faktör 2: Plan Yapma ve Problem Çözme 1+2+37+38+39+40+41+42	8	16
Faktör 3: Stres Durumlarıyla Başa Çıkma 30+31+33+34+35+36	6	12
Faktör 4: Grupla Bir İş Yürütme 7+8+9+10+12+13+14	7	14
Faktör 5: Duyguları Kontrol ve İfade Etme 21+22+23+24	4	8
Faktör 6: Tanıtma ve Bireysel İlişkiler 4+5+6	3	6
Faktör 7: Duyguları Anlamaya Yönelik Beceriler 17+18+19+20	4	8

Tablo 4'te sosyal beceri anketindeki maddelerin hangi faktör içine girdiği verilmiştir. Aynı zamanda bu faktörlerden alınabilecek en düşük ham puan ve en olası ham puan da tabloda yer almaktadır.

Bulgular ve Yorumlar bölümünde yer alan tüm tablolarda ortalamalar 100 üzerinden değerlendirilmektedir. 100 puan en iyi sosyal beceri puanının, 0 ise en kötü sosyal beceri puanını göstermektedir. Değerlendirme sonuçları araştırmanın Bulgular ve Yorumlar kısmında detaylı şekilde açıklanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Aşağıda yedi faktör grubu içinde yer alan maddelerin frekans, yüzde, ortalama dağılımları ile faktör yükleri verilmiştir.

I. UYUMLULUK GRUBU SORULARI İÇİN F, %, $\bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 5. Faktör 1. Uyumluluk Grubu İçin f, %, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri							
Anket Maddeleri		Yetersiz	Orta düzeyde	Yeterli	$\bar{X}$	ss	Faktör Yüğü
3-Kendine yapılan bir iyiliğe teşekkür etme düzeyi	f	1	86	363	2.80	0.40	0.611
	%	0.2	19.1	80.7			
11-Yaptığı hata sonucu özür dileme düzeyi	f	3	105	342	2.75	0.45	0.634
	%	0.7	23.3	76.0			
15-Grupta iş bölümüne uyma düzeyi	f	5	78	367	2.80	0.42	0.424
	%	1.1	17.3	81.6			
16-Grupta sorumluluğunu yerine getirme düzeyi	f	3	81	366	2.81	0.41	0.508
	%	0.7	18.0	81.3			
25-Gerektiğinde izin isteme düzeyi	f	4	83	363	2.80	0.42	0.610
	%	0.9	18.4	80.7			
26-Kendine ait şeyleri başkaları ile paylaşma düzeyi	f	2	101	347	2.77	0.43	0.679
	%	0.4	22.4	77.1			
27-İhtiyaç anında yardım etme düzeyi	f	2	76	372	2.82	0.39	0.639
	%	0.4	16.9	82.7			
28-Bir durum karşısında uzlaşma düzeyi	f	3	132	315	2.69	0.48	0.739
	%	0.7	29.3	70.0			
29-Kızgınlığını kontrol etme düzeyi	f	15	215	220	2.46	0.56	0.621
	%	3.3	47.8	48.9			
32-Kavgadan uzak durma düzeyi	f	13	155	282	2.60	0.55	0.621
	%	2.9	34.4	62.7			

Tablo 5'te uyumluluk grubu soruları için frekans, yüzde, aritmetik ortalama dağılımları ile maddelerinin faktör yükleri verilmiştir. Bu grup içinde en yüksek ortalama 2.82 ile "ihtiyaç anında yardım etme düzeyi"nde görülürken en düşük ortalama 2.46 ile "kızgınlığını kontrol etme düzeyi"nde görülmektedir. Buna göre, bu yaş grubu öğrencilerde karşısındakine yardım etme becerisinin daha iyi seviyede olduğunu, bunun

yanında kızgınlıkla başa çıkabilme becerilerinin ise orta seviyede olduğunu söyleyebiliriz.

II. PLAN YAPMA VE PROBLEM ÇÖZME GRUBU SORULARI İÇİN F, %, $\bar{x}$
DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 6. Faktör 2. Plan Yapma ve Problem Çözme Grubu İçin f, %, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri							
Anket Maddeleri		Yetersiz	Orta düzeyde	Yeterli	$\bar{X}$	ss	Faktör Yüğü
1-Anlatılan bir olayı dinleme	f	4	106	340	2.75	0.46	0.509
	%	0.9	23.6	75.6			
2-Dinlediğı olayla ilgili soru sorma düzeyi	f	6	123	321	2.70	0.49	0.452
	%	1.3	27.3	71.3			
37-Bir iş için ne yapacağına karar verme düzeyi	f	3	136	311	2.68	0.48	0.651
	%	0.7	30.2	69.1			
38-Oluşan problemin nedenlerini araştırma düzeyi	f	10	182	258	2.55	0.54	0.706
	%	2.2	40.4	57.3			
39-Bir fikir için amaç oluşturma düzeyi	f	19	152	279	2.58	0.57	0.725
	%	4.2	33.8	62.0			
40-Bir olayla ilgili bilgi alma düzeyi	f	9	125	316	2.68	0.51	0.697
	%	2.0	27.8	70.2			
41-Zor durumda kaldığında karar verme düzeyi	f	6	151	293	2.64	0.51	0.727
	%	1.3	33.6	65.1			
42-Bir işe yoğunlaşma düzeyi	f	6	120	324	2.71	0.48	0.734
	%	1.3	26.7	72.0			

Tablo 6’da plan yapma ve problem çözme grubu soruları için frekans, yüzde, aritmetik ortalama dağılımları ile maddelerinin faktör yükleri verilmiştir. Bu grup içinde en yüksek ortalama 2.75 ile “anlatılan bir olayı dinleme” de görülürken en düşük ortalama 2.55 ile “oluşan problemin nedenlerini araştırma düzeyi”nde görülmektedir. Bu sonuçlara göre, bu yaş grubu öğrencilerde merak duygusu fazla olduğu için dinleme becerisinin daha iyi seviyede olduğunu, bunun yanında problemin nedenlerini araştırma becerilerinin ise daha düşük seviyede olduğunu söyleyebiliriz.

III. STRES DURUMLARIYLA BAŞA ÇIKMA GRUBU SORULARI İÇİN F, %, $\bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 7. Faktör 3: Stres Durumlarıyla Başa Çıkma Grubu İçin f, %, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri							
Anket Maddeleri		Yetersiz	Orta düzeyde	Yeterli	$\bar{X}$	ss	Faktör Yükü
30-Bir olayda hakkını koruma savunma düzeyi	f	7	105	338	2.74	0.48	0.561
	%	1.6	23.3	75.1			
31-Kendi ile alay edildiğinde başa çıkma düzeyi	f	12	137	301	2.64	0.53	0.609
	%	2.7	30.4	66.9			
33-Başarısız olunan bir durumda başa çıkma düzeyi	f	12	159	279	2.59	0.54	0.517
	%	2.7	35.3	62.0			
34-Grup baskısı ile başa çıkma düzeyi	f	10	150	290	2.62	0.53	0.641
	%	2.2	33.3	64.4			
35-Utanılan bir durumla başa çıkma düzeyi	f	15	179	256	2.54	0.56	0.685
	%	3.3	39.8	56.9			
36-Yalnız bırakılma ile başa çıkma düzeyi	f	7	167	276	2.60	0.52	0.596
	%	1.6	37.1	61.3			

Tablo 7’de stres durumlarıyla başa çıkma grubu soruları için frekans, yüzde, aritmetik ortalama dağılımları ile maddelerinin faktör yükleri verilmiştir. Bu grup içinde en yüksek ortalama 2.74 ile “bir olayda hakkını koruma ve savunma” da görülürken en düşük ortalama 2.54 ile “utanılan bir durumla başa çıkma düzeyi”nde görülmektedir. Buna göre, bu yaş grubu öğrencilerde kendine savunma, korumaya çalışma becerisinin daha iyi seviyede olduğunu, bunun yanında utanılacak bir durumla karşılaştığında onunla başa çıkma becerisinin ise daha düşük seviyede olduğunu söyleyebiliriz.

IV. GRUPLA BİR İŞİ YÜRÜTME GRUBU SORULARI İÇİN F, %, $\bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 8’de grupla bir işi yürütme grubu soruları için frekans, yüzde, aritmetik ortalama dağılımları ile maddelerinin faktör yükleri verilmiştir. Bu grup içinde en yüksek ortalama 2.80 ile “sınıf içerisinde bir gruba katılma düzeyi”nde görülürken en düşük ortalama 2.56 ile “bir ortamda konuşmayı başlatma düzeyi”nde görülmektedir. Buna göre, bu yaş grubu öğrencilerde grupla hareket etme, gruba dâhil olma becerisinin

daha iyi seviyede olduğunu, bunun yanında toplum içimde konuşmayı başlatma becerisinin ise daha düşük seviyede olduğunu söyleyebiliriz.

Anket Maddeleri		Yetersiz	Orta düzeyde	Yeterli	$\bar{X}$	ss	Faktör Yükü
7-İhtiyacı olduğunda yardım isteme düzeyi	f	4	96	350	2.77	0.44	0.502
	%	.9	21.3	77.8			
8-Sınıf içerisinde bir gruba katılma düzeyi	f	6	80	364	2.80	0.44	0.565
	%	1.3	17.8	80.9			
9-Bir işle ilgili yönerge verme düzeyi	f	13	165	272	2.58	0.55	0.579
	%	2.9	36.7	60.4			
10-Kendisinden istenen yönergelere uyma düzeyi	f	11	121	318	2.68	0.52	0.614
	%	2.4	26.9	70.7			
12-Tartışmada karşısındakini ikna etme düzeyi	f	12	162	276	2.59	0.54	0.547
	%	2.7	36.0	61.3			
13-Bir ortamda konuşmayı başlatma düzeyi	f	14	168	268	2.56	0.56	0.591
	%	3.1	37.3	59.6			
14-Başlattığı konuşmayı sürdürme düzeyi	f	19	141	290	2.60	0.57	0.574
	%	4.2	31.3	64.4			

V. DUYGULARI KONTROL VE İFADE ETME GRUBU SORULARI İÇİN F, %, $\bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Anket Maddeleri		Yetersiz	Orta düzeyde	Yeterli	$\bar{X}$	ss	Faktör Yükü
21-Karşı tarafın kızgınlığı ile başa çıkma düzeyi	f	9	187	254	2.54	0.54	0.531
	%	2.0	41.6	56.4			
22-Sevgiyi, iyi duyguları ifade etme düzeyi	f	8	101	341	2.74	0.48	0.504
	%	1.8	22.4	75.8			
23-Karşılaştığı bir korku ile başa çıkma düzeyi	f	8	212	230	2.49	0.53	0.674
	%	1.8	47.1	51.1			
24-Uygun durumda kendini ödüllendirme düzeyi	f	7	117	326	2.71	0.49	0.718
	%	1.6	26.0	72.4			

Tablo 9’da duyguları kontrol ve ifade etme grubu soruları için frekans, yüzde, aritmetik ortalama dağılımları ile maddelerinin faktör yükleri verilmiştir. Bu grup içinde en yüksek ortalama 2.74 ile “sevgiyi, iyi duyguları, ifade etme” de görülürken en düşük ortalama 2.49 ile “karşılaştığı bir korku ile başa çıkma düzeyi”nde görülmektedir. Bu sonuçlara göre, bu yaş grubu öğrencilerde mutluluğu, sevgiyi karşı tarafa yansıtma becerisinin iyi seviyede olduğunu, bunun yanında korkuyu yenme ve onunla mücadele etme becerisinin ise orta seviyede olduğunu söyleyebiliriz.

**VI. TANITMA VE BİREYSEL İLİŞKİLER GRUBU SORULARI İÇİN F, %, $\bar{x}$
DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

Tablo 10. Faktör 6. Tanıtma ve Bireysel İlişkiler Grubu İçin f, %, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri							
Anket Maddeleri		Yetersiz	Orta düzeyde	Yeterli	$\bar{X}$	ss	Faktör Yüğü
4-Karşısındakine kendini tanıtma düzeyi	f	6	125	319	2.70	0.49	0.778
	%	1.3	27.8	70.9			
5-Karşısındakine başkasının tanıtma düzeyi	f	8	157	285	2.62	0.52	0.668
	%	1.8	34.9	63.3			
6-Karşısındakine iltifat etme düzeyi	f	14	166	270	2.57	0.56	0.500
	%	3.1	36.9	60.0			

Tablo 10’da tanıtma ve bireysel ilişkiler grubu soruları için frekans, yüzde, aritmetik ortalama dağılımları ile maddelerinin faktör yükleri verilmiştir. Bu grup içinde en yüksek ortalama 2.70 ile “karşısındakine kendini tanıtma düzeyi”nde görülürken en düşük ortalama 2.57 ile “karşısındakine iltifat etme düzeyi”nde görülmektedir. Eldeki verilere göre ilköğretim 4.ve 5.sınıf öğrencilerinin kendini, karşısındakine tanıtma becerisinin daha iyi seviyede olduğunu, bunun yanında karşısındakine iltifat etme becerisinin ise daha düşük seviyede olduğunu söyleyebiliriz.

VII. DUYGULARI ANLAMAYA YÖNELİK BECERİLER GRUBU SORULARI İÇİN
F,%, $\bar{x}$ DAĞILIMLARI VE MADDELERİNİN FAKTÖR YÜKLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 11. Faktör 7. Duyguları Anlamaya Yönelik Beceriler Grubu İçin f, %, $\bar{x}$ Dağılımları ve Maddelerinin Faktör Yükleri							
Anket Maddeleri		Yetersiz	Orta düzeyde	Yeterli	$\bar{X}$	ss	Faktör Yüğü
17-Başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma düzeyi	f	11	127	312	2.67	0.52	0.635
	%	2.4	28.2	69.3			
18-Kendi duygularını anlama düzeyi	f	4	104	342	2.75	0.45	0.712
	%	0.9	23.1	76.0			
19-Duygularını ifade etme düzeyi	f	8	134	308	2.67	0.51	0.490
	%	1.8	29.8	68.4			
20-Başkalarının duygularını anlama düzeyi	f	8	152	290	2.63	0.52	0.688
	%	1.8	33.8	64.4			

Tablo 11’de duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu soruları için frekans, yüzde, aritmetik ortalama dağılımları ile maddelerinin faktör yükleri verilmiştir. Bu grup içinde en yüksek ortalama 2.75 ile “kendi duygularını anlama”da görülürken en düşük ortalama 2.63 ile “başkalarının duygularını anlama düzeyi”nde görülmektedir. Buradan yola çıkarak bu yaş grubu öğrencilerde kendi duygu ve düşüncelerini anlama, buna değer verme becerisinin daha iyi seviyede olduğunu, bunun yanında karşı tarafın duygularını anlamaya çalışma ve buna gayret gösterme becerisinin ise daha düşük seviyede olduğunu söyleyebiliriz. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine bazı değişkenlerin etkisi araştırılmış, elde edilen bulgular ve bulgulardan yola çıkılarak yapılan yorumlar bu bölümde belirtilmiştir.

VIII. ÖĞRENCİLERİN CİNSİYETLERİNE GÖRE SOSYAL BECERİ
DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

I. Alt Problem:

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Problemine cevap aranmış ve yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmada ankete katılan öğrencilerin 216 sı erkek, 234 ü ise kızdır. Uyumluluk grubu sorularına göre erkeklerin sosyal beceri ortalamaları 74.34 iken

kızların sosyal beceri ortalamaları 79.53 tür. Buna göre, cinsiyet faktörüne göre öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinde kızlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür ($p < 0.05$).

Faktörler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Uyumluluk	Erkek	216	74.34	18.23	-3.161	0.002
	Kız	234	79.53	16.60		
Plan yapma ve problem çözme	Erkek	216	71.02	20.99	-1.887	0.060
	Kız	234	74.67	19.97		
Stres durumlarıyla başa çıkma	Erkek	216	67.90	20.08	-2.420	0.016
	Kız	234	72.51	20.24		
Grupla bir işi yürütme	Erkek	216	70.54	19.64	-1.952	0.052
	Kız	234	74.10	19.07		
Duyguları kontrol ve ifade etme	Erkek	216	68.49	19.29	-1.811	0.071
	Kız	234	71.71	18.49		
Tanıtma ve bireysel ilişkiler	Erkek	216	68.21	22.25	-3.021	0.003
	Kız	234	74.36	20.92		
Duyguları anlamaya yönelik beceriler	Erkek	216	70.28	20.34	-3.313	0.001
	Kız	234	76.58	19.93		

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin uyumluluk düzeylerinin erkek ya da kız olmalarına göre önemli bir etken olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin bu yaşlarda karşı cinse göre daha uyumlu oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından sosyal beceriler incelendiğinde, kızlar daha çok olumlu sosyal davranışlara sahipken, erkeklerin daha saldırgan oldukları kaydedilmiştir. Wentzel ve Erdley (1993) olumlu sosyal davranışların kızlarda başkalarına saygı duymayla ilişkili olduğunu saptamışlardır.

Plan yapma ve problem çözme grubu sorularına göre erkek öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları 71.02 iken kız öğrencilerinin ki 74.67 olarak tespit edilmiştir. Buna göre cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0.05$). Plan yapma ve problem çözme düzeylerinin kız ya da erkek olma yönünden herhangi bir etkisi olmadığı görülmüştür. Ortaya çıkan durumlar karşısında plan yapma veya oluşan bir problemi çözme becerisinde her iki cinste sosyal beceri düzeyleri anlamlı bir farklılık oluşturmayacak kadar birbirine yakındır.

Stres durumlarıyla başa çıkma grubu sorularına göre erkek öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları 67.90 iken kız öğrencilerinin ki ise 72.51 olarak

gözlenmiştir. Buna göre, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu yaş grubu öğrencilerinin utanılan bir durumla, grup baskısı ile kendi ile alay edilmeye, yalnız bırakılmayla, bir olay karşısında hakkını koruma ve savunma ile başarısız olunan durumla başa çıkma durumları düzeylerinin cinsiyet bakımından bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Grupla bir işi yürütme grubu sorularına göre erkek öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları 70.54 iken kız öğrencilerinin ki ise 74.10 olarak gözlenmiştir. Buna göre cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0.05$). İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin grupla bir işi yürütme sosyal becerilerinin anlamlı bir farklılık oluşturmayacak derecede birbirine yakın düzeyde olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre, her iki cinsinde kendinden istenen bir yönergeye uyma, sınıf içinde bir gruba katılma, bir işle ilgili yönerge verme gibi sosyal becerilerinin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Sosyal becerilerde akran ilişkileri ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü grup arkadaşlarla kurulur. Çocuklar sosyal becerilerini akran ilişkilerinde pekiştirme ya da kazanma fırsatlarını elde ederler. Mize ve Abell, (2006) tarafından yapılan bir araştırmada, sosyal olarak yeterli olan çocukların, akranlarla ilişkilerde daha az güçlük yaşadıkları kaydetmişlerdir.

Duyguları kontrol ve ifade etme grubu sorularına göre erkek öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları 68.49 iken kız öğrencilerinin ki ise 71.71 olarak gözlenmiştir. Buna göre cinsiyet değişkenine göre kızların lehine anlamlı bir farklılık yoktur ($p > 0.05$). Elde ettiğimiz sonuçlara baktığımızda korku ile başa çıkma, sevgi gibi iyi duyguları ifade etme, karşısındakinin kızgınlığı ile başa çıkma gibi maddeleri içeren duyguları ifade ve kontrol etme düzeyinde kız öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları erkek öğrencilerin sosyal beceri puanlarına göre daha pozitifdir.

Tanıtma ve bireysel ilişkiler grubu sorularına göre erkek öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları 68.21 iken kız öğrencilerinin ki ise 74.36 olarak gözlenmiştir. Buna göre cinsiyet değişkenine göre kızların lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Bu faktörde öğrencilerinin kendini başkalarına tanıtma, karşısındakine bir başkasını tanıtma, karşısındakine iltifat etme gibi kriterler ölçülmüştür. Bunun sonucunda tanıtma ve bireysel ilişkiler sosyal becerisinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha iyi düzeyde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu sorularına göre erkek öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları 70.28 iken kız öğrencilerinin ki ise 76.58 olarak gözlenmiştir. Buna göre cinsiyet değişkenine göre kızların lehine bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Kendi duygularını anlama, başkalarının duygularını anlama, başkalarının görüşlerini anlamaya çalışma gibi becerilerin ölçülmeye çalışıldığı bu faktörde kızlar erkeklere göre daha iyi sosyal beceri puanına sahiptir. Bu yaş grubu çocukların birbirlerini anlamaları, birbirlerine değer vermeleri çok önemlidir. Öğrenci bu becerileri yeterli düzeyde sergileyebile arkadaşları tercih eder. Çocuğun akranları arasında kabul görmesinin nedenlerinden biri de sosyal beceri kazanımındaki yeterlilikleridir. Gresham ve Nagle (1980), sosyal yönden akranları arasında az kabul gören çocuklara sosyal beceri eğitimi vermişler ve yapılan çalışmanın sonucunda sosyal beceri eğitiminin çocukların akranları tarafından kabul görmesinde etkili olmuştur.

Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları genelde kızlar lehine anlamlı bulunmuştur (uyumluluk, duyguları kontrol ve ifade etme, tanıma ve bireysel ilişkiler, duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu soruları). Plan yapma ve problem çözme, grupla bir işi yürütme, duyguları kontrol ve ifade etme grubu sorularında cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Ama diğer grup sorularındaki fark belirgindir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin durumunda cinsiyet, kısmen etkileyici bir faktördür diyebiliriz.

Anne-babaların çocuklarıyla ilişkilerinin sosyal beceri üzerindeki etkilerini saptamayı amaçlayan araştırmalara baktığımızda, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken çocuklarının cinsiyetine yönelik farklı tutumlar göstermeleri, çocuklarının sosyal becerilerini etkilediği görülmüştür. Bu yönde Updegraff, McHale, Crouter ve Knoff (2001) tarafından yapılan bir araştırmada, annelerin kız çocuklarıyla etkileşimde babalardan daha çok akran yönelimli etkinliklere yöneldikleri saptanmıştır. Annelerin çocuklarının akran ilişkilerine ilişkin daha fazla bilgiye sahip oldukları kaydedilmiştir. Mercurio (2003), erkek çocukların yetiştirme tarzından dolayı duygusal olgunluklarının daha düşük olduğunu belirtmektedir. Diğer bir çalışmada, Park ve Cheah (2005) Koreli annelerin çocuklarını eğitirken çocuklarının olumsuz duygularını kontrol etmeyi öğretmekten çok, paylaşmayı ve yardım etmenin daha önemli olduğunu vurguladıkları kaydedilmiştir. Anneler kızları için ahlaki nedenler üzerinde, erkek çocukları için gelişimsel nedenlere yüklem yaptıkları görülmektedir. Chaplin (2005)

babaların kızların boyun eğici, erkeklerin uyumsuz davranışlarına dikkat ettikleri ve bu dikkatin sonraki yıllarda kızları boyun eğici, erkeklerin uyumsuz davranışlarını arttırdığını saptamıştır. Bu yüzden, sosyal becerilerle ruh sağlığının ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Mize ve Abell (2006), sosyal olarak yeterli çocukların daha sofistike beceriler geliştirdikleri, daha olumlu davrandıkları sergiledikleri, ebeveynleriyle ilişkilerinin daha olumlu olduğu, eleştiriden sakındıkları ve arkadaşlarına daha az yönlendirici olduklarını belirtmektedirler.

Ruggiero (2002), düşük gelirli ailelerin çocuklarının akademik başarılarıyla sosyal beceri ve cinsiyet arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmaya 109 erkek 110 kız çocuk katılmıştır. Araştırmada sosyal beceriler SBDS ile ölçülmüştür. Sonuç olarak cinsiyet ve sosyal becerilerin matematik ve okuma derslerindeki başarıya etkisinin olmadığını göstermiştir. Ayrıca SBDS'nin alt ölçekleri olan öz kontrol, işbirliği ve atılganlık ile de matematik ve okuma derslerindeki başarı arasında ilişki bulunamamıştır. Bu araştırmada ayrıca SBDS'nin alt ölçekleri ile elde edilen bulgulardan cinsiyete göre öz kontrolle başarı durumları arasında bir ilişki bulunamazken işbirliği ve atılganlık becerileri ile cinsiyete göre başarı durumu arasında ilişki bulunmuştur.

IX. EVE ALINAN SÜRELİ YAYIN AÇISINDAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

II. Alt Problem:

Eve gelen süreli yayın açısından, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Problemine cevap aranmış ve yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 13'te "Eve alınan süreli yayın var mı?" sorusuna 138 öğrencinin ailesinin evet, 312 öğrencinin ailesinin hayır cevabını verdiği görülmektedir. Uyumluluk grubu sorularına göre evine süreli yayın alınan öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları (82.93), evine süreli yayın alınmayan öğrencilerin sosyal beceri puanlarına (74.43) göre daha fazladır. Buna göre, evet cevabını veren grubun lehine anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0.05$).

Plan yapma ve problem çözme grubu sorularına göre evine süreli yayın alınan öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları (77.81), evine süreli yayın alınmayan

öğrencilerin sosyal beceri puanlarına göre (70.75) daha fazladır. Bu sonuçlara göre, evet cevabını veren grubun lehine anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.05$).

Tablo 13. Eve Alınan Süreli Yayın Açısından Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması						
Faktörler	Süreli yayın	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Uyumluluk	Evete	138	82.93	15.06	4.850	0.000
	Hayır	312	74.43	17.99		
Plan yapma ve problem çözme	Evete	138	77.81	18.81	3.402	0.001
	Hayır	312	70.75	20.90		
Stres durumlarıyla başa çıkma	Evete	138	74.67	19.63	3.070	0.002
	Hayır	312	68.36	20.29		
Grupla bir işi yürütme	Evete	138	76.76	17.97	3.210	0.001
	Hayır	312	70.46	19.73		
Duyguları kontrol ve ifade etme	Evete	138	73.14	17.39	2.229	0.026
	Hayır	312	68.85	19.45		
Tanıtma ve bireysel ilişkiler	Evete	138	75.30	21.39	2.540	0.011
	Hayır	312	69.68	21.74		
Duyguları anlamaya yönelik beceriler	Evete	138	79.80	17.54	4.417	0.000
	Hayır	312	70.79	20.92		

Çocuklar karşısına çıkan problemler karşısında nasıl ve niçin bir yol izleyeceğini model aldığı kişilere bakarak karar verir. Zira henüz daha hayat yolunun başındadır ve çevresi ailesi ve birkaç arkadaşla sınırlıdır. Oluşan problemlerde ailenin ya da yetişkinin çocuğa takip edeceği yolu göstermeleri, plan konusunda yardımcı olmaları, kendine güvenmelerinin çözümün yarısı olduğunu anlatmaları ve sıkıntılara bu açıdan yaklaşımları çocuğun öz güvenin gelişmesine, çaresizliğe düşmekten kurtulmasına ve arkadaşlık ilişkilerinin sağlam temeller üzerine atılmasına sebep olurlar.

Aydın (1985), tarafından yapılan bir çalışmada, çocuklarda öğrenilmiş çaresizliğe özgü yükleme biçimi ile arkadaşlık ilişkilerinde başarısızlık arasında bir bağıntının bulunup bulunmadığı ve öğrenilmiş çaresizliğe özgü yükleme biçimini ortadan kaldırmada, dolayısıyla arkadaş ilişkilerinde başarının artırılmasında, sosyal beceri ve sosyal başarı eğitimlerinden hangisinin daha etkili olduğu incelenmiştir. Araştırmada 4. ve 5. sınıflarda okuyan 233 kız ve 239 erkek olmak üzere toplam 472 denek kullanılmıştır. Eğitim sürecinin bitmesinden sonra uygulanan tekrar ölçümler sonucu ölçümlerle karşılaştırılarak aradaki farklılıklar araştırılmıştır. Sonuçlar sosyal beceri eğitiminin öğrenilmiş çaresizliğe özgü yükleme biçimini ortadan kaldırmada ve arkadaş

ilişkilerinde başarıyı artırmada, sosyal başarı eğitiminden daha etkili olduğunu göstermiştir.

Stres durumlarıyla başa çıkma grubu sorularına göre evine süreli yayın alınan öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları (74.67), evine süreli yayın alınmayan öğrencilerin sosyal beceri puanlarına göre (68.36) daha fazladır. Dolayısıyla evet cevabını veren grubun lehine anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.05$). Eve alınan yayınları çocuklarda düzenli olmasa da okur ya da ailede başka bir okuyan, aile fertlerini sözel anlatımla bilgilendirir. Aile bireyleri günlük olaylardan, karşılaşılan problemlerle kimin nasıl başa çıktığını öğrenir ve kendine göre çıkarımlarda bulunur. Yayınlarından elde ettiği bilgileri ikendi mantık imbiğinden süzerek yaşamdaki yol haritasına ekler. Utanılan bir durumla nasıl başa çıkacağını, kendisiyle alay edildiğinde nasıl davranacağını bilir ve stresle daha kolay başa çıkar.

Evine süreli yayın alınan öğrencilerin grupla bir işi yürütme grubu sorularına göre sosyal beceri puanlarının ortalamaları (76.76), evine süreli yayın alınmayan öğrencilerin sosyal beceri puanlarına göre (70.46) daha fazladır. Bu nedenle evet cevabını veren grubun lehine anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.05$).

Duyguları kontrol ve ifade etme grubu sorularına göre evine süreli yayın alınan öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları (73.14), evine süreli yayın alınmayan öğrencilerin sosyal beceri puanlarına göre (68.85) daha fazladır. Burada evet cevabını veren grubun lehine anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.05$).

Tanıma ve bireysel ilişkiler grubu sorularına göre evine süreli yayın alınan öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları (75.30), evine süreli yayın alınmayan öğrencilerin sosyal beceri puanlarına göre (69.68) daha fazladır. Evet, cevabını veren grubun lehine anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.05$).

Duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu sorularına göre, evine süreli yayın alınan öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları (79.80), evine süreli yayın alınmayan öğrencilerin sosyal beceri puanlarına göre (70.79) daha fazladır. Dolayısıyla evet cevabını veren grubun lehine anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.05$).

Tablo 13'e genel olarak baktığımızda bütün grup sorularında evlerine süreli yayın alanların lehine anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Buna göre, eve giren yayınların öğrencilerin sosyal beceri kazanımında olumlu etkisi vardır diyebiliriz. Bu değişkenin öğrencinin sosyal beceri düzeyini artırdığını göstermiştir. Süreli yayının içine gazete,

dergi v.b. girer. Bu yayınların bazıları günlük, bazıları haftalıktır. Düzenli olarak süreli yayın alınan bir evdeki ortak paylaşım konuları ile alınmayan evdeki konuşulan konular farklılık arz eder. Bu paylaşım konularının düzey farklılığı evdeki çocuğunda beceri kazanımındaki düzeyini etkiler. Bu araştırmanın sonucunda da evlerine süreli yayın alınan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile evlerine süreli yayın alınmayan ailelerdeki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu anlaşılmıştır.

X. ÇOCUĞUN FİKRİNİN ALINMASI AÇISINDAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

III. Alt Problem:

Evde alınan kararlarda çocuğun fikrinin alınması açısından, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Problemine cevap aranmış ve yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Faktörler	Çocuk Fikri	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Uyumluluk	Evet	386	78.81	16.69	5.407	0.000
	Hayır	64	66.37	19.07		
Plan yapma ve problem çözme	Evet	386	74.81	19.78	4.917	0.000
	Hayır	64	61.52	21.40		
Stres durumlarıyla başa çıkma	Evet	386	72.17	19.28	4.943	0.000
	Hayır	64	58.98	22.50		
Grupla bir işi yürütme	Evet	386	74.06	18.52	4.573	0.000
	Hayır	64	62.33	21.65		
Duyguları kontrol ve ifade etme	Evet	386	71.44	18.27	3.544	0.000
	Hayır	64	62.50	21.07		
Tanıtma ve bireysel ilişkiler	Evet	386	73.04	21.18	3.960	0.000
	Hayır	64	61.59	22.79		
Duyguları anlamaya yönelik beceriler	Evet	386	76.21	18.46	7.178	0.000
	Hayır	64	57.52	23.78		

Tablo 14'e bakıldığında 386 ebeveyn herhangi bir konuda çocuğunun fikrini aldığını söylerken 64 ebeveyn ise çocuğunun fikrini almadığını söylemiştir.

Uyumluluk grubu sorularına göre çocuğunun fikrini alan ailelerin çocuklarının sosyal beceri puanlarının ortalamaları 78.81 olarak görülürken, fikri sorulmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 66.37'dir. Burada cevabı evet olanların lehine anlamlı bir farklılık söz konusudur ($p < 0.05$). Herkesçe bilindir ki her birey bir

değerdir. Yaşı her ne olursa olsun aynı kıymettedir. Durum böyle olsa da Türkiye’de bazı ailelerde evdeki fikir paylaşımlarında çocukların fikrinin alınmadığını, önemsenmediğini onların değer olarak görülmediğini görmekteyiz. Yapılan bu çalışmada da 64 aile bu yönde cevap vermiştir. Çocuğa değer verilip fikir paylaşımı yapılması demek çocuğun aslında çevresi ve akranlarıyla da sağlam ilişkiler kurabilmesi için zemin hazırlamak demektir. Teşekkür etme, sorumluluğunu yerine getirme, özür dileme gibi birçok kazanımın temeli buraya kadar dayanmaktadır.

Plan yapma ve problem çözme grubu sorularına göre çocuğunun fikrini alan ailelerin çocuklarının sosyal beceri puanlarının ortalamaları 74.81 olarak görülürken, fikri sorulmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 61.52’dir. Buna göre, cevabı evet olanların lehine anlamlı bir farklılık vardır ($p<0.05$).

Stres durumlarıyla başa çıkma grubu sorularına göre çocuğunun fikrini alan ailelerin çocuklarının sosyal beceri puanlarının ortalamaları 72.17 olarak görülürken, fikri sorulmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 58.98’dir. Bu sonuçlara göre, cevabı evet olanların lehine fark anlamlıdır ($p<0.05$).

Grupla bir işi yürütme grubu sorularına göre çocuğunun fikrini alan ailelerin çocuklarının sosyal beceri puanlarının ortalamaları 74.06 olarak görülürken, fikri sorulmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 62.33’tür. Bu sonuçlara göre, cevabı evet olanların lehine anlamlı bir farklılık söz konusudur ($p<0.05$).

Duyguları kontrol ve ifade etme grubu sorularına göre çocuğunun fikrini alan ailelerin çocuklarının sosyal beceri puanlarının ortalamaları 71.44 olarak görülürken, fikri sorulmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 62.50’dir. Burada cevabı evet olanların lehine anlamlı bir farklılık söz konusudur ($p<0.05$).

Tanıtma ve bireysel ilişkiler grubu sorularına göre çocuğunun fikrini alan ailelerin çocuklarının sosyal beceri puanlarının ortalamaları 73.04 olarak görülürken, fikri sorulmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 61.59’dur. Buna göre, cevabı evet olanların lehine anlamlı bir farklılık söz konusudur ($p<0.05$).

Duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu sorularına göre çocuğunun fikrini alan ailelerin çocuklarının sosyal beceri puanlarının ortalamaları 76.21 olarak görülürken, fikri sorulmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 57.52’dir. Cevabı evet olanların lehine anlamlı bir farklılık söz konusudur ($p<0.05$).

Tablo 14'e genel olarak bakıldığında bütün grup sorularında çocuğun fikrini alırım diyenlerin lehine anlamlı bir farklılık vardır. Bu sonuçlara göre, ilköğretim 4.ve 5.sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin gelişiminde ailedeki çocuğa verilen değer, fikrinin sorulmasının olumlu katkısı vardır diyebiliriz. Çocuk görünüşte küçük olsa da ona bir yetişkin gibi değer vermeliyiz. Zira çocuk kendine değer verildiğini hissettiğinde karşındakine bağlanır ve kendine ve insanlara olan güveni artar. Karşılaştığı sorun ve problemlerle daha rahat başa çıkar. Öğrenilmiş çaresizliğe düşmez. Yapılan bilimsel çalışmalarda sosyal davranışlar ile bağlanma stili arasında ilişki saptanmıştır. Güvenli bağlanan çocukların güvenli bağlanmayan çocuklardan sosyal olarak daha becerili oldukları kaydedilmiştir (Guerrero ve Jones, 2003). Sosyal beceri ve becerilerin, sosyal yeterlikle ilişkili olduğu ifade edilmiştir (Curan, Wallander ve Farrell, 1985; Bacanlı, 1999: 21).

XI. ANNENİN ÇALIŞIP ÇALIŞMAMASI AÇISINDAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

IV. Alt Problem:

Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında annenin çalışıp çalışmaması açısından, anlamlı bir farklılık var mıdır? Problemine cevap aranmış ve yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Faktörler	Anne Çalışıyor mu?	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Uyumluluk	Evet	55	77.09	19.35	0.023	0.981
	Hayır	395	77.03	17.34		
Plan yapma ve problem çözme	Evet	55	70.45	21.21	-0.950	0.343
	Hayır	395	73.26	20.43		
Stres durumlarıyla başa çıkma	Evet	55	71.89	20.48	0.623	0.533
	Hayır	395	70.07	20.26		
Grupla bir işi yürütme	Evet	55	74.42	18.73	0.826	0.409
	Hayır	395	72.11	19.51		
Duyguları kontrol ve ifade etme	Evet	55	71.14	19.11	0.405	0.686
	Hayır	395	70.03	18.92		
Tanıtma ve bireysel ilişkiler	Evet	55	74.55	23.32	1.142	0.254
	Hayır	395	70.97	21.53		
Duyguları anlamaya yönelik beceriler	Evet	55	73.18	20.86	-0.145	0.885
	Hayır	395	73.61	20.31		

Tablo 15’te örneklemdaki öğrencilerin annelerinin çalışıp çalışmadığı açısından, bu değişkenin öğrencilerin sosyal beceri puanlarının düzeylerine bir etkisi olup olmadığına ilişkin veriler bulunmaktadır. Ankete katılan 450 öğrencinin 55 tanesinin annesi çalışmaktadır, 395 tanesinin annesi çalışmamaktadır.

Uyumluluk grubu sorularına göre annesi çalışan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 77.09 iken, annesi çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları ise 77.03’tür. Elde edilen sonuçlara dayanarak annenin çalışıp çalışmaması değişkenine göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Plan yapma ve problem çözme grubu sorularına göre annesi çalışan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 70.45 iken, annesi çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları ise 73.26’dır. Bu sonuçlara göre, annenin çalışıp çalışmaması değişkenine göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Annenin çalışması ile ya da çalışmaması açısından öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiş olsa da çocuklara problem çözme becerisi kazandırmanın olumlu etkileri olduğu yadsınamaz. (Frey, Nolen, Edstrom ve Hirschstein, 2005). Sosyal beceri olarak, problem çözme becerisi eğitimi sonucunda; çocukların çözüm üretme sayılarının, kategori sayılarının ve çözüm olmayan düşünce üretme sayılarının arttığını kaydetmişlerdir (Dinçer ve Güneysu, 1998).

Stres durumlarıyla başa çıkma grubu sorularına göre annesi çalışan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 71.89 iken, annesi çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları ise 70.07’dir. Elde edilen verilere dayanarak annenin çalışıp çalışmaması değişkenine göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Çakıl (1998), araştırmasında, grupla sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencileri üzerindeki yalnızlık düzeyleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmada deney grubunda yer alan öğrencilere 12 hafta süreyle sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde sosyal beceri eğitimi alan grubun yalnızlık düzeylerinde anlamlı düzeyde düşme olduğu ve üç aylık izleme dönemi sonrasında bu düşmenin korunduğu tespit edilmiştir.

Grupla bir işi yürütme grubu sorularına göre annesi çalışan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 74.42 iken, annesi çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları ise 72.11'dir. Bu sonuçlara göre, annenin çalışıp çalışmaması değişkenine göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Uşaklı (2006), çalışmasında drama temelli grup eğitiminin V. Sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerine, atılganlıklarına ve benlik saygılarına olan etkilerini araştırmıştır. Çalışma 2004–2005 öğretim yılında İzmir ilinde bir ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Deney grubunda yer alan öğrencilerle 16 haftalık arkadaşlık, benlik saygısı ve atılganlık temalarına göre yapılandırılan drama temelli grup rehberliği uygulanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular drama temelli grup rehberliğinin ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerini değiştirerek ve atılganlıklarını artırarak etkilediği ve etkinin kalıcı olduğunu ancak benlik saygısını artırmada herhangi bir etkisinin olmadığını göstermiştir.

Duyguları kontrol ve ifade etme grubu sorularına göre annesi çalışan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 71.14 iken, annesi çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları ise 70.03'tür. Bu sonuçlara göre, annenin çalışıp çalışmaması değişkenine göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Hamann, Lineburgh ve Paul (1998), duyguları ifade etme ve duyarlılığın sosyal kontrolü öğrenmede etkili olduğunu belirtmektedirler. Geleceğin daha iyi olması için kaliteli bireyler yetiştirmek gerekir. Duygularını rahat ifade eden ve etrafına ve kendine karşı duyarlı olan bireyler yetiştirmek demekte kaliteli bir gelecek demektir.

Tanıma ve bireysel ilişkiler grubuna göre annesi çalışan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 74.55 iken, annesi çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları ise 70.97'dir. Buna göre, annenin çalışıp çalışmaması değişkenine göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu sorularına göre annesi çalışan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 73.18 iken, annesi çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları ise 73.61'dir. Elde edilen verilere dayanarak annenin çalışıp çalışmaması değişkenine göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Tablo 15'i genel olarak değerlendirdiğimizde grup sorularının hiçbirinde annenin çalışıp çalışmamasına göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu sonuçlara göre, ilköğretim 4. ve 5. sınıf ğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin gelişimde annenin çalışıp çalışmamasının olumlu ya da olumsuz herhangi bir katkısı yoktur diyebiliriz.

XII. BABANIN ÇALIŞIP ÇALIŞMAMASI AÇISINDAN ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

V. Alt Problem:

Öğrencilerin babalarının çalışıp çalışmamasına göre; sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Problemine cevap aranmış ve yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 16'da babanın çalışıp çalışmaması ile öğrencinin sosyal beceri düzeyi arasında bir ilişki olup olmadığının sonuçları verilmiştir. Örnekleme alınan 450 öğrenciden 426 sının babasının çalıştığı, 24 ünün çalışmadığı görülmüştür.

Uyumluluk grubu sorularına göre babası çalışan öğrencilerin sosyal beceri puanı ortalamaları (77.17) ile babası çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri (74.69) arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$). Buna göre, babanın çalışıp çalışmamasının çocuğun uyumluluk düzeyine etkisi yoktur diyebiliriz.

Plan yapma ve problem çözme grubu sorularına göre, babası çalışan öğrencilerin sosyal beceri puanı ortalamaları (72.87) ile babası çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri (73.83) arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$). Bu sonuçlara göre, babanın çalışıp çalışmamasının çocuğun plan yapma ve problem çözme düzeyine etkisi yoktur diyebiliriz.

Stres durumlarıyla başa çıkma grubu sorularına göre babası çalışan öğrencilerin sosyal beceri puanı ortalamaları (70.49) ile babası çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri (66.84) arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$). Elde edilen verilere dayanarak babanın çalışıp çalışmamasının çocuğun stres durumlarıyla başa çıkma düzeyine etkisi yoktur denilebilir.

Faktörler	Baba Çalışıyor mu?	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Uyumluluk	Evet	426	77.17	17.56	0.673	0.501
	Hayır	24	74.69	17.97		
Plan yapma ve problem çözme	Evet	426	72.87	20.57	-0.223	0.823
	Hayır	24	73.83	20.06		
Stres durumlarıyla başa çıkma	Evet	426	70.49	20.27	0.858	0.391
	Hayır	24	66.84	20.50		
Grupla bir işi yürütme	Evet	426	72.48	19.43	0.442	0.659
	Hayır	24	70.68	19.33		
Duyguları kontrol ve ifade etme	Evet	426	70.29	18.99	0.584	0.559
	Hayır	24	67.97	17.99		
Tanıtma ve bireysel ilişkiler	Evet	426	71.58	21.95	0.695	0.488
	Hayır	24	68.40	18.22		
Duyguları anlamaya yönelik beceriler	Evet	426	73.58	20.37	0.094	0.926
	Hayır	24	73.18	20.56		

Grupla bir işi yürütme grubu sorularına göre babası çalışan öğrencilerin sosyal beceri puanı ortalamaları (72.48) ile babası çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri (70.68) arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$). Buna göre, babanın çalışıp çalışmamasının çocuğun grupla bir işi yürütme düzeyine etkisi yoktur sonucuna varılabilir.

Duyguları kontrol ve ifade etme grubu sorularına göre babası çalışan öğrencilerin sosyal beceri puanı ortalamaları (70.29) ile babası çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri (67.97) arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$). Elde edilen verilere dayanarak babanın çalışıp çalışmamasının çocuğun duyguları kontrol ve ifade etme düzeyine etkisi yoktur diyebiliriz. Tanıtma ve bireysel ilişkiler grubu sorularına göre babası çalışan öğrencilerin sosyal beceri puanı ortalamaları (71.58) ile babası çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri (68.40) arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($p>0.05$). Bu sonuçlara göre, babanın çalışıp çalışmamasının çocuğun tanıtma ve bireysel ilişkiler düzeyine etkisi yoktur denebilir.

Duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu sorularına göre babası çalışan öğrencilerin sosyal beceri puanı ortalamaları (73.58) ile babası çalışmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları (73.18) arasında anlamlı bir farklılık tespit

edilememiştir ($p>0.05$). Bu verilere göre, babanın çalışıp çalışmamasının çocuğun duyguları anlamaya yönelik beceriler düzeyine etkisi yoktur diyebiliriz.

Tablo 16'yı genel olarak değerlendirdiğimizde grup sorularının hiçbirinde babanın çalışıp çalışmamasına göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu sonuçlara göre, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin gelişimde babanın çalışıp çalışmamasının olumlu ya da olumsuz herhangi bir katkısı yoktur diyebiliriz.

Yine de öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini şu an buldukları seviyeden daha ileri bir seviyeye taşıyabilmek için sosyal beceri eğitimine önem ve ağırlık verilebilir.

XIII. ANNENİN EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

VI. Alt Problem:

Annelerinin eğitim durumuna göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Problemine cevap aranmış ve yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 17'ye bakıldığında annenin eğitim düzeyi ile öğrencinin sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişki görülmektedir. Örneklemeye alınan 450 öğrencinin 275 tanesinin annesi ilkokul, 53 tanesinin annesi ortaokul, 71 tanesinin annesi lise, 51 tanesinin annesi üniversite mezunudur. Burada ilkokul mezunu annelerin çokluğu göze çarpmaktadır.

Uyumluluk grubu sorularına göre, ilkokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 75.51, ortaokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 78.49'dur. Lise mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 79.54, üniversite mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 80.29'dur. Elde edilen verilere dayanarak uyumluluk grubu sorularına göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Buna göre, annenin eğitim seviyesinin çocuğun uyumluluk düzeyinin belirlenmesinde bir etkisi olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Tablo 17. Annenin Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması						
Faktörler	Anne Eğitimi	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Uyumluluk	İlkokul	275	75.51	18.41	1.890	0.131
	Ortaokul	53	78.49	16.32		
	Lise	71	79.54	15.13		
	Üniversite	51	80.29	16.83		
	Total	450	77.04	17.57		
Plan yapma ve problem çözme	İlkokul	275	72.80	20.78	1.213	0.304
	Ortaokul	53	76.59	21.76		
	Lise	71	69.72	19.06		
	Üniversite	51	74.20	19.57		
	Total	450	72.92	20.52		
Stres durumlarıyla başa çıkma	İlkokul	275	69.83	20.30	0.862	0.461
	Ortaokul	53	73.43	20.87		
	Lise	71	68.31	20.15		
	Üniversite	51	72.30	19.77		
	Total	450	70.30	20.28		
Grupla bir işi yürütme	İlkokul	275	71.53	20.24	1.681	0.170
	Ortaokul	53	76.48	17.45		
	Lise	71	70.37	16.51		
	Üniversite	51	75.56	20.07		
	Total	450	72.39	19.41		
Duyguları kontrol ve ifade etme	İlkokul	275	69.14	19.42	0.775	0.508
	Ortaokul	53	72.29	20.75		
	Lise	71	70.95	16.23		
	Üniversite	51	72.43	17.77		
	Total	450	70.17	18.93		
Tanıtma ve bireysel ilişkiler	İlkokul	275	71.45	21.73	2.072	0.103
	Ortaokul	53	72.80	21.87		
	Lise	71	66.67	21.69		
	Üniversite	51	76.31	21.24		
	Total	450	71.41	21.76		
Duyguları anlamaya yönelik beceriler	İlkokul	275	72.95	21.08	1.470	0.222
	Ortaokul	53	78.18	21.25		
	Lise	71	71.13	18.34		
	Üniversite	51	75.37	17.56		
	Total	450	73.56	20.35		

Plan yapma ve problem çözme grubu sorularına göre ilkokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 72.80, ortaokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 76.59'dur. Lise mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 69.72 üniversite mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 74.20'dir. Bu sonuçlara göre, plan yapma ve problem çözme grubu sorularına göre

öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Buradan hareketle annenin eğitim seviyesinin çocuğun plan yapma ve problem çözme düzeyinin belirlenmesinde bir etkisi olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Stres durumlarıyla başa çıkma grubu sorularına göre, ilkokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 69.83, ortaokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 73.43'tür. Lise mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 68.31, üniversite mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 72.30'dur. Buna göre, stres durumlarıyla başa çıkma grubu sorularına göre, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Bu sonuçlara göre, annenin eğitim seviyesinin çocuğun stres durumlarıyla başa çıkma düzeyinin belirlenmesinde bir etkisi olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Grupla bir işi yürütme grubu sorularına göre, ilkokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 71.53, ortaokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 76.48'dir. Lise mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 70.37, üniversite mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 75.56'dır. Dolayısıyla grupla bir işi yürütme grubu sorularına göre, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Buna göre, annenin eğitim seviyesinin çocuğun grupla bir işi yürütme düzeyinin belirlenmesinde bir etkisi olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Duyguları kontrol ve ifade etme grubu sorularına göre, ilkokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 69.14, ortaokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 72.29'dur. Lise mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 70.95 üniversite mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 72.43'tür. Buna göre, duyguları kontrol ve ifade etme grubu sorularına göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Elde edilen sonuçlara göre, annenin eğitim seviyesinin

çocuğun duyguları kontrol ve ifade etme düzeyinin belirlenmesinde bir etkisi olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Duyguları ifade ve kontrol edebilme kişinin çekingenlik, içe dönüklük, arkadaş edinememe gibi durumların içine düşmesini asgari düzeye indirger. Altınoğlu (1997), araştırmasında içe dönük olan ergenlere verilen grupla sosyal beceri eğitiminin, ergenlerin içe dönüklük düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırmada çekingenlik, arkadaş edinememe veya arkadaş grupları içinde yer almama, kendini ortaya koyamama ve kendini ifade edememe gibi sorunları olan 12 ergene sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, sosyal beceri eğitiminin ergenlerdeki sosyal içe dönüklük problemini anlamlı düzeyde azalttığını göstermiştir.

Tanıtma ve bireysel ilişkiler grubu sorularına göre ilkokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 71.45, ortaokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 72.80'dir. Lise mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 66.67, üniversite mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 76.31'dir. Bu sonuçlara göre, tanıtma ve bireysel ilişkiler grubu sorularına göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Annenin eğitim seviyesinin çocuğun tanıtma ve bireysel ilişkiler düzeyinin belirlenmesinde bir etkisi olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Karşılıklı ilişkilerde medenice davranan, nazik ve kibar davranışlarda bulunan bireyler toplumda daha çabuk kabul görür ve arkadaş çevresi edinmekte zorlanmazlar. Barry ve Caldwell (2004) arkadaşı olmayan çocukların olumlu sosyal davranışlarının daha düşük olduğunu saptanmışlardır. Sosyal olarak uygun olmayan saldırganlık ve geri çekilmenin arkadaş kabulünü olumsuz etkilemektedir (Chang, 2004).

Duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu sorularına göre; ilkokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 72.95, ortaokul mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 78.18'dir. Lise mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 71.13, üniversite mezunu annelerin çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 75.37'dir. Duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu sorularına göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Buna göre, annenin eğitim seviyesinin çocuğun duyguları

anlamaya yönelik beceriler düzeyinin belirlenmesinde bir etkisi olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Tablo 17'yi genel olarak değerlendirdiğimizde grup sorularının hiçbirinde annenin eğitim durumuna göre, öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu sonuçlara göre, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin gelişimde annenin eğitim durumunun olumlu ya da olumsuz herhangi bir katkısı yoktur diyebiliriz.

Çocuğun sosyal beceri kazanımında aile kadar çevre faktörleri de etkilidir. Teknolojinin her gün bir aşama kaydettiği günümüzde yeni buluşların hayatımıza girmesi kısa sürede olmaktadır. Dolayısıyla çocuğun davranışlarının şekillenmesinde ve oluşumunda aile kadar hatta belli durumlarda aileden daha fazla teknolojinin tesiri olmaktadır. Annesinin eğitim durumu iyi olmayan bir çocuğun sosyal beceri kazanımı çevresel etkilerle iyi olabilmektedir. Görünen o ki çocukların sosyal beceri düzeylerine teknolojik tesirlerin gücü annenin eğitim durumunun önüne geçebilmektedir.

XIV. BABANIN EĞİTİM DURUMUNA GÖRE ÖĞRENCİLERİN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

VII. Alt Problem:

Babalarının eğitim durumuna göre; öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Problemine cevap aranmış ve yapılan çalışma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Tablo 18'e bakıldığında babanın eğitim düzeyi ile öğrencinin sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişki görülmektedir. Örnekleme alınan 450 öğrencinin 150 tanesinin babası ilkokul, 101 tanesinin babası ortaokul, 105 tanesinin babası lise, 94 tanesinin babası üniversite mezunudur. Burada annenin eğitim seviyesinden farklı olarak babaların eğitim seviyesi daha iyi görünmektedir.

Uyumluluk grubu sorularına göre, ilkokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 73.45, ortaokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 75.15'tir. Lise mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 79.14 üniversite mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 82.45'tir. Uyumluluk grubu sorularına göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin sosyal

beceri puanları ile babaları lise mezunu olan öğrencilerin sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır. İlkokul mezunu babaların çocuklarının sosyal beceri puanı ile üniversite mezunu babaların çocuklarının sosyal beceri puanları arasında da anlamlı bir farklılık gözlenmiştir.

Tablo 18. Babanın Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması						
Faktörler	Baba Eğitimi	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Uyumluluk	İlkokul	150	73.45	18.65	6.147	0.000 (1-3; 1-4; 2-4)
	Ortaokul	101	75.15	18.08		
	Lise	105	79.14	17.22		
	Üniversite	94	82.45	13.85		
	Total	450	77.04	17.57		
Plan yapma ve problem çözme	İlkokul	150	70.65	21.36	1.390	.245
	Ortaokul	101	73.08	20.93		
	Lise	105	73.13	20.62		
	Üniversite	94	76.13	18.36		
	Total	450	72.92	20.52		
Stres durumlarıyla başa çıkma	İlkokul	150	67.67	19.99	2.050	.106
	Ortaokul	101	70.54	20.32		
	Lise	105	70.28	21.34		
	Üniversite	94	74.25	19.09		
	Total	450	70.30	20.28		
Grupla bir işi yürütme	İlkokul	150	69.02	20.26	3.502	0.015 (1-4)
	Ortaokul	101	72.52	20.05		
	Lise	105	72.76	18.37		
	Üniversite	94	77.20	17.60		
	Total	450	72.39	19.41		
Duyguları kontrol ve ifade etme	İlkokul	150	68.00	19.17	2.202	.087
	Ortaokul	101	69.06	19.45		
	Lise	105	70.77	19.58		
	Üniversite	94	74.14	16.72		
	Total	450	70.17	18.93		
Tanıtma ve bireysel ilişkiler	İlkokul	150	69.67	22.40	1.151	.328
	Ortaokul	101	70.96	23.41		
	Lise	105	71.19	21.34		
	Üniversite	94	74.91	19.15		
	Total	450	71.41	21.76		
Duyguları anlamaya yönelik beceriler	İlkokul	150	70.88	20.83	2.574	.054
	Ortaokul	101	72.83	21.20		
	Lise	105	73.93	21.93		
	Üniversite	94	78.19	15.79		
	Total	450	73.56	20.35		

(1=ilkokul, 2=ortaokul, 3=lise, 4=üniversite)

Yine ortaokul mezunu babaların çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile üniversite mezunu babaların çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında da anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0.05$). Diğerleri arasında, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında, babaların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Plan yapma ve problem çözme grubu sorularına göre, ilkokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 70.65 ortaokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 73.08'dir. Lise mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 73.13 üniversite mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 76.13'tür. Elde edilen verilere dayanarak plan yapma ve problem çözme grubu sorularına göre, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında babaların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Stres durumlarıyla başa çıkma grubu sorularına göre, ilkokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 67.67, ortaokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 70.54'tür. Lise mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 70.28, üniversite mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 74.25'tir. Buna göre, stres durumlarıyla başa çıkma grubu sorularına göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında babaların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Grupla bir işi yürütme grubu sorularına göre ilkokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 69.02, ortaokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 72.52'dir. Lise mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 72.76, üniversite mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 77.20'dir. Bu sonuçlara göre, grupla bir işi yürütme grubu sorularına göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında, babaların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$). Sadece ilkokul mezunu babaların çocukları ile üniversite mezunu babaların çocukları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Babaların eğitim durumuna göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasındaki fark anlamlıdır ve bu fark ilkokul mezunu babaların çocukları ile üniversite mezunu

babaların çocuklarından kaynaklanmaktadır. Buradan ilkokul mezunu babaların çocukları, ihtiyacı olduğunda yardım isteme, bir gruba katılma, yönerge verme, yönergeye uyma, ikna etme, konuşmayı başlatma ve sürdürme gibi becerilere düşük düzeyde sahiptirler. Buna karşılık üniversite mezunu babaların çocukları yine aynı becerilere yüksek düzeyde sahiptir. Babaların eğitim düzeyleri bu grup sorularında sonuçların anlamlı farklılık oluşturmasına yol açmıştır.

Duyguları kontrol ve ifade etme grubu sorularına göre, ilkokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 68.00, ortaokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 69.06'dır. Lise mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 70.77 üniversite mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 74.14'tür. Buna göre, duyguları kontrol ve ifade etme grubu sorularına göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında babaların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Tanıtma ve bireysel ilişkiler grubu sorularına göre, ilkokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 69.67, ortaokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 70.96'dır. Lise mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 71.19, üniversite mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 74.91'dir. Elde edilen verilere dayanarak tanıtma ve bireysel ilişkiler grubu sorularına göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında, babaların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu sorularına göre, ilkokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 70.88 ortaokul mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 72.83'tür. Lise mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 73.93, üniversite mezunu babaların çocuklarının aldıkları sosyal beceri puanının ortalaması 78.19'dur. Buna göre, duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu sorularına göre öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında babaların eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Tablo 18'i genel olarak değerlendirdiğimizde uyumluluk ve grupla bir işi yürütme grubu sorularının dışında babanın eğitim durumuna göre öğrencilerinin sosyal

beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Bu sonuçlara göre, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin gelişimde babanın eğitim durumunun öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine etkisi kısmen vardır diyebiliriz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan genel sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

I. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine bazı değişkenlerin etkililiğini analiz amacı ile yapılan bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Sosyal Beceri Anketi ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Toplanan veriler üzerinde istatistiksel çözümleme yapılmış ve elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır. Yapılan bu çalışma sonucunda yedi problem cümlesine cevap aranmış ve bazı sonuçlara ulaşılmıştır:

1) Öğrencilerin cinsiyetlerine göre, sosyal beceri düzeyleri arasında bazı grupların (uyumluluk, stres durumlarıyla başa çıkma, tanıtma ve bireysel ilişkiler, duyguları anlamaya yönelik beceriler) sorularından elde edilen puanlara göre; anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Bu anlamlı farklılıklar kızlar lehine olmuştur. Bunda kız öğrencilerin yapıları itibariyle daha girişken, daha konuşkan, daha duygusal ve paylaşımcı olmaları etken olabilir. Bu yaş grubunun gelişim özellikleri dikkate alındığında kız öğrencilerinin daha az saldırgan özellikler sergilediği de söylenebilir. Seven'in yaptığı bir çalışmada cinsiyet ile çocuğun sosyal beceri düzeyinde anlamlı bir fark bulunamadı. Ama kızların erkeklerden daha fazla sosyal beceri puanına sahip oldukları görüldü (Seven, 2006).

2) Eve süreli yayın alınıp alınmamasına göre, öğrencinin sosyal beceri düzeyi arasında grup sorularının (uyumluluk, plan yapma ve problem çözme, stres durumlarıyla başa çıkma, grupta bir işi yürütme, duyguları kontrol ve ifade etme, tanıtma ve bireysel ilişkiler, duyguları anlamaya yönelik beceriler) tamamında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Zira bu yaş grubu öğrenciler etrafına karşı son derece ilgili, bilgiye ulaşma adına azimli ve meraklıdır. Evde bulunan yayınları doğrudan okuyarak ya da ailede okuyan başka birinden öğrenerek hem bilgi dağarcığını geliştirir hem de

fikir yürüten, plan yapma, problem çözme gibi melekelerinin gelişimini sağlar. Çalışma sonucunda da iki grup arasında anlamlı farklılıkların olması buna işaret edebilir.

3) Aile içinde alınan kararlarda çocuğun fikrinin alınıp alınmamasına göre; sosyal beceri düzeyleri arasında grup sorularının tamamında anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bütün çocuk gelişimi kitaplarında belirtildiği gibi okul çağı çocukta benlik kavramın şekillenmeye başladığı bir dönemdir. Benlik kavramı bireyin zihinsel ve fiziksel özelliklerinin toplamı ve sahip olduğu bütün bu özelliklere ilişkin kendini değerlendirmesi olarak tanımlanabilir (Lawrence,1988; akt: Yavuzer, 2003). Benlik kavramı, bir çocuğun sadece kendi algılamaları ve beklentileri ile değil, hayatındaki diğer önemli insanların anne babası, öğretmenleri, arkadaşları v.s. hakkındaki düşüncelerinden ve ona karşı olan davranışlarından etkilenir. Benlik imajı, yani algıladığı benliği, ideal benliğe (nasıl olmak istediği) yaklaştıkça benlik saygısı gelişir. Son çocukluk döneminde, bir çocuk ailesi dışındaki çevresinde kendini kanıtlayabilmesi için okulda başarılı olmak ve akranlarıyla iyi bir şekilde iletişim kurmak gibi kendisi hakkında olumlu bir duyguya ihtiyaç duyar. Bu yaştaki kendini algılayışı, onun çocukluk ve yetişkinlik dönemi boyunca başarısı, sosyal etkileşimi ve duygusal durumu üzerinde önemli bir etki olacaktır. Bu nedenle yüksek benlik saygısına sahip bireyler yetiştirebilmek için onlara değer vermeli, fikirleri önemsenmeli ve bunun çocuğun sosyal beceri düzeyini doğrudan etkileyeceği unutulmamalıdır.

4) Annenin çalışıp çalışmamasına göre, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Buradan hareketle annenin çalışmasının öğrencinin sosyal beceri kazanımında doğrudan bir etkisi yoktur denilebilir.

5) Babanın çalışıp çalışmamasına göre, öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri arasında grup sorularının hiç birinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ortaya çıkan sonuca göre babanın çalışıp çalışmamasının, öğrencinin sosyal beceri kazanımında doğrudan bir ilişkisi yoktur denilebilir.

6) Annelerinin eğitim durumuna göre, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Gelişmekte olan teknoloji ve iletişim araçları günümüz çocukları üzerinde en az aile kadar belki daha fazla etkili olmaktadır. Ailede önemli bir yere sahip olan annenin eğitim seviyesi düşük olsa bile çocuk, edinmesi gereken beceri ya da kazanımı farklı şekillerde edinebilmektedir. Bu nedenle annenin eğitim seviyesi belirleyici bir faktör olmamış olabilir. Fakat yine de bütün gruplarda

üniversite mezunu annelerin çocuklarının sosyal beceri puan ortalamaları, diğer eğitim düzeyindeki annelerin çocuklarının sosyal beceri puan ortalamalarından daha yüksektir. Bu da sosyal beceri eğitiminde annenin eğitiminin göz ardı edilemeyeceğini göstermektedir.

7) Babalarının eğitim seviyesine göre, öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında bazı grup sorularında anlamlı farklılıklar oluşturmuştur. Örneğin uyumluluk grubu sorularında 1-4, 2-4, 1-3 arasında, yine grupla bir işi yürütme faktöründe 1-4 arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Dolayısıyla babanın eğitim seviyesi öğrencinin sosyal beceri düzeyinin belirlenmesinde kısmen etkileyici bir faktördür. Seven'in, 6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında anne ve babanın eğitim durumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. (Seven, 2006). Bu da yapılan bu çalışma ile kısmen paralellik göstermektedir.

İnsanlar belirli bir potansiyelle doğarlar ve zamanla bu potansiyel gerek ailenin gerekse çevrenin etkisiyle etkilenerek değişime uğrar. Bu potansiyelleri bazen gelişmediği gibi engellenebilir. Ülkemizde de bazı yanlış paradigmlar sonucu çocukların gelişimi engellenebilmektedir. Örneğin uslu çocuk hep oturan hiçbir şeye karışmayan çocuk olarak algılanır, yerinde duramayan, sürekli aktif olan çocuklarında öyle “uslu” olmaları istenir böylece çocuğu bir nevi sürü psikolojisiyle hiç etliye sütlüye karışmayan bir kişi haline getirilebilir. Çocuklar ilk eğitimlerini aile ortamında aldıktan sonra ilköğretime başlarlar. İlköğretim döneminde akademik gelişimleri ile sosyal gelişimleri birbirinden ayrı düşünülmemelidir. Genelde aileler çocuklarından toplumsal bir paradigma sonucu derslerinde başarılı olmalarını beklerler fakat büyük fabrikalarda yapılan bir anketin sonucuna göre fabrikaların bir mühendisten birinci sırada istediği beceri olarak “sosyal becerileri” göstermektedirler. Mühendislik teknik bilgisini ise ancak altıncı sırada istemektedirler. Buradan şu sonuca varabiliriz; “sosyal beceri”leri gelişmiş bireyler tercih sebebidirler.

Tüm bu becerilerin geliştirilmesi çabalarının temelinde sosyal davranışlarını geliştirebilmek ve öğrencilerimizi uygun davrandıklarında desteklemek bulunmaktadır. Sosyal becerilerin tesadüfî öğrenme ve bilişsel olgunlukla gelişmesi beklenir. Bu gelişimde, aile ve çevrenin bilinç düzeyi ve ekonomik düzeyiyle ilgilidir. Bir bakıma şanslı olan çocuk öğrenir, olmayanlar öğrenemez gerçekte ise bu becerilerin çok önemli

olmalarına karşın istendikten sonra çok rahat okul ve ev ortamında “her” çocuğa öğretilbilir olduğudur. Bunun içinde bu alanda yapılan çalışmalar incelenerek tavsiye edilen metot ve yöntemleri uygulamak yeterlidir. Yapılması gerekenler hem ev ortamında kendiliğinden gelişen olayları geliştirerek hem de değişik yönergelerle çocuklarımızın doğru paradigmalara oluşturmalarını sağlayabiliriz. Aslında “sosyal becerilerin” denetimi ilkökul karnelerinin genelde sağ tarafında çeşitli başlıklar altında sağlanmaya çalışılmaktadır, fakat ne acıdır ki bu sütunda ki notlar genelde ders notlarıyla doğru orantılı olarak verilmekte ve de bu becerilerin geliştirilmesi için yeteri kadar çalışma yapılmamaktadır. Öğrencilere sosyal becerilerin kazandırılmasında rehber öğretmenin temel rolü öğretmenleri ve velileri bilgilendirmek ve yönlendirmektedir. Öğretmenlerin bu becerileri eğitim ve öğretimin içine alabilmelerinde rehber öğretmenin etkisi çok önemlidir. Yapılan deneysel ve teorik çalışmalar sosyal beceri programına tabi tutulan grupların sosyal beceri düzeylerinde artmalar olduğunu göstermektedir. Nitekim Bilbay, Kaymak ve Çetin(2002), yaptıkları çalışmada; eğitimden iki hafta önce seçilen okullarda sırasıyla sosyometri, ‘Sınıf Oyunu’nun Türkçe formu, ‘Sınıf Oyunu’nun Öğretmen formu ve Sosyal Beceri Bilgisi testlerinin ön testini, özellikle Sosyal Beceri Bilgisi testlerinin psikometrik özelliklerini ölçmek üzere tüm 4. ve 6. sınıf öğrencilerine uygulamışlardır. Aynı ölçekler programın etkisini ölçmek amacıyla Sosyal Beceri Bilgisinin son testi ile birlikte programın bitiminden bir hafta sonra yine tüm öğrencilere uygulamışlardır. Son testler analiz edilerek bağımlı değişkenler arasındaki farklara bakıldığında, gruplar arasındaki tek anlamlı farkın Sosyal Beceriler Bilgisi testinde ortaya çıktığını belirlemişlerdir. Deney grubundaki öğrencilerin Sosyal Beceri Bilgileri, kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı şekilde arttığını tespit etmişlerdir.

Yine yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre örnekleme alınan 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin problem çözme becerilerinin geliştirilmesi gerekliliğidir. Herkesçe bilinir ki problem çözme, öğrencilerin karar verme yetilerini geliştirmek için kullanılan bir öğretim yöntemidir. Amacı öğrencilerin karar verme yetilerini geliştirmek ve hayat boyu kullanabilecek problem çözme yeteneğini kazandırmaktır. Problem çözmeyi, istenilen hedefe ulaşabilmek için etkili ve yararlı olan araç ve davranışları alternatifler arasından seçme ve uygulama olarak da tanımlayabiliriz. Problem çözme yönteminde analiz, genelleme ve sentez gibi üst düzey bilişsel fonksiyonlar kullanılır.

Problem çözüme becerisinin geliştirilmesi okullarda matematik ve fen bilgisi ağırlıklı derslerin dışında diğer derslerde de kullanılması gereken bir yöntemdir. Bilimsel düşünme ve problem çözüme becerileri sosyal bilimlerin kapsamında yer alan diğer becerilerden ayrı tutulmamalıdır.

Yapılan bu çalışmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinde, grup çalışmalarının ve grup üyeliğinin sosyal beceri kazanımında önemli rol oynadığını da göstermiştir. Öğrencinin, öğretmenin dışındaki insanlardan da öğreneceği çok şey vardır. Bu kişiler, yaşlıları kendinden küçük ya da kendinden büyük insanlar olabilir. Bu nedenle grupça çalışma, öğrenmede önemli bir faktördür. Bu nedenle çalışmadan çıkan sonuçlardan biri de, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin grupla bir işi yürütme becerisinin geliştirilmesi gerekliliğidir. Çocuklarda sıklıkla karşılaşılan problemlerden biri de arkadaşlık kuramamadır ve bu durumda sosyal beceri eğitim programlarının, problem çözüme eğitim programlarının bir bileşeni olarak kullanılması önerilmektedir. Sosyal beceri eğitim programlarının dayandığı temel sayıltı, popüler olmayan çocukların kişiler arası uygun ilişkileri kurmak ve sürdürmek için gerekli bilgi ve becerilerden yoksun olduklarıdır. Eğitimle bu becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır. İlköğretim 4.ve 5. sınıf öğrencilerinin örneklem alınarak yapıldığı bu çalışmada 10–11 yaş grubu öğrencilerin stres durumlarıyla başa çıkma grubundaki maddelerde, yapılacak çalışmalarla daha iyi bir düzeye çıkabilecekleridir. Bu çalışmalardan bazıları öğrencilere arkadaş edindirme, arkadaşlık kurabilme becerileri kazandırabilmedir.

Bu yönde yapılan bir çalışmada Oden ve Asher 1977 de 3.ve 4. sınıftaki sosyal olarak yalnız çocukları sosyal beceriler açısından üç aşamalı bir programla yönlendirmişlerdir. İlk aşamada arkadaş edinmeye yönelik sosyal beceri yönergeleri verilmiştir. İkinci olarak edinilen sosyal becerileri denemek üzere çocuk, yaşlılarıyla oyun ortamlarına yönlendirilmiştir. Son olarak, yönlendirmenin etkinliğini değerlendirmek üzere gözden geçirme oturumları yapılmıştır. Son olarak yönlendirmenin etkinliğini değerlendirmek üzere gözden geçirme oturumları yapılmıştır. Çalışma sonunda, eğitim verdikleri çocukların, eğitim sonrası arkadaşları arasında başlangıç değerlendirmesine göre sosyometrik ölçümlerde daha fazla kabul gördükleri bildirilmiştir. Aileler çocukların oyun ortamlarına katılımlarında artış olduğunu bildirilmiştir.

(<http://gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/social.htm> 01.05.2008)

Evde alınan kararlarda çocuğun fikrinin alınması açısından sosyal beceri puanları arasında fark vardır. Bu fark anne babanın aile içi alınan kararlarda çocuğun fikrini alarak ona değer vermeleri, onun kişiliğine olumlu katkı sağlamaları gibi sebeplerden, onların sosyal beceri düzeylerinin iyi bir seviyeye çıkmasına yardımcı olmuş olabilir. Bu farkın olması çocuğa verilen değer açısından olumludur. Diğer yandan aile içinde alınan kararlarda görüşü sorulmayan, birey olarak doğrudan değer verilmeyen çocukların sosyal beceri puanları ise düşündürücüdür. Zira anne- babanın davranışı ve tutumları çocuğun kişiliğini etkilemektedir. Aile içindeki yaşamda çocukla kurulan her türlü ilişki onun insanlarla iletişimini, sosyal beceri düzeyini ve geleceğini etkileyecektir.

II. ÖNERİLER

Afyonkarahisar ilinde yapılan bu çalışmanın ortaya koyduğu bulgular ışığında şu öneriler geliştirilmiştir:

Yapılan bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlara göre; kız öğrencilerin uyumluluk, stres durumlarıyla başa çıkma, tanıtma ve bireysel ilişkiler ve duyguları anlamaya yönelik beceriler gruplarındaki sosyal beceri puanları, erkek öğrencilerin sosyal beceri puanından daha yüksektir. Buradan hareketle erkek öğrencilerin sosyal beceri puanını artırabilmek için Türkiye’de var olan “O erkek, yapsın! Tabii kavga da edecek, kendini savunuyor! Erkekler ağlamaz” anlayışından vazgeçilebilir. Erkek öğrencinin de bir birey olduğu, insan olduğu unutulmamalı, cinsiyet ayrımcılığı yapılmamalıdır. Kız öğrenciler ve erkek öğrenciler içinde mevcut sosyal beceri puanlarını yukarı çekme adına, ilköğretim kademesinde çocukların sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programları düzenlenebilir ve eğitim programlarında sosyal beceriler ön planda tutulabilir.

Yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuçlardan biri de eve alınan süreli yayın açısından öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında grupların tamamında anlamlı farklılık çıkmasıdır. Evine süreli yayın alınan öğrencilerin okuması dolayısıyla bilgisi ve sosyal becerisi artmaktadır. Evine gazete, dergi gibi devamlı yayın girmeyen çocukların sosyal beceri düzeylerini artırabilmek için okumaları, bilgiye ulaşma yollarını çoğaltmaları sağlanabilir. Okuma sevgisi aşılınmaya çalışılabilir. Türkiye’nin

geleceği olan öğrencilerin sosyal beceri eğitiminde kullanılan yöntem ve teknikler de gözden geçirilebilir.

Ortaya çıkan sonuçlardan biride evde alınan kararlarda fikri alınan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamalarının, fikri sorulmayan öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamalarından yüksek olmasıdır. Her birey bir değer olduğu için ilköğretim çağında da olsalar çocuklara bir yetişkin gibi değer ve önem verilebilir. Evde demokratik bir ortam oluşturulmaya çalışılabilir. Anne-babalar içinde sosyal beceri eğitim programları açılabilir. Ailelerin sosyal beceriler konusunda bilinçlendirilmesinde faydalı olacak aile danışma merkezleri, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ve anne- baba okulları yurt içinde yaygınlaştırılabilir. Ayrıca çocuklarla iletişim, çocuk bakımı, sosyal beceri gelişimi v.b. konularda toplumu bilinçlendirmeye yönelik seminer ve konferans gibi etkinlikler desteklenebilir.

Anne- babanın çalışıp çalışmaması açısından öğrencilerin sosyal beceri puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu da sosyal beceri kazanımının doğrudan anne/babanın çalışıp çalışmaması ile ilgili olmadığı sonucunu doğurmaktadır. Bu değişkene göre öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamalarının 70 ile 77 arasında değiştiği görülmektedir. Bu ortalamayı yükseltmek için hem öğretmene hem de aileye önemli görevler düşmektedir. Öğretmen; sosyal becerileri geliştirmeye yönelik konuları daha somut bir şekilde sunulabilir ve çocuğun bu konuları ezberleyerek değil bizzat uygulayarak kazanmasını sağlayabilir. Öğrenci merkezli bir eğitim uygulayabilir. Öğretmen öğrenciyi bir bütün olarak, akademik ve sosyal davranışlarını birbirinden ayırmadan, yalnızca okuma yazma öğretmekle kalmayıp, onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden bir bütün olarak değerlendirebilir. Öğrencilere öğretilmek istenen sosyal becerileri çeşitli teknikleri kullanarak öğretebilir.

Elde edilen bulgulardan biri de annenin eğitim durumu açısından öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri arasında farkın olmamasıdır. Bunda da çağın çocuklarının her türlü teknolojik iletişim aracıyla içli dışlı olmasından dolayı, anne ile doğrudan bir paylaşım içine girmemesi etken olabilir. Öğrenci, annenin eğitim durumundan kaynaklanabilecek eksikliği teknolojik araçlarla kapatabilmesidir. Annenin etkiliğinin ikinci planda kalması, sosyal beceri kazanımında başka değişkenlerin baskın olmasını sağlamış olabilir. Her ne kadar fark anlamlı olmasa da üniversite mezunu annelerin çocuklarının sosyal beceri puan ortalamaları grupların tamamında en yüksek puana

sahiptirler. Bu da anneni eğitiminin her şeye rağmen çocuğun sosyal beceri kazanımında etkili olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle annenin eğitim seviyesi yükseltilmeye çalışılabilir. Toplumdaki annelerin eğitimine önem verilmeye çalışılabilir. Ailede çocukların sosyal beceri eğitimini kazanmada anne kadar babalarında, çalışması güzel sonuçların alınmasına sebep olabilir. Sosyal becerilerin geliştirilmesi ve kalıcı olması için ev (aile) ortamında anne-babalarında benzer tutum takınmaları gerekir. Sosyal becerilerin kazandırılmasında aile ile işbirliğine gidilerek bu davranışların sürekli gelişimine yardımcı olunabilir.

Yapılan bu çalışmada ulaşılan bir başka sonuç da babaların eğitim düzeyi açısından öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları arasında bazı gruplarda anlamlı bir farkın olmamasıdır. Sadece uyumluluk grubunda üniversite mezunu babaların çocukları ile ilkököl mezunu babaların çocuklarının sosyal beceri puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık vardır. Aynı grupta ilkököl mezunu babaların çocuklarının sosyal beceri puan ortalaması ile lise mezunu babaların çocuklarının sosyal beceri puan ortalamaları arasındaki farkta anlamlıdır. Ortaokul mezunu babaların çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile üniversite mezunu babaların çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında ki fark anlamlıdır. Grupla bir işi yürütme grubunda da ilkököl mezunu babaların çocukları ile üniversite mezunu babaların çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Eğitimin önemi burada ortaya çıkmıştır. Bu nedenle babaların eğitim seviyesinin yükseltilmesi için ülke genelinde eğitimin önemi üzerinde daha çok durulabilir.

Uyumluluk grubu soruları içinde yer alan “kızgınlığı kontrol etme” maddesinde öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları, diğer maddelerin ortalamalarına göre düşük çıkmıştır. Bu nedenle öğrencilere kızgınlıkla nasıl başa çıkabilecekleri konusunda eğitici çalışmalar yapılabilir.

Plan yapma ve problem çözme grubu soruları içinde yer alan “oluşan problemin nedenlerini araştırma düzeyi” maddesinde öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalaması, diğer maddelere göre daha düşük çıkmıştır. Buradan yola çıkılarak öğrencilere karşılaştıkları sorunlar karşısında sonuca bakmadan önce olayın nedenlerini araştırmaları, niçin ve nasıl sorularının cevaplarını öğrendikten sonra sonuca bakmalarının doğruluğu üzerinde durulabilir.

Stres durumlarıyla başa çıkma grubu sorularının içinde bulunan “utanılan bir

durumla başa çıkma düzeyi” maddesinde öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalaması gruptaki diğer soruların ortalamasına göre daha düşük çıkmıştır. Öğrencilere özgüven kazanımına ilişkin çalışmaların yapılması, utanma ile başa çıkmanın yollarının öğretilmesi önerilebilir.

Grupla bir işi yürütme grubu soruları içinde yer alan “bir ortamda konuşmayı başlatma düzeyi” maddesinde öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalaması düşük çıkmıştır. Türkçe derslerinde akıcı ve anlaşılır konuşma, istenen bir konu üzerinde konuşabilme, ortamda konuşmayı başlatma becerilerini kazanma konusunda daha fazla etkinlik yapılabilir. Doğal ortamlar oluşturularak öğrencinin kendini ifade etmesi sağlanabilir. Konuşmanın temelinde okuma yer aldığı için okuma üzerinde de durulması olumlu sonuçlar alınmasını sağlayabilir.

Duyguları kontrol ve ifade etme grubu soruları içinde yer alan “karşılaştığı bir korku ile başa çıkma düzeyi” maddesine göre öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları düşük seviyede çıkmıştır. Öğrencilere kendine güven ve zorluklar karşısında yılmama ve mücadele etme becerisi kazandırma üzerinde rehber öğretmenle de işbirliğine giderek durulabilir.

Tanıtma ve bireysel ilişkiler grubu soruları içinde bulunan “karşısındakine iltifat etme” maddesinde öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları diğer maddelerin ortalamalarına göre düşük çıkmıştır. İster ailede ister akranlar arasında olsun sağlıklı ve devamlı bir ilişki için karşımızdakine gerektiğinde ve yeteri kadar iltifat etme ya da onure etmenin önemi üzerinde durularak öğrencilere bu bağlamda eğitici çalışmalar yapılabilir.

Duyguları anlamaya yönelik beceriler grubu soruları içinde bulunan “başkalarının duygularını anlama düzeyi” maddesine öğrencilerin sosyal beceri puanlarının ortalamaları diğer grup sorularının ortalamalarına göre nispeten düşük çıkmıştır. Buradan hareketle öğrencilere empatinin önemi kavratılarak bunu günlük yaşantılarında uygulamaya koymaları sağlanabilir.

Bunların dışında öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini yükseltebilmek için eleştirel düşünmeye evde ve okulda ağırlık verilebilir. Eleştirel düşünmenin geliştirilmesi, öğrencinin olaylar karşısında daha serinkanlı, çözüm üretmeye yönelik davranmasını kolaylaştırabilir. Düşünme çoğu sosyal becerinin temelini oluşturduğu için henüz ilköğretim çağındaki çocuklara bunu öğretmek ve belli programlar dâhilinde

yaşa uygun olarak düşünme yetenekleri, dolayısıyla bir durum karşısında çözüm üretme yetilerinin gelişmesi sağlanabilir.

Bu çalışmalardan bağımsız olarak öğrenci ile hayal gücünü geliştirme çalışmaları yapılabilir. Öğrenciye öğretilen becerinin neden gerekli olduğu, hangi durumlarda bu beceriyi kullanabileceği anlatılabilir. Öğrenci yeni becerileri kullandıkça ödüllendirilebilir.

EKLER

Ek 1

Öğrencinin Adı Soyadı:	Öğretmen Dolduracak		
	1 Yetersiz	2 Orta Düzeyde	3 Yeterli
Anlatılan Bir Olayı Dinleme Düzeyi			
Dinlediği Olayla İlgili Soru Sorma Düzeyi			
Kendine Yapılan Bir İyiliğe Teşekkür Etme Düzeyi			
Karşısındakine Kendini Tanıtma Düzeyi			
Karşısındakine Başkasını Tanıtma Düzeyi			
Karşısındakine İltifat Etme Düzeyi			
İhtiyacı Olduğunda Yardım İsteme Düzeyi			
Sınıf İçerisinde Bir Gruba Katılma Düzeyi			
Bir İşle İlgili Yönerge Verme Düzeyi			
Kendisinden İstenen Yönergelere Uyma Düzeyi			
Yaptığı Hata Sonucunda Özür Dileme Düzeyi			
Tartışmada Karşısındakini İkna Etme Düzeyi			
Bir Ortamda Konuşmayı Başlatma Düzeyi			
Başlattığı Konuşmayı Sürdürme Düzeyi			
Grupta İş Bölümüne Uyma Düzeyi			
Grupta Sorumluluğunu Yerine Getirme Düzeyi			
Başkalarının Görüşlerini Anlamaya Çalışma Düzeyi			
Kendi Duygularını Anlama Düzeyi			
Duygularını İfade Etme Düzeyi			
Başkalarının Duygularını Anlama Düzeyi			

Öğrencinin Adı Soyadı:	Öğretmen Dolduracak		
	1 Yetersiz	2 Orta Düzeyde	3 Yeterli
Karşı Tarafın Kızgınlığı İle Başa Çıkma Düzeyi			
Sevgiyi, İyi Duyguları İfade Etme Düzeyi			
Karşılaştığı Bir Korku İle Başa Çıkma Düzeyi			
Uygun Durumda Kendini Ödüllendirme Düzeyi			
Gerektiğinde İzin İsteme Düzeyi			
Kendine Ait Şeyleri Başkaları İle Paylaşma Düzeyi			
İhtiyaç Anında Yardım Etme Düzeyi			
Bir Durum Karşısında Uzlaşma Düzeyi			
Kızgınlığını Kontrol Etme Düzeyi			
Bir Olayda Hakkını Koruma Savunma Düzeyi			
Kendi İle Alay Edildiğinde Başa Çıkma Düzeyi			
Kavgadan Uzak Durma Düzeyi			
Başarısız Olunan Bir Durumda Başa Çıkma Düzeyi			
Grup Baskısı İle Başa Çıkma Düzeyi			
Utandırılan Bir Durumla Başa Çıkma Düzeyi			
Yalnız Bırakılma İle Başa Çıkma Düzeyi			
Bir İş İçin Ne Yapacağına Karar Verme Düzeyi			
Oluşan Problemin Nedenlerini Araştırma Düzeyi			
Bir Fikir İçin Amaç Oluşturma Düzeyi			
Bir Olayla İlgili Bilgi Alma Düzeyi			

Öğrencinin Adı Soyadı:	Öğretmen Dolduracak		
	1 Yetersiz	2 Orta Düzeyde	3 Yeterli
Zor Durumda Kaldığında Karar Verme Düzeyi			
Bir İşe Yoğunlaşma Düzeyi			

Öğrencinin Adı Soyadı:	Aile Dolduracak		
	1 Yetersiz	2 Orta Düzeyde	3 Yeterli
Anlatılan Bir Olayı Dinleme Düzeyi			
Dinlediği Olayla İlgili Soru Sorma Düzeyi			
Kendine Yapılan Bir İyiliğe Teşekkür Etme Düzeyi			
Karşısındakine Kendini Tanıtma Düzeyi			
Karşısındakine Başkasını Tanıtma Düzeyi			
Karşısındakine İltifat Etme Düzeyi			
İhtiyacı Olduğunda Yardım İsteme Düzeyi			
Sınıf İçerisinde Bir Gruba Katılma Düzeyi			
Bir İşle İlgili Yönerge Verme Düzeyi			
Kendisinden İstenen Yönergelere Uyma Düzeyi			
Yaptığı Hata Sonucunda Özür Dileme Düzeyi			
Tartışmada Karşısındakini İkna Etme Düzeyi			
Bir Ortamda Konuşmayı Başlatma Düzeyi			
Başlattığı Konuşmayı Sürdürme Düzeyi			
Grupta İş Bölümüne Uyma Düzeyi			
Grupta Sorumluluğunu Yerine Getirme Düzeyi			
Başkalarının Görüşlerini Anlamaya Çalışma Düzeyi			
Kendi Duygularını Anlama Düzeyi			
Duygularını İfade Etme Düzeyi			
Başkalarının Duygularını Anlama Düzeyi			

Öğrencinin Adı Soyadı:	Aile Dolduracak		
	1 Yetersiz	2 Orta Düzeyde	3 Yeterli
Karşı Tarafın Kızgınlığı İle Başa Çıkma Düzeyi			
Sevgiyi, İyi Duyguları İfade Etme Düzeyi			
Karşılaştığı Bir Korku İle Başa Çıkma Düzeyi			
Uygun Durumda Kendini Ödüllendirme Düzeyi			
Gerektiğinde İzin İsteme Düzeyi			
Kendine Ait Şeyleri Başkaları İle Paylaşma Düzeyi			
İhtiyaç Anında Yardım Etme Düzeyi			
Bir Durum Karşısında Uzlaşma Düzeyi			
Kızgınlığını Kontrol Etme Düzeyi			
Bir Olayda Hakkını Koruma Savunma Düzeyi			
Kendi İle Alay Edildiğinde Başa Çıkma Düzeyi			
Kavgadan Uzak Durma Düzeyi			
Başarısız Olunan Bir Durumda Başa Çıkma Düzeyi			
Grup Baskısı İle Başa Çıkma Düzeyi			
Utanılan Bir Durumla Başa Çıkma Düzeyi			
Yalnız Bırakılma İle Başa Çıkma Düzeyi			
Bir İş İçin Ne Yapacağına Karar Verme Düzeyi			
Oluşan Problemin Nedenlerini Araştırma Düzeyi			
Bir Fikir İçin Amaç Oluşturma Düzeyi			
Bir Olayla İlgili Bilgi Alma Düzeyi			

Öğrencinin Adı Soyadı:	Aile Dolduracak		
	1 Yetersiz	2 Orta Düzeyde	3 Yeterli
Zor Durumda Kaldığında Karar Verme Düzeyi			
Bir İşe Yoğunlaşma Düzeyi			

Ek 2

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Öğrencinin cinsiyeti: Kız Erkek

Babanın eğitim durumu:

İlkokul

Ortaokul

Lise

Üniversite

Baba çalışıyor mu? Evet Hayır

Annenin eğitim durumu:

İlkokul

Ortaokul

Lise

Üniversite

Anne çalışıyor mu? Evet Hayır

Evinize (size ya da çocuğunuza)gelen süreli yayın var mı? Evet Hayır
(gazete, dergi v.b.)

Evde alınan kararlarda çocuğunuzun fikrini alır mısınız? Evet Hayır

T.C.
AFYONKARAHİSAR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

09717*25.04.2007

Sayı : B.O8.4.MEM..4.03.00.07.423/

Konu : Araştırma İzinleri

VALİLİK MAKAMINA
AFYONKARAHİSAR

İlgi 1 : 24/04/2007 Tarih ve B.30.2.AKÜ.0.E1.00.00-510/1072 sayılı H.Gülay DERMEZ konulu araştırma izin talebi yazısı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tezli yüksek lisans öğrencisi olan H.Gülay DERMEZ'in, İncehisar, Çobanlar ve Merkez ilçeye bağlı 15 ilköğretim okulunda 08.05.2007-15.05.2007 tarihleri arasında "İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu anket çalışması yapması Müdürlüğümüz Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu tarafından uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde tensiplerinize arz ederim.

Hidayet YILDIRIM
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR
.. / 04/2007

Yusuf Ziya ÇELİKKAYA

Vali a/
Vali Yardımcısı

EK. : 1 Adet Araştırma Değerlendirme Formu

KAYNAKÇA

- Akkök, F. 1996, İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi Öğretmen El Kitabı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Akkök, F. 1999, Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımı, İlköğretimde Rehberlik, Edt.
- Kuzgun, Y., Nobel Yayıncılık ,Ankara.
- Altınoğlu, D. İ., 1997, Sosyal Beceri Eğitiminin Sosyal İçedönük Ergenlerin İçedönüklük Düzeylerine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Altınoğlu, D. İ., 1998, Sosyal Beceri Eğitiminin Sosyal İçedönük Ergenlerin İçedönüklük Düzeylerin Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara (yayınlanmamış).
- Anderson, C.A., Carnagey, N.L. ve Eubanks, J. 2003, Exposure to Violent Media: The Effects of Songs with Violent Lyrics on Aggressive Thoughts and Feelings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(5), 960–971.
- Argyl, M. L.,1990, Happiness and Social Skills. *Personality and Individual Differences*, (11), s.12.
- Attili,G.,1990, Successful and Disconfirmed Children in The Peer Group: Indices of Social Competence Within an Evolutionary Perspective.*Humen Development*, 33,238-249.
- Avcıoğlu, H., 2001, İşitme Engelli Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yaklaşımı İle Sunulan Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Aydın, A.G., 1985, Sosyal Başarı Eğitimi ile İlgili Sosyal Beceri Eğitiminin Çocuklarda Öğrenilmiş Çaresizlik Davranışının Ortadan Kaldırılmasına Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bacanlı, H., 1999, Sosyal Beceri Eğitimi. Nobel Yay, Ankara.
- Başaran, F.,1974, Psiko-sosyal Gelişim,7-11 Yaş Çocukları Üzerinde Yapılan Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi,D.T.C. Fak. Yayınları, No:254.
- Bee, H., 1992, The Developing Child,Harper Collins College Publishers, , New York.
- Binbaşıoğlu, C., 1978, Eğitim Psikolojisi. Binbaşıoğlu Yayınevi, Ankara.
- Brualdi, A.,C., 1994, Multiple intelligences: Gardner's Theory. <http://ericae2.educ.cua.edu/digests/tm9601.htm>. (12.11.2007)
- Bümen, N. T., 2004,Okulda Çoklu Zekâ Kuramı, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., 2005,Veri Analizi El Kitabı, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Can,G., 2002, Psikolojik Danışma Ve Rehberlik , Pegem Yayıncılık , Ankara.
- Botvin, G.J., 1996, Substance abuse prevention through life skills training. In R.D. Peters and R.J. McMahon (ed), Preventing Childhood Disorders, Substance Abuse and Delinquency.215–240, Thousand Oaks, CA, US, Sage Publications.
- Can, G. (2002), Yeşilyaprak, B. (Ed). Kişilik Gelişimi. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Cartledge, G. ve Milburn, J.A., 1980, Teaching Social Skills to Children, Pergamon Press, USA.
- Cartledge, G. ve Milburn, J.F., 1983, "Social skills assessment and teaching in the schools," in T.R. Kratochwill (Ed.) Advances in School Psychology, Vol. 3 (pp. 175–235). London: Lawrence Erlbaum Ass.
- Cartwright-Hatton, S., Hodges, L. ve Porter, J. (2003). Social Anxiety in childhood: the relationship with self and observer rated social skills. Journal of Child Psychology and Psychiatry 44(5), 737-742.

- Chang, L., 2004, The Role of Classroom Norms in Contextualizing the Relations of Children's Social Behaviors to Peer Acceptance, *Developmental Psychology*, 40(5), s.691-702.
- Chaplin, T.M., Cole, P.M. ve Zahn-Waxler, C., 2005, Parental Socialization of Emotion Expression: Gender Differences and Relations to Child Adjustment, *Emotion*, 5(1),s. 80-88.
- Checkly, K. (1997). The first seven. Educational Leadership. September. pp. 8-13.
- Choi, D.H. ve Kim, J., 2003, Practicing Social Skills Training for Young Children with Low Peer Acceptance: A Cognitive-Social Learning Model, *Early Childhood Education Journal*, 31(1), s.41-46.
- Combs,M.L.,Slably,D.A.,1977,Socia Skills Traning With Children,Advences in Clinical child psychology,New York: Plenu Press.
- Crockenberg, S.c.,Jackson, S. and LAngrock, A.M., 1996, Effects of PARENTING and Gender on Children's Social Competence.In M. Killen (Vol.Ed.), *New Directions In Child Development:-Children's Autonomy, Social Competence, and Interactions With Adults and Other Children*.73, 41-56, San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Curan, J. P., Wallender, J.L. ve Farrell, A. D., 1985, "Heterosocial skills training," in L. L.' Abate ve M. A. Milan (Eds.), *Handbook of social skills training and research* , John Wiley ve Sons ,N. Y, (pp. 136–169).
- Çakıl, C.,1988,Grupla Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi.Yayınlanmamış Doktora Tezi,Hacettepe Üniversitesi,E.B.Enstitüsü.
- Çetin, F., Bilbay, A., Kaymak, D., 2002, Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler Grup Eğitimi, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.
- Çetinözoğlu, S.,1997, Eğitimde Rehberlik Ve Psikolojik Danışma, Ankara, S:124-126.
- Çiftçi, İ. ve Sucuoğlu, B., 2003, Sosyal Beceri Öğretimi, Kök Yay. Ankara.
- Çubukçu, Z., Gültekin M., 2000 , "İlköğretimde Sosyal Becerilerin Gerçekleşme

- Düzevi" IX. Eğitim Bilimleri Kongresi, (27–30 Eylül, 2000) Bildiriler, Erzurum, Cilt:1, s:277–289.
- Demirel, Ö., Başbay, A. ve Erdem, E., 2006, Eğitimde Çoklu Zeka: Kuram ve Uygulama. Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Dinçer, Ç. ve Güneysu, S., 1998, *Çocukların* Kişiler arası Problem Çözme Becerilerini Kazandırmada Eğitimin Etkisi, Konak Kırtasiye Ltd. Ankara.
- Dinç, B. , Gültekin, M., 2003, Okul Öncesi Eğitimin 4-5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişimine Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri, Omep 2003 Dünya Konsey Toplantısı Ve Konferansı Bildiri Kitabı, YA-Pa Yayınları, Ankara.
- Dowrick, P.W., 1986, Video training. Chapter 11 in Social survival for Children: A Trainer's Resource, : Brunner/Mazel, New York.
- Duck, S., 1989, Socially Competent Communication and Relationship Development, In B. H. Schneider, G. Atili, J. Nadel, R. Weissberg (Ed.), Social Competence In Developmental Perspective, Dordrecht-Kluwer,91–106.
- Eisler, R.M. ve Frederiksen, L.W.,1980, Perfecting social skills:A guide to interpersonal behavior development, Plenum Pres, New York.
- Ertürk, S., 1994, Eğitimde Program Geliştirme, Meteksan a.ş.. Ankara.
- Ford, M. E., 1982, Social Cognition and Social Competence in Adolescence, Developmental Psychology, 18, s.323-340.
- Frey, K.S., Nolen, S.B., Edstrom, L.S. ve Hirschtein, M.K., 2005, Effects a school-based social-emotional competence program: Linking children's goals, attributions, and behaviors, Journal of Applied Developmental Psychology, 26(2), s.171-200.
- Forman, S.G., 1987, School Based Affective and Social Interventions. The Haworth Pres, New York.
- Fox, C.L. ve Boulton, M.J. (2005). The social skills problems of victims of bullying: Self, peer and teacher perceptions. British Journal of Educational Psychology, 75, 313–32.

- Gilchrist, L.D., Schinke, S.P., and Maxwell, J.S., 1987, Life skills counseling for preventing problems in adolescence, *Journal of Social Service Research*, 10 (2-4), s.73-84.
- Glass, C.R., Merluzzi, T.V., Bieuer, J. L. & Larsen, K.H., 1982, "Cognitive assessment of social anxiety: Development and validation of a Self- statement Questionnaire," *Cognitive Therapy and Research*, 6,s. 37-55.
- Goldfried, M. R., D'zurilla, T. J., 1969, A Behavioral-Analytic Model for Assessing Competence. In C. Spielberger (Ed.), *Current topics in clinical and community psychology*, 1 s. (151–196), Academic, NewYork.
- Goldstein, A. P., Monti, P.J., Sardino, T.J. ve Gren, D., 1981, *Skills Streaming the Adolescnt: A structured Learning Approach to Teaching Prosocial Skills*, IL: Research Pres, Champaign.
- Gottmann. J., Gonso,J.,Rasmussen,B.,1975,Social Interaction,Social Competence and Fend ship in Children, *child Development* 46, s.709-717.
- Gray, P.,1991, *Psychology*, Worth Publ,New York.
- Gresham,F.M.,Nagle,R.J.,1980,Social SkillsTraning With Children:Responsiveness to Modeling 11 *Clinical Phychology*,18, s.718-729.
- Gresham,F.M.,Elliott,S.N.(1987). The Relationship Between Adaptive Behaviour and Social Skills:Issuesin Definition and Assessment. *Journal of Special Education*,21(9), s.167–181.
- Gresham, F. M., 1988, *Social Skills: Conceptual and Applied Aspects of Assesment, Training, and Social Validation*, In J.C. Witts, S.N. Eliot,%F. M. Gresham (Ed), *Handbook of Behaviour Trerapy in Education*, 523-546.New York: Plenium Press.
- Gresham, F.M., ve Elliot, S.N., 1990, *The Social Skills Rating System*, American Guidance Service , Circle Pines, MN.
- Gresham, F.M., Noel, G.H., Eliot, S.N., 1996, Teachers as Judges of Social Competerence: A Conditional Probability Analysis.*School Psychology Review*, 25(1), s.108-117.

- Guerrero, L.K. ve Jones, S.M., 2003, Differences in One's Own and One's Partner's Perceptions of Social Skills as a Function of Attachment Style. *Communication Quarterly*, 51(3), s.277–295.
- Gültekin, M., 2000,“İlköğretim Birinci Basamakta Kimi Derslerin Öğretiminde Dal Öğretmenlerinden Yararlanma”, *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10 (2), s.105–125.
- Gündoğan S., 1997, *Mamak Rehberlik Ve Araştırma Merkezi*,Ankara, , S.25.
- Gürşimşek,I.,Girgin,G.,Harmanlı,Z.,2001,Ailenin Çocuk Yetiştirme Tutumu ve Eğitime Katılımının Okul Öncesi Dönemde Psiko-sosyal Gelişime Etkisi,Marmara Üniversitesi Uluslar Arası Katılım,2000 Yıllarda birinci Öğretme ve Öğrenme Sempozyumu, İstanbul.
- Gürşimşek. İ., 2002, Etkin Öğrenme ve Aile Katılımı, I. Gürşimşek (Ed.) DEÜ Okulöncesi Eğitim El Kitabı, Ya-Pa Yay, İstanbul.
- Hamann, D.L., Lineburgh, N. ve Paul, S., 1998, Teaching Effectiveness and Social Skill Development, *Journal of Research in Music Education*, 46(1),s. 87-101.
- Hargie.O., (Ed).1986, A handbook of communication skills, New York University Pres, New York.
- Hartup, W., 1992, Having friends, making friends, and keeping friends: Relationships as educational contexts, *ERIC Digest*, Champaign IL:ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education, ED 345-854.
- Hawkins, J. D., 1992, The Seattle Social Development Project, The prevention of Antisocial Behavior in Children, Guilford, NewYork.
- Hoerr, T.,1998, The naturalist intelligence. http://www.newhorizons.org/trm_hoerrmi.html. (16.01.2008)
- Hops H., 1983, Children's social competence and skill: Current research practices and future directions. *Behavior Therapy*, 14,s. 3 –18.
- Howes, C., 1987, SocialCompetence with Pres in Young Children: Developmental Sequences, *Developmental Rewiew*, 7,s. 252-272.

- Huesmann, L.R., Moise-Titus, J., Podolski, C.L. ve Eron, L.D.,2003, Longitudinal Relations Between Children's Exposure to T.V. Violent and Their Aggressive and Violent Behavior in Young Adulthood: 1977-1992. *Developmental Psychology*, 39(2), s.201-221.
- İşmen, A.E., Yıldız, S.,1996,Okul Öncesi Dönemde Okul-Aile İşbirliği ve Ebeveynin Eğitime Katılımı, Yaşadıkça Eğitim Dergisi,Sayı:44,Kültür Koleji Yayınları,İstanbul.
- Jenson, W. R., Sloane, H. N. and Young K. R., 1988, Applied behavior analysis in education: A structured teaching approach, Englewood Cliffs, Prentice Hall,New Jersey.
- Kadish, T.E., 2002, The development and examination of the psychometric properties of the Life Skills Development Scale Juvenile Form, Dissertation Abstracts international: section A: Humanities and Social Sciences, 63(1-A), 97.
- Katz, L. ve McClellan, D.E., 1997, *Fostering* children's social competence: The teacher's role, National Association for Education of Young Children, USA.
- Kelly J.A., 1982, Social Skills Training: A Practical Guide for Intervention, Springer Publishing Company, NY.
- King, R., 2000, Classroom- Based Social Skills Training as Primary Prevention in Kindergarten: Teacher Ratings of Social Functioning. Ph. Dç Thesis. University of Missouri, ABD.
- Kostelnik, M. J., Whiren, A. P., Soderman A. K., Stein, L., Gregory, K., 2002, Guiding Children's Social Development, Delmar Thomson Learning, Newyork.
- Korkut, F., 2003, Okullarda Önleyici Rehberlik Hizmetleri, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 20; s.27-42.
- Liu, J., 2004, Childhood Externalizing Behavior: Theory and Implications. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 17(3), s.93–103.
- Marlowe, H.A, Jr.1986, "Social Intelligene: Evidence for Multidimensionality and Construct Independence. *Journal of Educational Psychology* 78,s. 52–58.

- McClelland, M. M. ve Morrison, F.J., 2003, The Emergence of learning-related social skills in preschool children, *Early Childhood Research Quarterly*, 18, s.206-224.
- Mcfall, W.T., 1982, Tooth Loss in 100 Treated Patients with Periodontal Disease, A Longterm Study, *Journal of Periodontology*,53, s.539-549.
- McClelland. M., Morrison. F.J.,2002, The Emergence Of Learning-related Social Skills In Preschool Children. *Early Childhood Research Quarterly*, Elsevier.
- McClelland, M., Morrison, F.J., Holmes, D.L.,2004. Children at Risk for Early Academic Problems: The Role of Learning- Related Social Skills, *Research in Developmental Disabilities*, V.25,5,s.399-412.
- Mercurio, C.M., 2003, Guiding Boys in the Early Years to Lead Healthy Emotional Lives, *Early Childhood Education Journal*, 30(4), s.255-258.
- Milfort, R. ve Greenfield, D.B., 2002, Teacher and observer ratings of head start children's social skills, *Early Childhood Research Quarterly*, 17, s.581-595.
- Mize, J. ve Abell, E., 2006, Teaching Social Skills To Kids Who Don't Have Them, Retrieved from <http://www.behavioradvisor.com/Socialskills.html>.(17.02.2006)
- Ogbu, J. U., 1981, Origins of Human Competence: A Cultural Ecological Perspective, *Child Development*, 52, s.413-429.
- Özdamar, K.,1997, Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Park, S.Y. ve Cheah, C.S.L., 2005, Korean mothers' proactive socialization beliefs regarding preschoolers' social skills, *International Journal of Behavioral Development*, 29(1),s. 24-34.
- Pellegrini A. D., Glickman, C. D., 1990, Measuring Kindergartners' Social Competence, *Ypung Children*,s. 40-44.
- Phillipsen, L.C., Bridges, K.S., McLemore, G. ve Saponaro, L.A., 1999, Perceptions of Social Behavior an Peer Acceptance in Kindergarten, *Journal of Research in Childhood Education*. 14(1), s.68-77.

- Porath. M., 2003, Social Understanding in the First Year of school. Early Childhood Research Quarterly, V:18, Elsevier.
- Powless, L. D., Eliot, 2002, Assessment of Social Skills of Native American Preschoolers: Teachers and Parent Rating, University of Wisconsin-Madison, USA.
- Riggio, R.E., 1986, Assessment of Basic Social Skills, Journal of Personality and Social Psychology, 51 (3), s.649-660.
- Riggio, R. E., 1989, Social Skills Inventory, Consulting Psychologists Press, Inc.
- Rinn, R.C.,Markle,A.,1979,Modification of social Skills Deficits in children.In A.S. Bellack & M.Heren (Eds),Research and Practice in Social Skills Training,New York,N.Y: Plenum, 107-129.
- Rubin, K. H., Rose-Krasnor, L., 1992, Interpersonal Problem Solving, In V. B. Van Hassett ve M. Hersen (Eds.), Handbook of Social Development 283-323, Plenum, New York.
- Ruggiero, T., 2002, Social Skills, Intelligence and Gender as Predictors of Standardized Measures of Achievement and Teacher Rating of Behaviours Associated With Learning, PhD. Thesis, Pennsylvania State University, ABD.
- Saban, A.,2004,Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitimi, Nobel Dağıtım,Ankara.
- Salman, G., 2005, İşbirlikli Öğrenmenin Hayat Bilgisi Dersinde Sosyal Beceriler, Eriş ve Hatırda Tutma Üzerindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir (yayınlanmamış).
- Senemoğlu, N., 1997,Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya, Spot Matbaacılık, Ankara.
- Senemoğlu, N., 2003,Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Seven,S.,2006,6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi,Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Silver, H., Strong, R. ve Perini, M., 2000, So each may learn “Integrating learning styles and multiple intelligences. USA: ASCD, 2nd, Alexandria.

- Sucuka. N., Kimmet. E., 2003, Aile Destek Programlarının Okul-Aile İşbirliğindeki Önemi, Edt. Sevinç.M.,Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, Morpa Yayınları, İstanbul.
- Taylor, A. R., Asher, S. R., 1984, Children's Goals and Social Competence: Individual Difference in a Game-Playing Context. In T. Field, J. L. Roopnarine, M. Segal (eds.), Friendship in Normal and Handicapped Children, 53–80, N, J:Ablex, Norwood.
- Terry, K. & Wayman, M., 1996, Multiple intelligences Key, <http://www.athena.ivv.nasa.gov/curric/weather/dptcty/multint.html>.(04.02.2008)
- Topukçu, H., 1982, Atılganlık Eğitiminin İlkokul Çocuklarının Atılganlık Düzeyine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara (yayınlanmamış).
- Trower, P., 1982, "Toward a generative model of social skills: A critique and synthesis," in J.P. Curan & P:M: Monti (Eds.) Social skills training: A practical handbook for assessment and treatment, The Guildford Press, N.Y., pp. 399–428.
- Tse, W. ve Bond, A., 2004, The Impact of Depression on Social Skills: A Review, The Journal of Nervous and Mental Disease, 192(4), s.260-268.
- Updegraff, K.A., McHale, S.M. ve Crouter, A.C., 2001, Parents' Involvement in Adolescents' Peer Relationships: A Comparison of Mothers' and Fathers' Roles. Journal of Marriage and Family, 63,s. 655- 668.
- Uşaklı, H., 2006, Drama Temelli Grup Rehberliğinin İlköğretim V. Sınıf Öğrencilerinin Arkadaşlık İlişkileri, Atılganlık Düzeyleri ve Benlik Saygısına Etkisi. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir (yayınlanmamış).
- Weinstein, E. A., 1969, The Development of Interpersonal Competence, In D. Goslin (Ed.), Handbook of Socialization Theory and Research (753-775), Rand-McNally, Chicago.
- Wentzel, K.R. ve Erdley, C.A., 1993, Strategies for Making Friends Relations to Social Behavior and Peer Acceptance in Early Adolescence.,Developmental Psychology, 29(5),s. 819-826.

- White,R.,1979,Competence as an aspect of personal growth.In M. Kent &J. Rolf(Eds),
Social Competence in Children (5-22).Hanover,N.H.:University Pres of New
England.
- Worzbyt, J.C ve O'rourke, K., 1989, Elementary school counseling, A blueprint for
today and tomorrow, West Kilgore Avenue. Accelerated Development Inc.
- Yavuzer, H., 1992,Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H., 2003, Okul Çağı Çocuğu, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S., 2007, SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri,
Detay Yayıncılık, Ankara.
- Yeates, K. O., Selman, R. L., 1989, Social comotence in schools: Towards an
integrative developmental model for interbention, Developmental Rewiew, 9,
s.64-100.
- Yüksel, G., 1997, Sosyal Beceri Envanterinin Türkçeye Uyarlanması:Geçerlilik ve
Güvenirlik Çalışması. Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi 2(11),s. 39–48.
- Yüksel, G., 2001, Öğretmenlerin Sahip Olmaları gereken Davranış Olarak Sosyal
Beceri , Milli Eğitim Dergisi, s.150.
- Zembat, R., Unutkan, P.Ö.,2001, Okul Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde
ailenin Yeri(aile Katılım Programı Uygulama Örnekleriyle),Ya-Pa, İstanbul.
- www. behavioradvisor.com./social skills.htm. (05.01.2008).
- (<http://www.gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/social.htm>) (01.05.2008).